מעריב
סופשבוע
ח' בטבת, תשמ"ז 9.1.1987

שערוריית ארנסט יפת, האיש שהלך עם הבנק

ממשלת התקציב, המושמצים של המדינה

איציק אבנרי, ילד בחבית שמנות

בנימין זיגל, שטח פרטי

איתמר ארבר חזר לבקבוק

גלי מציגה: דור חדש של נעליים מעור כפפאמיתי

Gali

נא להכיר נעל מיוחדת במינה. רכה, אוורירית, קלילה,
בעלת עוצמה ויופי.

FLIGHT הולכת עם רכות:
FLIGHT עשויה מעור נאפה מיוחד, המצטיין בגמישות,
חוזק ורכות יוצאת דופן. זהו העור ממנו עשויות כפפות
משובחות. התוצאה: הרגל נוחה בתוך הנעל.

FLIGHT הולכת עם אוויר:
הבט ב-FLIGHT. יש בה עשרות חרירי אוויר המיועדים
לאוורר היטב את הרגל. התוצאה: הרגל אינה מזיעה גם
בפעילות ממושכת.

FLIGHT הולכת עם עוצמה:
FLIGHT בנויה היטב, עם סוליה מוזרקת עם זיזי
אחיזה טובים בקרקע, ללא תפרים מיותרים, וכמובן
מעור אידיאלי לכף הרגל. התוצאה: FLIGHT מתאימה
לפעילות ספורטיבית קלה, ולהליכה, ומסוגלת למאמץ
קשה ורצוף.

FLIGHT לגדולים ולקטנים, ובשלל צבעים:
נעלי FLIGHT מוצעות ע"י גלי לגברים, לנשים
ולילדים, נעלים גבוהות וחצאיות ב-6 גוונים
מרהיבים: לבן, שחור, ורוד, אדום, כחול ואפור.

FLIGHT

הנעל המרחפת

סופשבוע

ח' בטבת, תשמ"ז 9.1.1987

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

בעיצומו של מחול השדים סביב קיצוץ תקציב המדינה והחרב המתהפכת מעל פרוייקט ה"לביא", פרצה לכותרות שערוריית הפנסיה האגדית – רבבות דולרים מדי חודש – שמקבל ארנסט יפת היו"ר לשעבר של מועצת המנהלים של בנק לאומי. זה בנוסף לפיצויי המיליונים (גם זה בחישוב דולרי, אלא מהז). דבר והיפוכו וגם תאומי־סיאם של שיטה.

יעל פז־מלמד, יאיר לפיד, יעקב ארז ודוד ליפקין חברו יחד לסיפור הפותח את המוסף על פרשת יפת, האיש שהלך עם הבנק. ציר הסיפור: מי קיבל את ההחלטה האומללה; מה היה תהליך קבלתה, מי נושא באחריות. תמונה שמזכירה את פסל הקופים. לא ראו, לא שמעו, לא ידעו, לא מדברים. מי שמדבר, עושה זאת בעילום שם. אבל המקורות אינם זוטרים. יודעים מה שהם אומרים, ולא מפי השמועה. יפת מדבר אך לא אומר כלום. אריה דולצין, נגיד הבנק, בשיחה טראנס־אטלנטית, לא מתחייב לקחת אחריות. דבר אחד הוא מובן: לפתוח את הסכם התשלומים ליפת לדיון מחודש. לא מומלץ לקרוא את הסיפור בעמידה. גם מי שבדרך כלל לא רגיש לפיק־ברכיים. ככה מנהלים בנק!

שורות אלה נכתבות לפני כינוסה של הנהלת הבנק לדיון בצעדי תגובה, נוכח הסערה הציבורית החובקת ימין ושמאל. בנק לאומי, כדאי לזכור, איננו בנק פרטי. שלושה רבעים מהשליטה בו נמצאת בידי ההסתדרות הציונית. בראשית ימי המדינה הנפיק את שטרי הכסף הראשונים לכל העם. עכשיו מנפיק מיליוני דולרים למי שהוקע בדו"ח בייסקי כאחד האחראים למפולת מניות הבנקים. המניות שלא התמוטטו כליל רק הודות לתמיכת ממשלת המדינה שהוקמה על־ידי ההסתדרות הציונית. נסגר המעגל.

שרגא מקל, בכתבת הצבע המרכזית, חושף את המטבח שבו מבשלים את תקציב המדינה. דיוקן קבוצתי של כלכלני אגף התקציבים באוצר. הידיים שמאחורי הקול של משה נסים. דימוי ציבורי של גרזן או סכין קצבים, שבעיני עצמם נראים כמו כלבי שמירה, של קופת המדינה. חבורת צעירים בשנות העשרים או ראשית השלושים שפוקחת שבע עיניים על המשרדים שיוציאו את כספי התקציב ואף פרוטה יותר מחוץ למסגרת שאושרה בחוק. לא חסרים שם כיסותים. שרים ות"כים נוזפים בהם ומעליבים אותם כשה"צוציקים" האלה מחזיקים אותם בגרונם ולא מתרגשים מאיומים כמו התמוטטות הבטחון/ שרותי הבריאות/ החינוך או התרבות (מחק את המיותר). האידאל שלהם: לא להוציא פרוטה מהכסף הציבורי שלא לצורך. הם חושבים רק כלכלית, לא פוליטית. רואים רק את צרכי המדינה. האחרים רואים את צרכי עצמם. תוקעים להם מקלות בגלגלים. מטרפדים יוזמות לקיצוץ בהוצאות ולהגדלת ההכנסות. יעקב גדיש, הממונה לשעבר על התקציבים, אומר למקל: „זו עבודה סיזיפית. עובדים בפול־ספיד בניוטראל". מתקשר טוב לשערוריה של יפת.

צ. לביא

תמונת השער: עדנה שביט,
כתבה בעמ' 34–36. צילום: שמואל רחמני.

צוחק מי שצוחק ראשון

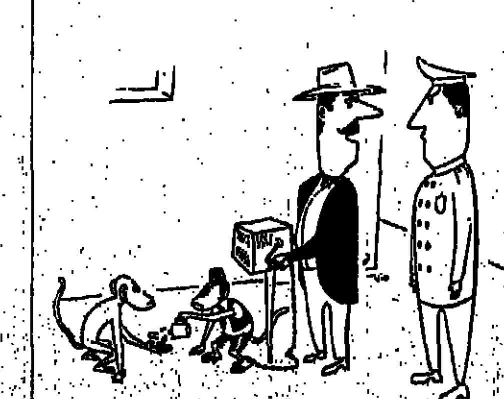

זרקי לי בבקשה פחית של צבע וורוד!

אל תעשי את זה. הוא רגיש לדיגדוג.

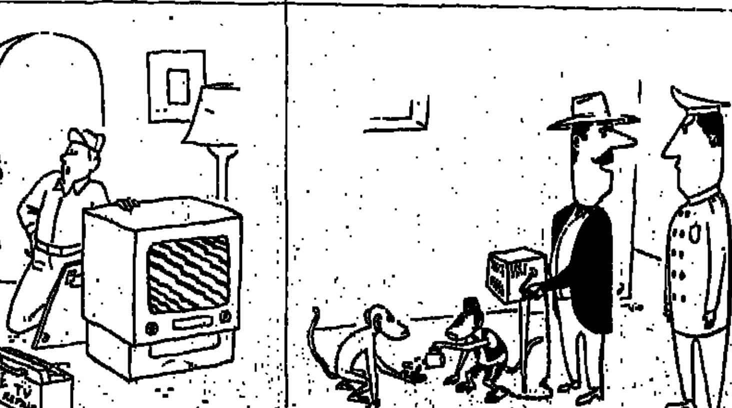
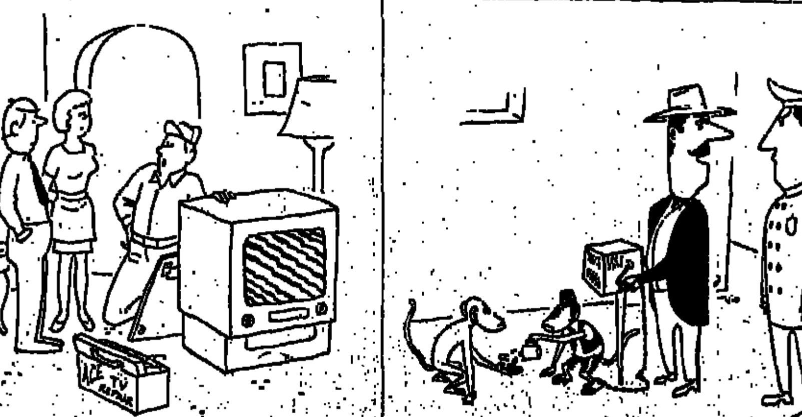
משהו!! מתקיפים אותי מכל התזיתותו

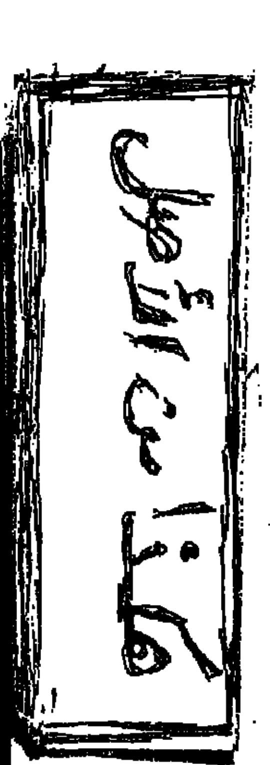
יש לכם הלוואות לשלושה ימים?

זו אשתו. המסכן חייב להתחלק אתה ברווחים.

לא, היא לא מקולקלת. פשוט משעמם לה.

האיש שהלך עם הבנק

בעצם אין מה לבוא בטענות לארנסט יפת. הוא ביקש והם נתנו, ללא חקירה או בדיקה. אחרים בכלל לא שאלו והיום הם לא יודעים. ואף אחד מהם, מכל חברי הדירקטוריון, לא קם ואמר: עד כאן! אתם מועלים בתפקידכם! היו אלה שלושה אנשים, אחד מהם חבר קיבוץ, שאישרו ליו"ר בנק לאומי לשעבר פיצויים ופנסיה במיליוני דולרים, אשר מקורם בכסף ציבורי. אנטומיה של החלטה אומללה.

מאת יעל פז־מלמד

לפני כארבע שנים זימן אליו ארנסט יפת, או מנכ"ל בנקלאומי ויו"ר הדירקטוריון, שלושה אנשים: יוסי פקר, מיכה אפרתי וישראל סחרוב. „אני בן 63", אמר לכל אחד בארבע עיניים, „בהתאם לחוזה שיש לי עם הבנק, עלי לפרוש בעוד שנתיים, בגיל 65. אני אדם בריא, כוחי במותני, יש לי יכולת מלאה לנהל את הבנק עד גיל שבעים לפחות. אני מבקש את אישורכם לחדש לי את החוזה לחמש שנים נוספות".

יפת הכיר היטב את שלושת הנכבדים. לא היתה זו בשבילו הפעם הראשונה שהוא מנהל אתם משא־ומתן. שלושתם היו חברים בוועדה המרכזת של הבנק ובלי שום קשר לוועדה המרכזת של ההסתדרות. זהו גוף שבוחרים חברי הדירקטוריון, והוא בעצם הזרוע הביצועית של הדירקטוריון. במסגרת הרה־ארגון שנעשה בבנק לפני כשבע שנים, הוחלט שוועדה זו היא שתדון ותקבע את שכרו של ארנסט יפת ושל עוד מספר בכירים בבנק.

יוסי פקר וישראל סחרוב הם שתי דמויות בולטות בכלכלה הישראלית. פקר, בעליה של „פקר פלדה" הכוללת היום ששה מפעלים עם מחזור שנתי של 45 מיליון דולר, הקים יחד עם אחד־עשר תעשיינים את חברת ההשקעות הכושלת „רנות". סחרוב, הבעלים של חברת הביטוח „סהר", שבין שאר תפקידיו הציבוריים היה יו"ר פעיל של הדירקטוריונים בתעשיה האווירית וב„בוק", פרש לפני כשלוש שנים מדירקטוריון הבנק בהגיעו לגיל 72. הוא היה מועמד מספר אחד של המפלגה הליברלית לכל תפקיד ציבורי כלכלי בכיר שהתפנה במשק.

זמן קצר לאחר השיחות הנפרדות, התכנסו שלושת חברי הוועדה לדון בבקשה שהובאה בפניהם. ישראל סחרוב סבר שיש מקום לאשר את הבקשה. אחרי הכל, יפת מביא תועלת רבה לבנק. הוא אדם בריא, ואין בסביבה אף־אחד שיכול לבצע את התפקיד כפי שהוא עושה זאת. כמוהו סבר גם יו"ר הוועדה המרכזת, יוסי פקר. מיכה אפרתי הסכים עם השניים, רק תבע שאחד התפקידים יילקח מיפת – או המנכל"ות או יו"ר הדירקטוריון.

בסיכום הדיון נכתב פרוטוקול, עליו חתומים השלושה, המאשר את הבקשה. באותה ישיבה גם סוכם שיפת ימשיך את עבודתו בהתאם לחוזה שכבר היה לו, ואשר נדונו בו כל זכויותיו המופלגות, שיוענקו לו בעת הפרישה.

היתה רק בעיה אחת, שבסופו של דבר עלתה לבנקלאומי הרבה מאד כסף. השלושה לא קראו את החוזה בו מדובר. יפת סיפר להם את תוכנו, והם סברו ש„יפת לא ישקר אותנו. אילו סיבות יש לו לעשות כך?". כאן צריך לדייק ולומר, שכמו במקרים רבים שיובאו בהמשך, יש כמה גירסאות. גירסה אחת טוענת בתוקף: איש מחברי הוועדה לא ראה את החוזה. גירסה אחרת טוענת: חברי הוועדה ראו את החוזה, אבל לא טרחו להתעמק בפרטיו.

כשאומרים פרטים, דרך־אגב, אומרים כסף. לימים, כאשר פרש יפת מהבנק בעקבות דו"ח בייסקי, וכאשר היו"ר החדש אלי הורוביץ ואיתו עו"ד אמנון גולדנברג, יוסי פקר ומיכה אפרתי, טרחו בכל זאת לרדת לפרטים – הם הוכו בתדהמה. מדובר היה בפיצויים בסך חמישה מיליון דולר.

באותו חוזה הובטח, כנראה, ליפת שבאם יאלץ לפרוש מתפקידו לפני הזמן, מתחייב הבנק לשלם לו משכורת מלאה עד גיל שבעים. ומשכורת, במקרה של יפת, זה משהו בסביבות מיליון דולר כשנה. הפנסיה בהתאם („רק אל תשכחי שזה ברוטו", אומר בכיר בבנק).

צאו וראו אלו חיים קלים היו לו למר יפת. הוא מבקש להאריך את החוזה לחמש שנים נוספות. אומרים לו חברי הועדה המרכזת – בסדר. הוא אומר: אל תגעו בהסכמים שיש לי עם הבנק. אומרים לו: בסדר, רק תסביר מה אומר החוזה.

„החוזה מדבר באופן כללי על תנאי העסקתי בבנק", עונה להם יפת.

אם כך, הכל מסוכם.

„לך תדע", אומרים היום הנוגעים בדבר, „שההסדרים וההתחשבנויות של יפת עם הבנק, יגיעו בסופו של דבר למיליוני דולרים". באמת לך תדע.

„זה לא מקובל לראות את החוזה", יש מי שאומר, „ההסדרים שנעשו איתו לפני שנים הם אלה שצריכים להמשיך. הרי לא היה מי שיכול להחליף אותו. ואם מחליטים שהוא יישאר, אי־אפשר להרע את תנאיו".

אלא שחברי אותה ועדה, יותר מכל אחד אחר, צריכים היו לדעת על אלו סכומים מדובר. הם אלה שקבעו את משכורתו של ארנסט יפת, וכן את משכורותיהם של עוד כמה מנהלים בכירים בבנק.

והיתה זו זכות גדולה, לפחות בשנים עברו, לדעת מה סכום המשכורת המשולמת ליפת. אמצעי סודיות רציניים ביותר ננקטו, כדי שלאיש מן העובדים האחרים לא תהיה גישה לנתונים הללו. מנהל חשבונות מיוחד, מחוץ למערכת הבנק, היה מכין ידנית את הצ'קים השמנים ליפת ולעוד מספר בכירים. את הכספים, יש אומרים, משכו החברים הללו לא מן הבנק שלהם. הכספים ניגבו באחד הבנקים המתחרים. חברי־הוועדה, כמו שאר חברי הדירקטוריון, התחייבו לשמור בסוד כל החלטה שנופלת במוסד בו הם חברים. לאדם מבחוץ היה קשה ביותר, כמעט בלתי־אפשרי, להשיג אינפורמציה. לכן זה עבר.

הפרוצדורה הפורמלית של קביעת השכר היתה פשוטה לכאורה: אחת לשנה היה ארנסט יפת מציג לשלושת חברי הוועדה את דרישותיו הכספיות לשנה הנוכחית. קשה לנקוב במדויק באלו סכומים מדובר, שכן איש מן המעורבים אינו מוכן למסור. מה שברור – מדובר בעשרות־אלפי דולרים בחודש. יש אומרים 50 אלף, יש כאלה שצוחקים כשמזכירים את הסכום הזה – „יותר את לא יודעת לספור?"

אלא, שבכל זאת, צריך היה לשכנע את חברי הוועדה לאשר שכר מפחיד כזה. יפת היה מתחיל למנות בפניהם את השכר של עמיתיו. הכל משמועות. הוא סיפר להם כמה מרוויח בינו צדיק מהבנק הבילאומי, וכמה מרוויח רפאל רקנאטי מבנק דיסקונט, וכמה מביא הביתה אהרון דוברת מ„כלל", ועוד ועוד. אחר־כך היה עובר לעמיתיו בעולם, מונה את שכרם

(המשך בעמוד הבא)

ארנסט יפת: „יש סיפור על אדם אחד שחזה את מלחמת העולם הראשונה והלך והתריע מפניה באוזני חבריו. כשפרצה המלחמה באו אליו החברים ומצאו אותו מדוכא מאוד. שאלו אותו: מדוע אתה מדוכא? הרי התברר שצדקת. ענה האיש: ידעתי תמיד, אבל לא רציתי להאמין. זה גם מצבי".

(צילום: שמואל רחמני)

דולצין: לא הייתי חייב לדעת. האחריות שלי מוגבלת

הפיצויים והפנסיה שהוענקו לארנסט יפת, היו"ר לשעבר של מועצת המנהלים של בנק לאומי, מזכירים את 3,000 זוגות הנעלים שהיו לאימלדה מרקוס, רעייתו של נשיא הפיליפינים המודח. בשני המקרים הלכו כספי ציבור לאנשים תאבי ממון. המרקוסים גולים עכשיו בהוואי, מתלוננים על מחסור. ויפת מתגורר ב„מגדלי־דוד" בתל־אביב, טובל ברוב עושר.

ארנסט יפת לא היה יו"ר מועצת המנהלים של מוסד פרטי. בנק לאומי שייך לציבור. 75.2 אחוזים מכוח ההצבעה נמצאים בידי חברת „אוצר התתישבות היהודית" של ההסתדרות הציונית. היתרה – בידי בעלי מניות מקרב הציבור הרחב.

הנציג הבכיר של ההסתדרות הציונית בבנק הוא אריה דולצין, יו"ר הנהלת הסוכנות. כאשר נתפרסמה ב„הארץ" פרשת המשכורות, הפיצויים והפנסיה של ארנסט יפת, יצא מר דולצין לחו"ל, מן הסתם בשליחות הקשורה בעבודתו. כאשר הגילוי העיתונאי חולל שערוריה ציבורית – הוא שהה בפילדלפיה.

בראשית השבוע שאלנו אותו, טלפונית, אם ידע מראש על גובה משכורתו והטבותיו של מר ארנסט יפת. דולצין: „לא. אבל זה היה שכר גבוה ביותר. לא ידעתי מהו הסכום. אחרי שהוא עזב נודע לי, זה היה ממש מזעזע. הדבר נודע לי רק אחרי שארנסט יפת התפטר".

האם, כנגיד הבנק, לא היה עליך לדעת זאת?

דולצין: „לא הייתי חייב לדעת, מכיוון שאני לא ניהלתי את הבנק".

האם בישיבות הדירקטוריון שבהם השתתפת לא נדון העניין מעולם?

דולצין: „בדירקטוריון לא דיברו על חשבה. קבעה הוועדה המרכזת, שנים או שלושה חברים קבעו זאת".

כיצד אתה מגיב עכשיו על החלטתם?

דולצין: „קשה לי להגיב. היו להם שיקולים. אני לא יכול לשפוט".

האם דנת עליכך עם היו"ר החדש של מועצת המנהלים, אלי הורוביץ? האם אתה מתכוון לבטל את ההסכם עם ארנסט יפת?

דולצין: „ניסיתי ליצור קשר עם אלי הורוביץ אבל לא הצלחתי למצוא אותו. הוא נמצא בחופשה באיטליה. אני בהחלט בעד לפתוח את התיקים מחדש".

ומה על ההיבט המוסרי של הפרשה?

דולצין: „זה בהחלט לא מוסרי. נעשה כאן צעד לא מוסרי. זה הכל מה שאני יכול להגיד".

האם היית שותף לאחריות על־כך?

דולצין: „האחריות שלי מוגבלת. איני קובע את השכר. איני אחראי לו. אני לא מנהל את הבנק, אני לא יושב בבנק. באתי לישיבות אחת לחודש. אנשים אחרים היו אחראים לכך".

ומה בדבר אחריות מיניסטריאלית?

דולצין: „יכול להיות שיש. מי שיתבקש את הדין יצטרך לתת".

מר דולצין, כוונתי לאחריות המיניסטריאלית שלך. אחרי הכל, אתה נגיד הבנק של הבנק השייך לעם היהודי.

דולצין: „תראה, אני לא יכול לענות. אם יש אחריות מיניסטריאלית, אני מוכן להוציא מסקנות. אם אין – אין. לי אין בעיות עם העניין הזה. לא ידעתי".

יעקב ארז

(המשך מהעמוד הקודם)

של מנהלי חברות־ענק, שהוא ראה עצמו במעמד שווה להם.

סחרוב ויוסי פקר, אנשי עסקים ואנשי העולם הגדול, לא התווכחו הרבה. גם הם שמעו על משכורות־עתק שמשלמים למנהלים. חוץ מזה, אם יפת אומר שאלו הסכומים המשולמים לעמיתיו, חזקה עליהם שהוא צודק – אמרו אז חברי הוועדה. מיכה אפרתי, האדם השלישי בחבורה – קיבוצניק מגבע, יו"ר האגף המשקי של המרכז החקלאי, בעבר חבר הנהלת המחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית – היה מנסה פה ושם לומר שהסכומים נראים לו מופרזים.

▲ אפרתי: חבריו אמרו לו, אתה תמים.
(צילום: ישראל מלובני)

▲ סחרוב: יפת מביא תועלת רבה לבנק.
(צילום: שמואל רחמני)

▶ פקר: יגידו המלעיזים מה שיגידו.
(צילום: ראובן קסטרו)

סחרוב ויוסי פקר, אנשי עסקים ואנשי העולם הגדול, לא התווכחו הרבה. אם יפת אומר שאלו הסכומים המשולמים לעמיתיו, חזקה עליו שהוא צודק.

„אתה תמים", היו אומרים לו חבריו, "מה אתה מבין? אין לך מושג מה הולך היום בשוק המשכורות".

מיכה אפרתי: „בעיני המשכורות היו תמיד גבוהות. ביקשתי שלא תהיינה עליות ריאליות. ניסיתי כל הזמן למתן את גובה המשכורת". מיכה אפרתי חשב שאולי הוא באמת תמים. האפשרות של בדיקת הענין לא עלתה כלל על דעתו. גם לא על דעת שני החברים האחרים. יפת אמר.

יפת הכל־יכול באותן שנים שעל־פיו, ורק על־פיו, יישק דבר. מעטים, אם בכלל, העזו להתווכח אתו, להעביר ביקורת, לשאול שאלות. וחברי הוועדה, שלמעשה היו צריכים לפקח על עבודתו ועל תנאי השכר שלו, הלכו בעצם שבי אחריו, אחרי כוחו והסמכותיות שהקרין.

אם יפת אומר – מאמינים לו בלי לברוק את העובדות. אם יפת חושב שמגיעה לו משכורת כמו ליו"ר מועצת המנהלים של צ'ייס־מנהטן – לא מעיזים להגיד לו: „כאן ישראל, לא אמריקה. בנקלאומי אינו בנק פרטי. הכסף שמשולם ליפת הוא כסף ציבורי, ולכן אי־אפשר לחלק בנדיבות כזו. אפילו אם יפת נמצא בשורה אחת עם מנהלים בבנקים הגדולים בעולם". ולא היה מי שיעצור את התהליך. לא היה אפילו אחד, שיקום ויאמר – עד כאן. אנחנו מועלים בתפקידנו כנציגי ציבור. אנחנו מחלקים כספים בחוסר אחריות.

ואם כאלה הם פני הדברים, מה טעם להלין על יפת? הוא רק ביקש. הבעיה היא עם אלה שנתנו.

והסיפור עוד לא נגמר. לבד מן המשכורת הענקית של יפת, ולבד מחשבון ההוצאות האדיר שהיה לו, הגיע לו גם בונוס. תפקיד הוועדה היה להחליט על גובה הבונוס, בהתאם לרווחי הבנק. מאחר שהבונוס ניתן על רווחי השנה שחלפה והמשכורת נקבעה לגבי השנה שתבוא, העדיפו לא להתעמק יתר על המידה. פשוט קיבלו את הנתונים ואישרו אותם.

ב־1983, למשל, לא היו רווחים לבנק, ובכל זאת תבע יפת לקבל את הבונוס, כפי שקיבל כל שנה.

מיכה אפרתי שאל: „מדוע מגיע ליפת בונוס אם אין רווח?"

„אתה לא מבין", השיבו לו, „הבונוס הוא בעצם חלק מן המשכורת. לכן, ולצורך החישוב, לא משנה אם הבנק מרוויח או מפסיד".

אפרתי קיבל את התשובה.

דובר הבנק אומר: „לצערי, אינני יכול להתייחס לתנאי השכר של היו"ר הקודם".

בשנה שבה הוחלט לקצץ בשכרם של עובדי הבנק, גם יפת לא קיבל את ההעלאה השנתית. אבל

(המשך בעמוד 32)

סוד כמוס: שכרו של מנכ"ל

הפטנט לשמירת סודות בישראל נמצא בידי הדירקטוריונים של כמה מהחברות הגדולות בישראל. הם יודעים לשמור בסוד כמוס את תנאי־השכר של המנכ"לים, יותר מכפי שנשמרים כמה סודות מדינה, ומצליחים למנוע כל הדלפה מדויקת של הפרטים.

בארה"ב ובבריטניה נותנים פומבי לשכר המנכ"לים של הקונצרנים הגדולים והבנקים. הם נכללים ברשימה המתפרסמת של בעלי השכר הגבוה באותן מדינות, מופיעים במאזנים השנתיים, ומדווחים בכל עת שממנים מנכ"ל חדש.

ואילו אצלנו, בארץ שבה כל דבר דולף, התהפכו היוצרות. שכר המנכ"לים לא נכלל אפילו במאזנים של החברות שמניותיהן נסחרות בבורסה. כאשר מדווחים על נתוני שכר לבורסה, בעת ביצוע הנפקות לצורך גיוס הון, יודעים להסות אותם בתוך ים של נתונים.

כדי להבטיח את הסודיות המירבית של שכר המנכ"לים, דואגים בחלק מהבנקים והחברות להכין את תלושי השכר אצל מנהלי חשבונות מיוחדים, היושבים בנפרד ממנהלת החשבונות הכללית, או בחברות המתמחות בהכנת שכר של בכירים. שיטה זו נפוצה במיוחד במערכת הבנקאית.

גם כאשר מצליחים לגלות מה שכרו של מנכ"ל חברה קטנה או בינונית, מתברר כי זה רק קצה הקרחון. למעשה, המושג שכר הוא רק מרכיב קטן בכלל הכנסתו של מנכ"ל חברה. חלק גדול הן ההטבות הגלויות והסמויות המוענקות לו. שיטת ההטבות התפתחה בשנים האחרונות עקב שיעורי מס־הכנסה הגבוהים, כשגבר הלחץ מצד המנכ"לים לקבל הכנסה־נטו גבוהה יותר.

שכר המנכ"לים בחלק גדול מהחברות הבינוניות במשק נע סביב 5,000־6,000 דולר לחודש. ככל שהחברה גדולה יותר, כך גדל השכר. ההערכה היא, שבחברות הגדולות במשק הפרטי מגיע השכר לכדי 8,000־12,000 דולר לחודש. עם זאת, בחלק מהחברות הפרטיות, דוגמת בנק דיסקונט עד לפרישת משפחת רקנאטי מהניהול האקטיבי של הבנק, משלמים למנכ"לים „דמי־ניהול". התשלום נעשה לרוב בחברות הפרטיות שבבעלות המנכ"לים. דמי־הניהול האלה זכולים להסתכם בכמה מאות אלפי דולר בשנה.

כאשר בוחנים את שכר המנכ"לים במשק הישראלי, חייבים לציין שהמנכ"לים במשק ההסתדרותי משתכרים הרבה פחות מהמקובל. המנכ"לים של בנק הפועלים וחברת הביטוח „הסנה" משתכרים, למשל, כ־3,000 דולר בחודש. שכר הדרג הניהולי בקונצרן "כור" הוא קצת יותר גבוה. נמוך גם שכר המנכ"לים בחברות הממשלתיות. הממוצע שם נע בין 2,000 ל־4,000 דולר בחודש. ככל שהחברה גדולה יותר והיקף הפעילות מסועף יותר, השכר גבוה יותר.

בחברות כמו חברת חשמל, תעשיה אווירית, בזק, בתי הזיקוק מקבלים המנכ"לים 4,500 שקלים לחודש. נוסף לכך ההטבה הגלומה ברכב הצמוד – 600 שקל וכן הוצאות טלפון ואש"ל. לרובם – ביטוח מנהלים ולחלק מהם – הסדר פיצויי הפרישה מוגדלים ב־20 אחוזים.

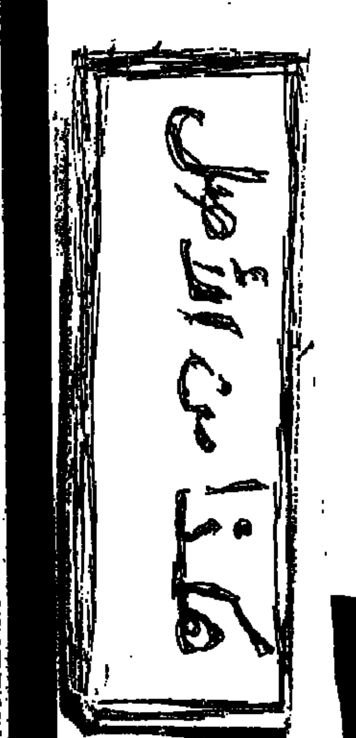
מרכיב חשוב בהכנסות המנכ"לים הם המענקים המשולמים להם. גודל המענק תלוי ברווח של החברה שאותו הוא מנהל. חלק מהמנכ"לים מצליחים לקבל מענק שנתי שמסתכם בעשרות אלפי דולר. המענק יכול להגיע לכדי 50 אלף עד 80 אלף דולר בשנה. יש חברות שבהם המענק גבוה בהרבה משכרם הישיר של המנכ"לים.

ארוכה היא רשימת ההטבות שמקבלים מנכ"לי החברות. ההטבות הנפוצות הן: רכב צמוד, נסיעות חופשה לחו"ל עם האשה (יש מנכ"ל חברת דלק שהצליח לעגן בחוזה הניהול שלו נסיעה שנתית כזאת למשך חודש ימים), הלוואות מסובסדות למימון רכישת דירה או שיפוצים בדירה, חשבון הוצאות ללא הגבלה עד כדי כיסוי הוצאות המחיה, ביטוח מנהלים, קרן השתלמות, סופי־שבוע בבתי־מלון, שירות קייטרינג למסיבות עיסקיות בבית המנכ"ל וכו'. בעבר נהגו בנקים לרכוש עבור המנכ"לים וילות או דירות פאר, בנימוק שתפקידם מחייב אותם לארח בביתם.

בחלק מן החברות התפתחה בשנים האחרונות טכניקה נוספת לשפר את הכנסת המנכ"לים. הדבר נעשה באמצעות מתן אופציות לרכוש מניות של החברה במחיר נמוך משער הבורסה, או אפילו במחיר סמלי. במיוחד הדבר מקובל בחברת „דיסקונט השקעות" וכן בקונצרן „כלל". כאשר המנכ"לים מוכרים את המניות, נותר בידיהם רווח כספי ניכר.

בשיטת ההטבות מצליחות החברות לפצות את המנכ"לים על דרישותיהם להעלאת שכר. מועצות המנהלים של החברות מעדיפות לשמור על שכר גלוי נמוך, כדי לא לעורר קנאה או תביעות שרשרת מצד הדרג הבכיר. בסך־הכל, אין המנכ"ל הישראלי מקופח בהשוואה לשכר מנכ"לי חברות במערב אירופה.

דוד ליפקין

ממשלת התקציב

הנהלת אגף התקציבים (מימין) הממונה אהרון פוגל, הסגן עופר ארזימן, העוזר האישי לממונה אמנון ספרן, הסגן משה הבא, הסגן איתמר גבתון, הסגן דן זקלאי, הסגן אילן פלטו: בשיטה שלנו, החלק של אחריות השרים קצת מטושטש.

יצחק רבין, אריאל שרון ויצחק נבון נוזפים בהם ומעליבים אותם. יש להם דימוי של גרזן או סכין קצבים. בעיני עצמם הם נראים יותר כמו כלבי שמירה. כחמישים כלכלנים צעירים, רובם בשנות העשרים, מאיישים את אחד ממוקדי הכוח המרכזיים בממשלה, ומחזיקים בגרונם שרים וראשי משרדים שלא יבזבזו את כספי הציבור. הצצה לתוך סירי המטבח של צוות אגף התקציבים היוקרתי במשרד האוצר, המבשל עכשיו, ימים ולילות, תקציב מדינה חדש. הידיים שמאחורי קולו של משה נסים. אין להם דעה טובה על תיפקוד הקליינטים המשמיצים.

מאת שרגא מקל
צילומים: יוסי זמיר ("סקופ 80")

שרים וחברי כנסת נוזפים בהם. שר הבטחון מאשים אותם בחוסר הבנה בבטחון. שרת הבריאות מאשימה אותם בהרס מערכת הבריאות. הם נאבקים עם כל משרדי הממשלה במאמץ לחסוך ולמנוע בזבוז כספי ציבור. אנשי אגף התקציבים, האגף היוקרתי ביותר במשרד האוצר ומן הסתם בשרות הציבורי כולו, מהווים את יחידת המטה של האוצר, והגוף העומד מאחורי שר האוצר, בכל תחומי פעולתו. תחת ידיהם מתגלגלים מדי יום תקציבים של מיליונים, אך בסוף החודש מביא כל אחד מהם הביתה משהו בסדר גודל של 1,000 שקל. מי פחות, מי יותר.

הם שהצליחו לסגור את "אתא", ולא הצליחו לסגור את "מנועי בית שמש". הם רוחפים את הרפורמה בענף הדלק, ואת הליברליזציה בענפי השמן והבשר. הם הסתייגו מפרוייקט ה"לביא", וכל העת טענו שהוא „גדול על המשק". זה שנים הם לוחצים לבטל את חוק לימוד חינם בבתי־הספר התיכוניים. הם גם עומדים מאחורי ההצעות להטיל מס על קיצבות הביטוח הלאומי.

ובסך־הכל מדובר בצבא של חמישים איש. רובם צעירים בשנות העשרים, שבאו מיד לאחר שקיבלו תואר בוגר בחוג לכלכלה. נשארים חמש עד עשר שנים לכל היותר, ועוזבים בשנות השלושים לחייהם להמשך הקריירה. רוב עובדי אגף התקציבים הם גברים. את הנשים ניתן לספור בקושי על כף יד אחת. ישנה רבקה אלמוג, מרכזת צוות הבריאות, וטובה פינטו, החולשת על החקלאות. וזה זה כמעט. נשים לא נלהבות לעבוד במשרד שבו אין מתחשבים בשעון, ובתיקשורת אוהבים לחזור ולתאר איך דולקים שם האורות גם בשעות הקטנות של הלילה. יושבים שם, לא אחת עד אחרי חצות, כדי לגבש נייר עבודה לישיבה שנועדה ליום המחרת, מסמך שבלעדיו עלולה להתקבל החלטה נלווה שבעקבותיה ירדו לטמיון כספי ציבור טובים.

בימים אלה, וכאמור גם בלילות, הם מבשלים במטבח שלהם את הצעת תקציב המדינה לשנת

(המשך בעמוד הבא)

[illegible]

אהרון פוגל, 39, נשוי ואב לשתי בנות, בוגר בכלכלה ומוסמך במינהל עסקים, ממונה על אגף התקציבים שלוש שנים בדיוק. הוא צמח באגף, אליו הגיע לפני 13 שנה מבנק־ישראל, למעט שנתיים בהן היה מנהל מחלקת הכלכלה והבקרה בקונצרן "כלל".

הממונה על התקציבים מחזיק באחד מהתפקידים רבי העוצמה בשרות הציבורי ובמדינה בכלל. בדרך כלל הוא גם יועץ בכיר, לא רשמי, לשר האוצר. מעמדו בתחום זה נקבע בעיקר על פי כישוריו וקרבתו לשר. „התמורה המרכזית בעבודה הקשה של הממונה", אומר פוגל, „היא בכך שיש לו אגף בעל איכות ייחודית. אנשים בעלי יכולת מקצועית גבוהה, מוטיבציה ודבקות במטרה הראויים לחיקוי".

לאהרון פוגל מוניטין של כלכלן מעולה. בשנתו סדורה. הוא דוגל בצמצום מעורבות הממשלה במשק, בביטול סובסידיות ומסים, ובקידום היצוא ומאזן התשלומים – גם באמצעות פיחות ריאלי. עמדתו לא אומצה בתכנית הכלכלית הנוכחית. כשתבע לקצץ בתקציב הבטחון בדיון הכלכלי שהתקיים בממשלה לפני שלושה שבועות, נזף בו יצחק רבין בהערות מעליבות נוסח "קישקוש" ו"מה אתה מבין". פוגל שתק. כעת הוא מגיב: „אם מישהו משתמש במלים חריפות, המצוקה היא שלו ולא של זה שכביכול ננזף".

רווחת דעה שמערכת הבטחון חוסמת בפני האוצר את הגישה למידע, ולכן אין פיקוח ציבורי ממשי על תקציב הבטחון.

פוגל: „קיים שיתוף פעולה בין מערכת הבטחון והאוצר והלקים גדולים מהמידע פרושים לפנינו – אך לא הכל".

במערכת הבטחון טוענים שאינכם מבינים בבטחון, הצוות שלכם העוסק בבטחון הוא מצומצם, והצעות הקיצוץ שלכם מסובכנות. אתם באמת מסוגלים לחדור לנבכי תקציב הבטחון ולפקח עליו כראוי?

„אנו ממליצים על מסגרת תקציב כללית שנגזרת מצרכי המשק וממיגבלת המקורות, ומערכת הבטחון אחראית לסדרי העדיפויות ולביצוע. הערכת אפשרויות הקיצוץ לא נשענת על המלצות שלנו לגבי שינוי סדרי העדיפויות, אלא על תהליך העבודה של מערכת הבטחון עצמה. אנחנו לא מומחים לבטחון. צה"ל עצמו הגיש תכנית, ואנו עומדים על ביצועה. התכנית הוגשה לאישור הממשלה בינואר אשתקד, ובוצעה רק בחלקה. לו היתה מתבצעת במלואה – ניתן היה לחסוך סכומים משמעותיים".

אתם מגישים הצעות חסכון וקיצוצים שאינן מתבצעות במקרים רבים. בניגוד גמור להמלצותיהם, התקציבים הציבוריים תופחים ונטל המסים גדל. זה לא מצביע על כשלון?

„במגבלות הקיימות, עיקר פעילותנו היא במניעת הוצאות נוספות. זוהי פעולה יומיומית במימדים אדירים. לגבי הקטנת ההוצאות – תכניתנו קיימת, אך יש קשיים גדולים בביצוע. תהליך קבלת ההחלטות מורכב ומוגבל באילוצים פוליטיים. גם לאחר ההחלטות – משרדי ממשלה וגופים ציבוריים מנסים לדחות את ביצוען או מנצלים את חיוניותם של שרותים מסויימים – בריאות למשל – כדי ליצור עובדות בשטח שיחייבו את החזר הסכום שקוצץ, או כיסוי תקציבי בדיעבד".

(המשך מהעמוד הקודם)

הכספים הבאה. ישיבות מראתוניות של הצוותים הממונים על נושאי הפעולה השונים, ויכוחים והתנגחויות עם נציגי המשרדים המגישים דרישות מנופחות כבסיס למקח וממכר, חישובים והתחשבנויות על פיסות נייר, בעזרת מחשבי־כיס ומחשב המשרד לבדיקת השלכות והשפעות מרחיקות לכת.

לאחר שהממשלה והכנסת יאשרו את ההצעה ויוענק לה תוקף חוקי, הם לא ישבו בחיבוק ידיים עד למועד הכנת התקציב הבא, אלא ישגיחו כשבע עיניים על ביצוע נכון של התקציב השוטף. אם הציבור מייחס להם, בעת הכנת התקציב, תכונות של גרזן או סכין קצבים – הדימוי העצמי שלהם איננו של אשפי מטבח. בכל ימות השנה הם נראים בעיני עצמם כמו כלבי שמירה, של קופת הציבור. „החלק החשוב ביותר בעבודה שלנו לא נגלה לעין ולא כתוב בשום מקום", אומר איתמר גיבתון, סגן הממונה על התקציבים.

חמישה סגנים יש לו לראש האגף אהרון פוגל, הממונה הראשי (ראה מסגרת). כל סגן אחראי על תחום פעולה מקיף של הממשלה, שבשדה יכולים להיות ממונים עליו מספר שרים. "ממשלת הצללים" הזאת של התקציב מזכירה את הקבינט הבריטי.

מתחת לכל סגן משרתים רפרנטים ומרכזי צוותים, המבצעים כל אחד את עבודת הפיקוח השוטפת על תקציבו של משרד ממשלתי זה או אחר, או רשות ממלכתית וכיוצא באלה. יוצא מן הכלל סגן אחד הממונה על המיכון והמתודולוגיה. זהו עופר ארדמן, בן 30, מוסמך במינהל עסקים, ארבע שנים באגף שהגיע מהר להנהלה אחרי שהיה רפרנט משרד האוצר ומרכז צוות התחבורה. לבסדר הזה של סגני־הממונה מתמנים בדרך־כלל כלכלני האגף שהצליחו להתבלט בכשרונותיהם, ויש בהם כאלה שהגיעו לצמרת תוך שנים ספורות. הקידום מהיר גם מפני שהתחלופה בהנהלה היא גבוהה. עד כה היו חבריה עתירי הניסיון נחטפים בדרך־כלל לתפקידי מפתח בכירים במשק הציבורי והפרטי (ראה מסגרת).

איתמר גיבתון, בן 34 ונשוי טרי, ממונה על ענייני הכלכלה והמשק. באגף הוא משרת כבר שש שנים לערך. התחיל מלמטה ומהר יחסית התקדם להנהלה. בעבר עסק בפיתוח מודיעין כלכלי של המשטרה תחת פיקודו של קצין המודיעין הראשי סמי נחמיאס, וגם היה עוזרו של נציב שרות המדינה פרופ' רמי פרידמן. „תפקידנו", הוא מסביר, „להכנס בחלל הקיים בין הרשויות. אם מקובל במערכת שלטונית שגוף בעל כוח וסמכות נושא גם במלוא האחריות – בשיטה שלנו החלק של האחריות קצת מטושטש. ובחלל שנוצר מתחיל תפקידו של אגף התקציבים. לו שר פלוני היה אחראי לכל פעולות משרדו לטוב ולרע – ועל כל כשלון היה חייב לתת את הדין בפני הרשויות והבוחר – אפשר היה להסתפק במתן התקציב למשרדים ולגמור בזה. אך מכיוון שאצלנו קשה לקשור אחריות כלשהי למשרד או לשר – חייב האגף לפקוח עין ולעמוד על המשמר". לברוק כל העת וכשבע עיניים, אם אין חריגות מהתקציב שאושר ואם כל הוצאה אכן מתבצעת בהתאם לסעיף החוקי. כל מקרה חריג מובא מיד לידיעה או לדיון אצל שר האוצר, ובינתיים מפעילים פקידי האגף כל כלים חוקי העומד לרשותם כדי לעכב את התשלום וכלבד שיימנע ביזבוז.

וכשאגף התקציבים מתערב – השר וראשי המשרד הנבלמים כועסים ולרוב גם נוזפים. העלבונות שספג לאחרונה הבוס שלהם, אהרון פוגל, מפי יצחק רבין (ראה מסגרת) אינם מקרה יוצא דופן. ראשי הנוזפים מקרב שרי הממשלה הם אריאל שרון ואריה נחמקין. גם יצחק נבון איננו קוטל קנים. והם לא במיעוט. הנזיפה השגורה בפיו של שר החקלאות, שהוא לא מחמיץ הזדמנות כדי להטיח אותה בפניהם של פקידי האגף, היא: „אני לא מאשים אתכם – אתם פשוט לא מבינים שום דבר". טובה פינטו, מרכזת צוות החקלאות, חשה את העקיצה הזאת היטב על בשרה יותר מעמיתיה. שר האוצר לשעבר יצחק מודעי שהיה פעם עד שמיעה – לא נחלץ להגנתה. בשטח זה של מקלחות צוננים, איתמר גיבתון הוא השפוט של שר התעשיה והמסחר. אריאל שרון שוטף אותו גם בפורום רחב. לא פעם האשים את גיבתון שהוא „הורס את היצוא ורוצה לייבא הכל ארצה".

סגן נוסף, רן חקלאי, נכווה בעיקר מלשונם של חברי כנסת. חקלאי, בן 35, חולש על ענף התשתית. גם הוא שבע שנים באגף, כלכלן ובעל תואר מוסמך בתכנון אזורי. „הבאנו לועדת הכספים של הכנסת הצעות נכונות בעניין הסיוע בסך 80 מיליון דולר לקבלנים", הוא מספר, „אבל חברי הוועדה העמידו אותנו במצב בלתי אפשרי. למרות שהצעותינו אושרו על־ידי שר האוצר, האשימו אותנו חברים בוועדה בהתעמרות לשמה". בלט מכולם ח"כ יהושע מצא. הדיונים התנהלו בצל התאבדותו של הקבלן אברהם גינדי, ומצא נתמלא חימה על רן חקלאי שלא נחפז לשחרר את כספי הסיוע ושאג עליו: „אתה רוצה שעוד כמה יתאבדו". חקלאי נפגע, וכשהדי התקרית הגיעו לאוזניו של שר האוצר משה נסים, הוא טרח אישית להרגיע את הפקיד הנסער.

שלוש שנים לפני שיגאל כהן־אורגד קרא לאהרון פוגל לחזור מקונצרן "כלל" למשרד האוצר ולקבל את תפקיד הממונה על התקציבים, ישב על כסאו יעקב גדיש, שהיה הממונה מסוף 1981. גדיש לא התפלא כשקרא בעתונים על העלבונות שהטיח שר הבטחון ביורשו ("קישקוש, מה אתה מבין"). „תפקיד אגף התקציבים הוא קשה מאוד", אומר גדיש, „האגף מרכז את הפיקוח על כל ההוצאה הציבורית, והמשימה הזאת מוטלת על שכמה של קבוצת אנשים קטנה, בשעה שבכל משרד ממשלתי מתמודד מולה טראסט מוחות הרבה יותר גדול.

„למשל אגף התקציבים במשרד הבטחון. יושבים בו עשרות מומחים ובראשם תת־אלוף, כשמולם באגף התקציבים עומדים רקשניים וחצי אנשים (בראשם אילן פלטו, סגן הממונה לענייני בטחון ומינהל, בן 30, משלים תואר שני בכלכלה, ומשרת באגף רק כארבע שנים – ש.מ.) מובן שבידי המשרד מרוכז המידע המפורט. האגף, לעומת זה, צריך לייצג את הגישה הלאומית הכוללת. שר הבטחון חושב שהוא חייב להגן על העוגה שלו. אבל הוא חייב להבין שתפקיד הממונה על התקציבים הוא ללחוץ את ההוצאה הציבורית כלפי מטה. הממונה עושה זאת על־פי מיטב השפיטה של משרד האוצר. הגישה האידיאלית היא שהממשלה תקציב לכל משרד תקציב מסגרת והמשרד עצמו יקבע כיצד להשתמש בו. אך המציאות היא שהמשרדים עובדים על פי חוק צ'יץ'".

זה "חוק צ'יץ'"

מגדיש: „הוא נקרא על־שם ראש עירית תל־אביב שקיצץ דווקא בארוחות החמות לזקנים ולא במקומות אחרים. כלומר: אם נותנים לך לבחור לבד כמה לקצץ – קצץ בדבר החיוני, הכואב והרפרזנטטיבי ביותר – וזו ערובה לכך שתקבל את הכסף בחזרה. או קח למשל את בתי החולים. כשלא היה אוכל לחולים – האם קיצצו בארוחות הכמעט־חינם לסגל, או שהראו בטלוויזיה קשישים רעבים? וכשרת הבריאות שושנה ארבלי־אלמוזלינו אומרת שהיא סוגרת את בתי־החולים האם במשרדה כבר קיצצו איפה שאפשר? האם פקידי משרד הבריאות מפסיקים לנסוע לקונגרסים בז'נבה?"

משה הבא, סגן הממונה על התקציבים לענייני חברה ורווחה, נאלץ להתמודד מעשה יום־יום עם משרדי הבריאות, החינוך והתרבות. שרת הבריאות מאשימה אותו ואת עוזריו על כי „אין להם לב והם אטומים", שר החינוך יצחק נבון התנפל עליו בהזדמנות אחת והאשים אותו ב„אי אמירת אמת" בנושא ההסכם על תקציב החינוך. ועוד האשמה חוזרת ונשנית: הם (פקידי האוצר) רוצים להרוג את "הנשמה היתרה" – התרבות והתיאטרון.

משה הבא, בן 36, שבע שנים באגף, כלכלן ומוסמך במינהל עסקים, אומר: „אנחנו נחשבים בתור 'האנשים הרעים'. אך כל אלה שתוקפים אותנו מדברים על השוליים, על פרומילים, ומציגים אותם כאילו היו לב העניין. על מה היה הויכוח עם משרד הבריאות? על 15 מיליון שקל שהם סכום בטל בששים בתוך ההוצאה הלאומית לבריאות המסתכמת במיליארד שקל. ועל זה אומרים שבלעדיו מערכת הבריאות מתמוטטת? אם זה כך – הרי שהמערכת באמת רקובה.

„וכך גם משרד החינוך. תמיד טוען שאנחנו רוצים להרוס את שארית התרבות במדינה. למעשה ניתן להרחיב את התרבות – אם תגדל השתתפות צרכני התרבות בכרטיסי התיאטרון למשל. אפשר גם לשפר את מערכת החינוך אם משרד החינוך יסכים שההורים ישלמו יותר. אך פקידי המשרד, וכן המורים, חוששים שאם ההורים ישלמו יותר – הם ידרשו מעורבות גדולה יותר בנעשה במערכת. כי אם ההורים היו משלמים ישירות את משכורות המורים, היינו מגיעים לתוספות השכר שהמליץ רו"ח עציוני שעולות 200 מיליון דולר בשנה".

"כלבי השמירה" של אגף התקציבים חוזרים ומעלים הצעות להגדיל את ההכנסות (כמו הנהגת תשלום בעד שירותי החינוך) ולקצץ בהוצאות. את הראשונות הוא מתקשה להעביר. עם האחרונות מרבים להכשילו, ותקציב המדינה "מעשה שטן" גדל כתמורה. „צריך הרבה כוחות־נפש כדי להתמודד עם דרישות וצרכים אמיתיים ולעמוד מול תביעות לא צודקות", אומר הממונה לשעבר יעקב גדיש, „ובסך־הכל העבודה היא סיזיפית. אתה רץ כפול ספיד ואתה מרגיש שאתה עובד על ניוטרל. לפעמים ישנה תחושה שאתה מנסה לסתום סכר מים אדירים עם כמה אצבעות".

„כשבבתי החולים לא היה אוכל לחולים – האם קיצצו בארוחות הכמעט־חינם לסגל הרפואי, או שהראו בטלוויזיה קשישים רעבים? וכששרת הבריאות שושנה ארבלי־אלמוזלינו אומרת שהיא סוגרת את בתי־החולים, האם במשרדה כבר קיצצו איפה שאפשר? האם פקידי משרד הבריאות מפסיקים לנסוע לקונגרסים בז'נבה?"

איתמר גבתון, צעיר, טרי וגם אופטימי יותר: „ישנם הישגים, אך יראו אותם בטווח ארוך מאוד. מי שהחל באגף ביוזמה כלשהי, רק לעתים רחוקות יצליח לראות את פירותיה עוד בתקופתו. ויש גם יוזמות שצריך לחזור עליהן שוב ושוב, כמו למשל הסובסידיה לחלב. היא בוטלה בזמנו של יגאל הורביץ, אחר־כך חזרה והרקיעה שחקים, וכעת מנסים לבטלה פעם נוספת".

אגף התקציבים נקי מחשיבה פוליטית־מפלגתית. עבודתו מתאפיינת בגישה כלכלית חדה וברורה: הקטנת מעורבות הממשלה, צמצום הריכוזיות והסמכויות הנתונות לפקידים. גישה ליברלית ואנטי־סוציאליסטית. כיצד קורה שעשרות כלכלנים מנגנים כמעט פה־אחד על אותו מיתר, ואיש אינו מערער או משמיע דעה אחרת?

איתמר גיבתון: „בראיון טרם קבלה לעבודה באגף, אנו מתרים במועמד שלא יעז חלילה להתאים את דעתו לזו של הממונים עליו, ומעודדים אותו להביע את דעתו גם כשהיא חריגה. אנו מקבלים לעבודה אנשים בעלי קשת מגוונת של רעות והשקפות. לא חסרים בעלי גישות סוציאליסטיות, הרוגלים במעורבות הממשלה. אך גם אלה משנים דעתם אחרי שהם מתבשלים באגף כמה שנים, ורואים איך הממשלה פועלת בנושאים שהיא צריכה להתערב בהם. שכן היא עושה זאת כה גרוע, עד שלגבי מעורבות הממשלה מוטב לאמץ את הכלל 'לא מדבשך ולא מעוקצך'".

יאיר סרוסי, מרכז צוות התעשיה באגף התקציבים, לא רואה תמונת מצב זו כהתקרנפות של כלכלני האגף. „המצב הוא כל כך ריכוזי עד שצריך להשתחרר ממנו כמה שיותר מהר, ועל זה יש הסכמה באגף", הוא אומר. סרוסי, בן 31, חמש שנים באגף, היה אדריכל המאבק לסגירת "אתא". שר האוצר דאז יצחק מודעי קיבל את הקרדיט על ההחלטה הקשה, אך יאיר סרוסי הוא שהכין בשבילו את שעורי הבית – את המספרים והמסמכים שהוכיחו את הצורך בסגירת המפעל. היה זה אחד המקרים בו גבר השיקול הכלכלי על שיקולים פוליטיים ואנושיים, שכה מרבים לטרפד את יוזמות האגף.

אבל בליבו של הכלכלן סרוסי נותר משקע מעורב לגבי הפרשה שנמשכה שנה שלמה. „מבחינתנו", הוא מודה, „אין כאן תחושת נצחון אלא הרגשה שנעשה דבר נכון, עם כל הטראומות הנלוות לכך. באגף התקציבים יש מסורת. הוא הצליח לשמור על אופי מכודד, שונה מכל גוף אחר, גם בהרכב האנשים כאן. האגף הוא היום הנקודה היחידה במדינה שאני יכול להזדהות אתה. בכל גוף או יחידה אחרת רואים רק צד אחד, את הצד שלהם. אצלנו רואים את ההשפעה הכוללת על המדינה. מקפידים להעביר את המסר שנאמר לי כשנכנסתי לאגף – צריך לשמור מכל משמר על הכסף הציבורי". ■

מקפצה לתפקידי צמרת במשק

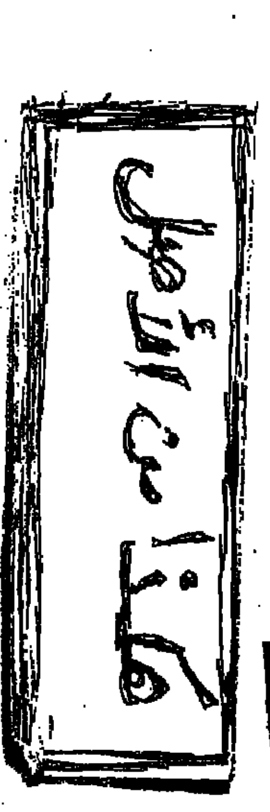
אגף התקציבים נחשב מאז ומתמיד מקפצה לתפקידי צמרת במשק. את בוגרי האגף ניתן למצוא בבנקאות, בתעשיה, בקונצרנים הכלכליים הגדולים ובעסקים הפרטיים. שני ממונים הגיעו אל כס נגיד בנק־ישראל – משה זנבר, עד לאחרונה יו"ר "סולל בונה" ויועץ כלכלי מבוקש; וארנון גפני, כיום יו"ר "בנק כללי". שמחה סורוקר, הממונה על התקציבים בתקופת לוי אשכול באוצר, הוא היום מנכ"ל בנק "אוגוד". הממונה לשעבר שר־שלום שירן מנהל את חברת "קנית" של הקנדי דוד עזריאלי, העוסקת ביזמות בתחום המיכרזים המסחריים.

היו ממונים שחזרו לעיסוקיהם הקודמים: הפרופסור איתן ברגלס שב לאקדמיה, ויעקב גדיש חזר לפעילות הכלכלית של הקיבוץ הדתי.

שלמה שטנר, לשעבר משנה לממונה על התקציבים, הוא היום מנכ"ל "שיכון ופיתוח". סגן הממונה לשעבר לענייני בטחון, אמנון נויבך, משלב קריירה פוליטית כיועץ כלכלי של ראש הממשלה. לשעבר שמעון פרס, בקריירה מקצועית במנהל אגף הכספים של חברת "שאיטקס". סגן ממונה אחר, עמירם סיון, המשיך במנכ"ל המוסד לביטוח הלאומי, מנכ"ל האוצר, וכיום הוא מנכ"ל "בנק הפועלים". סגן הממונה אורי לאור מנהל בכיר ב"ג'זינט". סגן אחר, דוד בועז, הוא מנכ"ל חברת־בת של קונצרן "כלל" – "מיקרוקד" – העוסקת בפיתוח מערכות תכנון בעזרת מחשב. עוד סגן ממונה לשעבר, חגו צ'אופן, מנהל חברת־בת אחרת של "כלל" בשותפות עם משקיעים יהודים מדרום־אמריקה. אלי שפניץ הוא היום גזבר "קופת־חולים" הכללית.

האם בוגרי אגף התקציבים יקבלו גם היום בקלות ג'ובים שמנים וקוסמים?

סגן הממונה איתמר גיבתון לא בטוח. המשק התפתח, יש הרבה כלכלנים. התחרות קשה. עבודה באגף התקציבים כבר אינה כרטיס כניסה בטוח לצמרת כשמחפשים עבודה. ותיקים באגף כבר נתקלים לעתים בקשיים בחיפושיהם אחר עבודה מתאימה, ונאלצים להתפשר על תפקידים בינוניים. עברו הימים שפנחס ספיר היה מרים טלפון ומסדר ג'וב לפקיד שהיה עוזב את האוצר. היום יש כבר אנשים שמחפשים עבודה חצי־שנה. אולי היתרונות שמציע אגף התקציבים כבר אינם חשובים כל־כך. במשק מעדיפים כנראה בישורים של רואה חשבון או נסיון בתמחיר, מאשר כלכלן הרואה תמונה כוללת של המשק, או המסוגל לבדוק פרוייקט בסדר גודל לאומי.

הטיפה האחרונה, שם זמני

מאת דבורה שפירא
צילום: שמואל רחמני

איתמר ארבר לא ידע היכן בילה את הלילה ההוא. הוא זוכר במעומעם שהיה בביבים, בין זונות, רועי־זונות, נרקומנים ואלכוהוליסטים. כשישה חודשים לאחר אותו לילה ולילות אחרים, חסרי זהות, ספוגי אלכוהול, סמים וקיא, עזבה אותו אשתו עם שלוש הבנות ועקרה למשפחתה בירושלים. ככך תמה פרק של 18 שנות נישואים לאדם שהיה רוב הזמן בגילופין. הוא נשאר בבית התל־אביבי שנהפך פרוץ לכל דיכפין. נרקומנים ואלכוהוליסטים עשו בדירה כבתוך שלהם וגנבו ממנה חפצים, שהרי הוא התגולל שם שיכור, יומם וליל.

„כשהייתי עסוק במופעים שלי, כאילו שכחתי את בעייתי הפרטית. חשתי שאני היחיד שפועל נגד האלכוהול. נהפכתי לסמל של משפחות האלכוהוליסטים. אמרתי לעצמי: כך אני מתחסן בפני האלכוהול".

שיכרותו עיוותה אצלו את מושגי הזמן ותלשה פיסות מההיסטוריה הפרטית שלו. הוא זוכר ששוטר טילטלו, בעודו רכון שיכור על הגה מכוניתו האמריקנית. לאחר מכן, כשבילה את הלילה במשטרת פתח־תקווה, התברר לו שהלה עקב אחרי נהיגתו הפרועה. השוטרים טיפלו בו במסירות. למחרת אפילו טילפנו לביתו לדרוש בשלומו, והוא זוכר את התנהגותם האנושית כלפיו בעיניים דומעות.

הוא התחבר לאנשים "נוצצים", "מעניינים". הם, אולי, אהבו את ניסוחיו השוטפים והעסיסיים, ואת העובדה שהיה פרטנר מצוין לשתייה ולסמים. קומץ חבריו ה"מרובעים" לא השתבץ בחיי־הראווה שלו. הם ניתקו מגע, אבל עקבו אחריו בדאגה, עד שדירבנו אותו לנסות את הגמילה השלישית.

הפעם הגיע למעון הרמת־גני של השירות לגמילה מאלכוהול רצוץ, מובס, ובתחושת הרס עצמי מקווה שלא יקבלוהו, כדי שיושלך חזרה לביבים. עובדות המעון שהכירוהו היטב מתקופת גמילתו השנייה, ערכו לו קבלת־פנים צוננת כמו לגיבור שאיכזב. „אני מרגיש שם כבן חורג, כבחינת 'הכושי עשה את שלו'", הוא אומר בשקט.

איתמר, בן 39, הוא לכאורה ילד טוב צפון־תל־אביב. הוא מספר על ילדותו המרופדת בצמר־גפן בהתפרצויות של רחמים עצמיים. הקול מקתנק והעיניים דומעות. הוריו, ניצולי השואה, בעלי חנות ממתקים, ילדו אותו כגיל מבוגר. „הייתי מסוגר בבית עם שני זקנים, וגודלתי כמו בנטו. את כל הילדות שלי איבדתי. לא הירשו לי להצטרף לתנועת־נוער, לחוגים ולצאת לטיולים. כשהייתי חוזר הביתה מאוחר הם סגרו את התריסים לבל אכנס. היו מחטטים בכל מבחן שלי והישוו את התוצאות המאוד־בינוניות לציונים של ילדים 'מצליחנים'. והכי נורא: הם לא ידעו כיצד לטפל בילד. אני זוכר הרבה ראגה חולנית, בלי אח או אחות לחוות איתם דברים. צמחתי עקום".

בצבא הרגיש חופש יחסי, שאף והצליח להיות קצין. חשוב היה לו להיות גיבור. „כקצין נפתחו לפני דלתות, חיי לילה, מוסיקה, בחורות. כל מה שעשיתי שם נשא אופי של מיבצע־ראווה. ואז כבר התחלתי לשתות". אז גם נשא לאשה את הנערה הראשונה שהכיר. בתוך חמש שנות שירותו בצבא הקבע הוא נהפך לשתיין כבד. מיד לאחר שהשתחרר מהצבא פתח כאר.

לאחר הגמילה הראשונה נשאר פיכח במשך שנה. אחר־כך, באחד מרגעי השאננות המלווים בתחושת־מנצח והאשלייה שהוא מסוגל לפקח על כמויות שתייה מבוקרות, שוב התחבר אל הבקבוק. הגמילה השניה התקיימה במעון הרמת־גני, ונמשכה שלושה־וחצי חודשים. השקיעו בו הרבה. הוא הרשים, הוא הגיב, הוא אדם המתנסח נהדר. עובדי המעון חשו כי לאיש כישורים מבריקים של מיסיונר.

אחרי שנה וחצי של פיכחון החליטו לנצל את כישוריו. פנינה אלדר, מנהלת השירות לגמילה במשרד הרווחה, ביקשה שיתלווה אליה לחוגי־בית ולהרצאות. גם העובד הסוציאלי נחום מיכאלי, המנהל את המרכז לגמילה מאלכוהול ברמת־גן, ביקש ממנו להרצות בפני אסירים בבתי־סוהר. איתמר, בעל כוח שיכנוע, נהפך לדוגמה מרשימה של אלכוהוליסט שניצח את הבקבוק. הנגמלים במעון הושפעו מתיאורי חייו בביבים והעריצו את כוחו להחלץ מהם.

איתמר ארבר, היה צמוד לבקבוק. אתם זוכרים אותו מהטלוויזיה והרדיו מספר איך נגמל פעמיים ומטיף בהרצאות נגד האלכוהול. האגו־טריפ הזה דחף אותו חזרה למשקה ולסמים. משפחתו נהרסה וגם הוא. עכשיו, אחרי גמילה שלישית, מתנדנד על גבול ההצלחה והכשלון. האם המטפלים שדחפו אותו לככב בתיקשורת ולמסע הרתעת האלכוהוליסטים הם שגרמו לנפילתו החדשה?

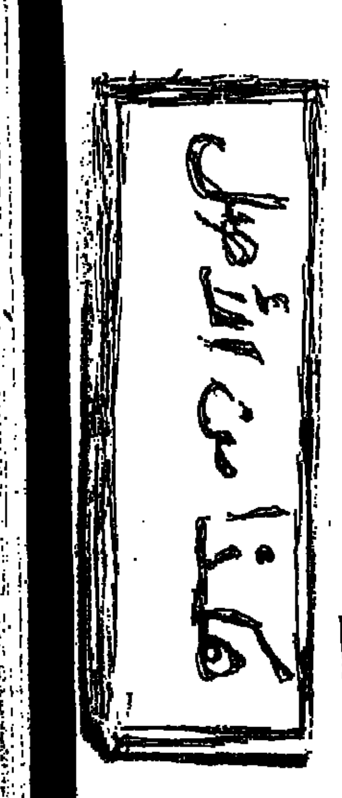
בשלב מאוחר יותר החלו הטפותיו העסיסיות נגד האלכוהול לרוץ לבד. „הסתובבתי בכל הארץ. בקיבוצים, במתנ"סים, בעשרות חוגי־בית, בחוגי ויצ"ו, במופעי ראיונות בטלוויזיה, בתנועות־נוער ובבתי־ספר. שיבצו אותי בתוכניות רדיו ונכתבו עלי עשרות מאמרים. התגלגלתי לסטטוס של מעין מטפל. ניתנה לי גם משכורת ממוצעת. זה היה המיקצוע החדש שלי. כשהייתי עסוק בלוח המופעים העמוס שלי, כאילו שכחתי את בעייתי הפרטית. לא עניין אותי שום דבר. בתקופה הראשונה, זה היה אתגר. חשתי אז שאני היחידי בכל ארץ־ישראל שפועל נגד האלכוהול. נהפכתי לסמל, לאליל ותקווה של משפחות האלכוהוליסטים. אמרתי לעצמי: להיות מטפל – משמע לטפל בעצמי. כך אני מתחסן בפני האלכוהול.

„פתאום נפלתי. איך זה קרה? בתקופה זו נקלעתי לחוג חברתי נוצץ. ראיתי אנשים שהיו בכותרות נוטלים סמים חופשי־חופשי, ועדיין נהנים מפופולאריות. הלכתי אחריהם. רציתי תחליף מבוקר לאלכוהול. קיוויתי שאשלוט על המינון. לא הבנתי שהם שלטו בכמויות, ואני לא".

במסיבה של ה"נוצצים" הועברו בקבוקי הארגלן מיד ליד. חבריו החדשים הזהירו אותו שבפעם הראשונה אל לו לשתות יותר משניים־שלושה לגימות. הכמות לא עבדה עליו. „שתיתי ישר חצי בקבוק עם שלושה כדורי־מרץ, וזה עשה לי נורא טוב".

כעבור יומיים פנה בבקשה לחבר'ה לקבל מנה נוספת של ארגלן וכדורי־מרץ. הם סרבו. הוא מיהר אל שתי חברות שלו, „נשים ברמה גבוהה שהדרדרו להזרקות". „הגעתי אליהן בשעת ההזרקה, ואז, בלי הרבה היסוסים, הן הזריקו לי קוקאין וזו היתה הזרקה חד־פעמית. מיד לאחריה כמעט איבדתי את ההכרה. הייתי מטושטש, אבל 'היי'. ידעתי שלבחורות שהשתמשו כל הזמן בקוקאין יש מירשמים לא

(המשך בעמוד 17)

הטיפה האחרונה, שם זמני

(המשך מעמוד 15)
מנוצלים של ארולן וברוריימרין נוהגירפאה של הנרקומנים. התחלתי 'לעבור' עם המירשמים הללו. להבדיל מאלכוהול, בסמים אני לא בקי. אבל התברר לי שתוך עשרה ימים התמכרתי אליהם".

הוא לא דיווח על הנפילה במעון לגמילה. דווקא המטופלים, חלקם בעלי ניסיון בנטילת סמים, איתרו את איתמר המסומם. הם אמרו: „העיניים נעצמות לך. אתה נרדם". רק אחריהם, ובאחור, קלטו זאת מנהל המרכז נחום מיכאלי, וגם האשה ושלושת הבנות. איתמר הכחיש. הוא ישן ברציפות ימים ולילות, מכסה עצמו בשמיכה, כגוויה.

אשתו התקשרה לאגודת "אל־סם", ושם יעצו לה, בין השאר, לקלח אותו במיקלחות חמות. שלושה ימים לא נטל סמים, והוא זוכר אותם כגיהנום מתמשך. ביום הרביעי, כשסבר שהוא נקי, יצא לרחוב לחפש את הסם. ברגע של אמת טילפן לאגודה והסביר שאינו יכול לתפקד. „קיבלתי אצלם משכורת ממוצעת, אבל הכנסתי לאגודה עשרות־אלפי שקלים. מימנתי הרבה פעולות מתרומות שהבאתי, והחזרתי בריבית דריבית את כל הוצאות טיפולי בתקופות הגמילה. עכשיו, כשאני מסומם, הרגשתי שמצפונית אני לא יכול לקבל משכורת ולייצג אותם. מיד לאחר ההודעה הם חתכו: 'גמרת לעבוד אצלנו'.

„אז אמרתי לעצמי: ממילא איבדת את המוניטין שלך, את העבודה שלך, ואין לך כסף לממן את צריכת הסמים היומיומית שלך. חזור לאלכוהול. זהו חומר שאתה מכיר ואוהב, והוא יותר זול. פתאום גם ראיתי עין בעין את חברת סוחרי הסמים. הם פועלים בצורה מאוד דיפלומטית. אתה נהפך לעבד שלהם, בוכה על חוטים שהם מנווטים אותה. בתקופה ההיא רציתי למכור את המכונית שלי במחיר אפסי כדי לממן את צריכת הסמים. היתה לי מעין תקופת גרנדה בין הסמים לאלכוהול, עד שעברתי לשתייה. אני זוכר שהתעוררתי בכל מיני מקומות. הקאתי, שמנתי, חיכיתי לאיזו מכה. קיוויתי למוות. לא פחדתי משום דבר".

> **במעון התנהגו אתי כאילו מגיע לי עונש חמור, כי פגעתי במערכת המשומנת שלהם. הייתי זקוק לטפיחה על הכתף. לא קיבלתי כלום. מקננת בי תחושה, אולי מוטעית, כאילו הפעם הם מחפשים אותי כדי להכשיל אותי".**

אשתו של איתמר, מיואשת, איימה לעקור עם הבנות למשפחתה בירושלים. איתמר טרם קלט שהיא מתכוונת לעזוב לצמיתות. „לאחר הגמילה השניה היה לי יותר אכפת מהילדות. חיי הנישואין השתפרו במעט, אבל לא נהפכתי לבעל אידאלי או לאבא טוב", הוא משחזר. עכשיו נתמלא פחדים. למרות שהבית לא שפע תוכן, הוא התנהל כתקן של מלון חמישה כוכבים, בגדיו מוכתמי־היקיא כובסו, וארוחות מבושלות הוגשו כסדרן. בגיל 38 חש עצמו קרוב לאבדון. אינו יודע כיצד מנהלים חשבון בבנק ואיך להתעסק עם דברי רואה.

בתחילת תהפוש הגדול עזבו האשה והבנות את הדירה. הכל התמוטט. מסוממים נכנסו ויצאו וגנבו ממנו חפצים. איתמר אינו זוכר מי הם. הבנות הפסיקו להתעניין בו. חודשים ספורים קודם־לכן התחננו לפניו שתי הבוגרות, בנות 16 ו־18, לפנות לגמילה בתנאי אישפוז. בסוף עשו זאת קומץ חברים.

„במעון הרגשתי ניכור. אמרו לי: 'אתה מטופל כמו כולם'. לפחות יכלו לשאול אותי מה קרה. התנהגו כאילו מגיע לי עונש חמור, כי פגעתי במערכת המשומנת שלהם. הייתי זקוק לקצת חום, לטפיחה על הכתף, ליחס. הרי הגיעה לי איזו התייחסות לאחר כל מה שעשיתי בשביל המעון. לא קיבלתי כלום. מקננת בי תחושה, אולי מוטעית, כאילו הפעם הם מחפשים אותי כדי להכשיל אותי, אולי מפני שהגעתי אליהם בעמדה כל־כך נחותה. היה לי קשה להתאקלם שם, ולו רק משום שלפני־כן הייתי סמל".

הוא מפוכח כבר חודש וחצי, מהלך פריך בעולם הזה, ולא מאמין בעצמו. „אני חשוף", הוא אומר ברמעות, „אין לי שום דבר, אני לא בטוח בעצמי ומפחד מנפילה. זקוק לנקודת אור להתבית עליה, עוד מעט אצא מן המעון כמו תינוק קטן. אני זקוק למישהו מעלי, מישהו שיאהב אותי. אני מחפש אהבה. איך אוהבים? איך מחזרים אחרי אשה? אני מחפש מישהי שתיתן לי חמימות, ולא יודע איך להגיע אליה. אפילו להיות אבא אני לא יודע".

הוריו הקשישים הם היחידים שתומכים בו. הוא חי בביתם, אוכל, ישן ומקבל דמי־כיס. הוא אומר שהמיט עליהם קלון. „רק שהשכנים לא ידעו", הם לוחשים לו בעצבנות, „שלא ידעו שאתה הולך למעון גמילה". ההורים מנותקים מהמציאות. אימו אומרת לו: „הפתרון שלך זה רק סוכריות מנטה".

ואיתמר אומר: „אני מחפש פינה חמה, והיא כל הזמן דוחפת לי סוכריות מנטה לתיק".

„איתמר לא חזר לבקבוק בגלל החשיפה"

פרופסור מריו פלימן, מנהל מחלקה בבית־החולים "טלביה" ויועץ פסיכיאטרי במרכז הגמילה מאלכוהול, אינו מוכן לדבר על איתמר ארבר באופן אישי מטעמים של סודיות רפואית, „ומשום שאינני מכיר אותו היטב. היו לנו בסך הכל שיחה אחת או שתיים. רוב הזמן הוא טופל בידי העובדות הסוציאליות".

האם לא גרמתם לו נזק כשחשפתם אותו לציבור בחוגי־בית ובהרצאות?

„בכל העולם מקובל היום שנגמלים וותיקים עוזרים לנגמלים חדשים. בארה"ב, חלק מהיועצים לגמילה מאלכוהול הם נגמלים וותיקים. גם ארגונים המטפלים בגמילה כמו ה־AA (אלכוהוליסטים אלמונים) מושתתות על אלכוהוליסטים לשעבר, המטפלים בחברים החדשים".

האם החשיפה לאמצעי התיקשורת לא דירבנה אותו לחזור לשתיה?

„אני לא חושב שחשיפה עשוייה לדרבן אדם לשוב לאלכוהול. כאן, במעון, אנו מחפשים את החשיפה, כי היא מאלצת את הנגמל לאחריות עצמית. ומה עושים, להבדיל, אנשים שפוסקים לעשן או מחליטים על דיאטה? מספרים לכולם. ההיחשפות, במקרים אלה, היא בלם. כולנו חשבנו שאיתמר יכול לסייע בהיחשפותו לטיפול בעצמו ובאחרים. הוא לא חזר לבקבוק בגלל החשיפה".

אז מה גרם לו להתמכר מחדש לאלכוהול, בעיות פסיכולוגיות?

„אני יודע בבירור: לא חוזרים לשתות בגלל בעיות פסיכולוגיות, מי שחושב כך – טועה. הבעיות הפסיכולוגיות נוצרות אחרי השתייה. יש לנו במעון רק מקרה אחד ששותה בגלל בעייה פסיכולוגית. היום כבר ידוע שמתחילים לשתות בשל סיבות סוציו־תרבותיות".

השיטה של "אלכוהוליסט מטפל באלכוהוליסטים" הוכיחה עצמה בארץ?

„בארץ הצטבר רק ניסיון מועט בנושא. אנו השתמשנו באלכוהוליסט כחלק ממערכת ההסברה שלנו. את הטיפול באלכוהוליסטים החדשים במעון, הוא לא עשה לבד, אלא בשיתוף עם מטפלים".

זו מחלה כרונית

נחום מיכאלי, מנהל המרכז לגמילה מאלכוהול ברמת־גן, אומר שחשיפה מחודשת של איתמר לאמצעי התיקשורת עלולה להסב לו נזק. הוא לא מתלהב מזה.

מדוע השפתם וניצלתם אותו בתום תקופת הגמילה השניה?

„אז קיוויתי שזה לא יפגע בו, והחשפותו תהיה לטובת הכל. בדיעבד אני מבין שזה לא היה טוב. אז הוא היה בתיפקוד טוב. חלק ממערכת השיקום שלו היה 'לרוץ' איתנו. בשלב מסויים הפסקנו להפעיל אותו, לאחר שהגענו למסקנה שפעולותיו אמנם תרמו לאגודה, אבל פגעו בו".

אם לא החשיפה לתיקשורת, מה כן יפעל כעת לטובתו?

„הוא זקוק לעבודה עם עצמו".

וקודם הוא לא היה זקוק לעבודה עם עצמו? מדוע הריצו אותו להרצאות עם פנינה אלדר?

„אלכוהוליסטים נחשפים כדי לקדם את המלחמה באלכוהוליזם. היציאה להרצאות עם פנינה היתה שלב ב'. היה זה הוא שהחליט להיחשף. הוא עצמו החליט לעשות מזה קריירה".

לאיתמר יש גירסה אחרת.

„לא בגלל מתן ההרצאות הוא חזר לשתות. אין כאן כללים. קשה לאתר את הסיבה. גם אנשים שלא נחשפו לאמצעי התיקשורת חזרו לאלכוהול. זו מחלה כרונית".

הוא רוצה רק להיות קצין

שאלנו את פנינה אלדר, מנהלת השירות לגמילה מאלכוהול וסגנית יו"ר האגודה למניעת אלכוהוליזם, מדוע במקום להיות מסביר נלהב נגד אלכוהול לא ניתבו עובדי המעון את איתמר להסבה מיקצועית, כבסיס אפשרי לשיקום אמיתי?

אלדר: „הוא לא רצה להיות כלום חוץ מקצין. האיש חי בעבר, ואינו מוכן לנסות

פנינה אלדר: „נפילה אחת תוך שנתיים, לא נורא". (צילום: קלאודיו פיימבלט)

מיקצוע אחר. מי שמגיע להיות קצין בצה"ל, חושב שהוא מפקד על כולם".

האם דיברתם איתו ברצינות על הסבה מיקצועית?

„הוא לא דיבר אף פעם על הסבה. לדעתי, הוא עומד בפני מציאות קשה. לא יתנו לו בקלות עבודה והוא גם לא יסכים לקבל כל עבודה".

זו היתה הסיבה להידרדרות האחרונה שלו?

„מי שאינו מגיע לתעסוקה ולפתירת בעיות מישפחתיות – רבים סיכוייו לחזור לשתייה. הוא לא שיקם את חיי המשפחה שלו, וזה גרם להידרדרות המחודשת. יש לו בעייה נוספת: הוא לא זקוק לכסף".

בדיעבד, האם היה זה טוב בשבילו להיחשף ולהתלוות אליך למסע הסברה נגד אלכוהוליזם?

„כל זמן שהיה בסדר, הוא עזר למשימה שלנו, כי היזון דוגמה טובה לנוער. נגמלים העוזרים בגמילת אחרים – זהו תהליך מקובל בכל העולם. הוא החזיק מעמד יפה מאוד; נפילה אחת תוך שנתיים, לא נורא".

מהפכן בכלוב

יורי פינס, מנהיג ארגון השמאל של הסטודנטים בקמפוס על הר־הצופים, עלה מברית המועצות ציוני, נהיה קומוניסט בישראל. מקווה להשליט בה צדק ושוויון. רק אל תזכירו לו את רוסיה. זה פוגע בו. הוא מאוקראינה. מתגעגע למרחבים שלה. אוהד שרוף של "דינמו־קייב". קשה לו במדינה שנגמרת אחרי נסיעה של שישים קילומטר.

מאת תלמה אדמון

יורי פינס: „המימסד לא יכול לשבור אותי". צילום: יצחק אלהרר, ("סקופ 80")

איך נראה מהפכן? עיניים זועמות מתחת לכובע ברט שחור. על הסנטר מאפיל זקן פראי. צ'ה גווארה נראה כך על רש מעילו של יורי פינס. גווארה, יחד עם קמיליו סינפואגוס ואנטוניו מייה, מאבות המהפכה נקובה, מוטבעים על סמל הנוער הקומוניסטי הקובני. פינס גאה בסיכה. הוא עצמו ניראה יותר כתלמיד הטוב של המורה. מנומס. צוחק הרבה, באיפוק, מבינות. בעיניו נוצץ שמץ של קונדסות בלתי מזיקה. מאיר פנים הבחור. מדבר בשקט, בשטף, בלי היסוס, בלי מתוות ידיים, בלא להט.

הדברים שהוא אומר לא תמיד מתחברים לטון הדיבור הלחשני, להבעת הפנים השופעת חיבה. לפעמים חש המאזין אשמה, על שהוא חושד בילד הזה שהוא משתעשע בדיקלום תפקיד. אף במאי הרי לא היה בוחר בו להוביל את המורדים אל הבריקדות. הנתונים החיצוניים שלו, ולא רק הם, גם התנהגותו, היו פוסלים את האחראי על תא קמפו"ס – ארגון השמאל של הסטודנטים – באוניברסיטה העברית שעל הר הצופים, מלשאת מול מצלמות הקולנוע את הנאום השאגני, המתבקש ממנהיג תנועה אופוזיציונית. שערו גהוץ ולחייו הגלוחות מסמיקות הרבה. הגוף קומפקטי וחריו, נינוח בכל מצב.

מדובר בשקט פנימי לא מצוי, אדם שחורג מאפיוני סביבתו. „אני לא חושב שהייתי רוצה להיות אופייני", הוא יגיד. עולה חדש מברית־המועצות וקומוניסט. צירוף לא מקובל, מעורר זעם ותמיהה בקרב קהילת יוצאי ברית־המועצות בארץ. הוא היה חייל מצטיין, אהוד על חבריו ומפקדיו, ועם זאת ישב בכלא צבאי שלוש פעמים, בשל סירוב לשרת בלבנון. כל פעם מחדש. פינס לא היה אומלל בימים ההם. הוא סטודנט יוצא דופן. תלמיד שנה שניה בלימודי מזרח אסיה, כלומר סין. גם בזה הוא מצטיין. בשנה שעברה זכה במילגה. הוא מקווה להגיע לאותה תוצאה השנה. אם לא יורחק מן האוניברסיטה בשל קיום הפגנה זו או אחרת. ההגשה התרבותית של טיעוניו הפכה אותו לדובר קמפו"ס. יש לו שיח ושיג עם שלטונות האוניברסיטה ובמיוחד עם פרופסור עמיה ליבליך, דיקנית הסטודנטים. עד גבול מסוים. הגבול של העזות האמירה הפוליטית הלא מתפשרת.

פינס מתפוצץ מצחוק, בלי קול. זה קורה לו הרבה במהלך השיחה. למה הפעם? „אני כבר רואה איך זה יהיה כתוב, העניין הזה עם הסיכה". הוא בן 22 ויש לו דעות מגובשות בכל תחום שבו נגענו. פוליטיקה וראי. וגם, ובעיקר, עיתונות. „העיתון שלכם", הוא חוזר ואומר, „בכלל עיתוני הערב בארץ, הם בבחינת עיתונות צהובה".

למה אתה מסכים להתראיין, אם כן?

„אני מוכן להתראיין לכל עיתון חוץ מאשר לעיתונות הרוסית הישראלית, שהיא עיתונות שיקרית וגזענית. זה הגבול. אני מתראיין כי אני שמח שחבר מפלגה יכול להגיע לעיתון. אני רואה בזה דרך לחדור את מסך השתיקה".

הסיפור הזה לא צומח מתוך סבל אישי, קיפוח מכל סוג שהוא. אולי בגלל זה, לעולם לא תאובחן מרירות בדבריו של פינס. אפילו העליה לארץ לא נולדה ממצוקה. בקייב היו להוריו הרופאים משרות רמות. דווקא בשנים שלפני העליה לישראל חלו זינוקי הקידום המקצועי שלהם. האב, חוקר מחלות תעשייתיות, קנה לו שם בתחומו. הוא היה מוזמן לנסיעות. עבודה לעיני התעשיה הרחוקות. האם עבדה בבית חולים כנוירופאתולוגית. איש מהם לא סבל מגילויי אנטישמיות. לדברי יורי, „אבא אומר שכן, אבל זה לא מדויק. אז מה אם הוא פירסם את מאמריו תחת שמה של הפוסית שלו. אבל זה לא בגלל שהוא יהודי. זה מפני שמקובל כך".

האב היה תמיד אנטי־קומוניסט חריף. „אבל הוא לא יצא למאבקים. הוא לא שאף לצאת מבריה"מ, רק דיבר על זה הרבה. הוא רצה למערב, לאו דווקא לישראל. הוא אוהד גדול של רייגן ופינושה. בבית היו הרבה ויכוחים פוליטיים". האם היתה ציונית נילהבת. היא רצתה לישראל. „התוכנית יצאה לפועל מתוך אינרציה, יותר מאשר אידיאלים. אמא נילכדה באיזו מלכודת פנימית. סבא, אבא של אבא, נפטר, ואבא הסיר את התנגדותו לעלייה. אז עלינו. השגנו אישורי עליה בלי קושי, כי המשפחה של אמא כבר היתה כאן".

הדירה שלהם בקייב היתה מרווחת. ארבעה חדרים, כל חדר כמו סלון ישראלי. יורי היה תלמיד מצטיין בכל המקצועות. במיוחד אהב ביולוגיה ומתמטיקה, אחר־הצהריים היה ניפגש עם חברים, לא בהכרח יהודים, עוסק קצת בספורט, כי כולם עשו ספורט כלשהו. למד אנגלית באופן פרטי. בקייץ בילה עם המשפחה בגרוזיה, קרים, הרי הקרפטים, מוסקווה. „חייתי כמו כל נער סובייטי בגיל הזה". יום השבת לא היה קיים במשפחת פינס. „אבא הוא כבר דור שלישי להתרחקות מן היהדות". בליל־הסדר היה האב משתדל להתחמק מן הטקס. אם חשב הנער על ישראל היא הצטיירה לו על פי מושגי הבית הציוני של אימו. „ראיתי את ישראל כמדינה שמגלמת את החופש, את השגשוג הכלכלי, הצדק, השוויון. היתה לי שאיפה להגיע הנה לא בגלל איזו ראייה הסטורית. ספק רב אם יכולה להיות ראייה כזאת ליהודי סובייטי, אבל רציתי

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

להגיע למערב. המערב, מבחינתי, היה ישראל".

גם יסורי קליטה לא היו. מרכז הקליטה בגילה המתין להם ממש כפי שציפו. מהיכן מתחילות, אם כן, הנטיות הביקורתיות המחמירות? מה לא מצא חן בעיניך?

"עם תהליך הקליטה החל אצלי תהליך מהיר מאד של נטישת הציונות. באתי לישראל כשאני מאמין שזו מדינה של ערכים של צדק ושוויון, והתחלתי לחוות מקרים שגרמו לי הלם. ראיתי תופעות של גזענות שזעזעו אותי. בבריה"מ לא הייתי קומוניסט אף פעם, אבל עקרונות מוסריים כמו אחוות עמים, התנגדות למלחמה, אתיאיזם, אלה דברים שמונחים בבסיס המשטר בבריה"מ, ואני קלטתי אותם בחינוך שלי. בהתחלה התייחסתי למה שראיתי כאל בדיחות לא מוצלחות. אחר־כך התרגלתי. בעצם לא, לא התרגלתי, אבל אני יודע שהדברים קיימים".

איזה דברים? אתה יכול לספר על מקרים ספציפיים?

"לא. אני יודע שזה מה שאתם אוהבים, העיתונאים, אבל אני בנוי קצת אחרת. מקרים רגילים מזעזעים אותי יותר ממקרים קיצוניים. מאמרים גזעניים שקראתי בעיתונות הרוסית הישראלית, למשל. התעמולה של הימין בקרב עולי בריה"מ. התעמולה הדתית. אפילו המשפחה שלי, סבא, סבתא. נדהמתי לראות אצלם חשיבה פשטנית, חוסר סובלנות מרהים. פעם אמרתי בבית כבדיחה שאני מאואיסט. דוד שלי התפרץ עלי בזעם מפתיע. לא חשבתי שזה יכול לקרות. הדהים אותי שהדיכוי המחשבתי כבר בא מתוך החברה. לא האמנתי שאפשר כך לרוקן אנשים".

איך?

"יש מערכת, יש עיתונות, יש חינוך מסויים. יש הסברה. מידת ההשפעה של זה הדהימה אותי. בבריה"מ יש להם גם קו שלהם, אבל הם לא מצליחים להחדיר את זה כמו פה, שזה נעשה במסווה של פלורליזם. כל אלה היו מכה קשה בשבילי".

איך קיבלו בבית את הנטיות הפוליטיות המתהוות שלך? מה אמרו בתיכון שליד האוניברסיטה?

"בגיל שש־עשרה הדברים החלו להתגבש אצלי. בגיל שבע־עשרה הם כבר היו מגובשים. דיברתי על מה שחשבתי בבית, כל הזמן. היו ויכוחים חריפים, אפילו עלבונות וטריקות דלת. יותר עם המשפחה המורחבת מאשר עם אבא ואמא. למזלי היה לי קל יותר להסתדר בין הישראלים. בית־הספר התיכון שליד האוניברסיטה הוא מוסד ליבראלי. הייתי חריג, אמנם, אבל התקבלתי. עד היום אני שומר על קשר רציף עם חמישה־ששה חברים מן התיכון".

יורי פינס: "כחבר המפלגה יש לי מחוייבות לחברה הישראלית. יש לי חובה מוסרית להישאר פה, להילחם במקום שהמלחמה קשה יותר".

באפריל 81' הגעת למפלגה הקומוניסטית.

"כן. זה לא היה כל כך פשוט, כמו להגיד את המשפט הזה. את צריכה להבין שבשבילי מזכיר המפלגה הקומוניסטית הוא מזכיר המפלגה הקומוניסטית. בסדר גודל סובייטי. הייתי אחוז יראה וכבוד מפני פנייה אל מנהיגי המפלגה. זה היה אחרי שניסיתי למצוא פתרונות לדברים שראיתי כאן והגעתי למסקנה שהפתרונות המרקסיסטיים הם הטובים ביותר לחברה מתוקנת, לאדם מתוקן. לא היה לי מושג מה היא המפלגה הקומוניסטית בישראל. כל האינפורמציה מן העיתונות הסתכמה בכותרת בעיתון שלכם: רק"ח – רוב ערבי הסוגד למוסקבה. מישהו הביא לי גליון של "זו הדרך", העיתון של המפלגה הקומוניסטית. נסעתי על פי כתובת המערכת לתל־אביב. זה היה מבחינתי מעשה לא רגיל. דיברתי אז עברית לא מושלמת. הייתי צעיר מאד. אם יכולתי לבסוף להכנס ולומר: שלום, אני מתעניין בכם ורוצה לדעת עליכם ולפעול במסגרת שלכם, זה היה תוצאה של מאמץ גדול. הרי כל הזמן קיוויתי שהקומוניסטים ימצאו אותי. נכנסתי ופגשתי את עוזי בורשטיין, דובר המפלגה. הוא נתן לי חומר הסברה וקבענו להיפגש למחרת בירושלים. בתום יומיים של פגישות כבר השתתפתי במחנה עבודה באום־אל־פאחם. היתה לי קליטה מהירה מאד במפלגה".

מתוך המבנה דמוי הבונקר האדיר המשמש את הסטודנטים על הר־הצופים כאוניברסיטה, פינס רואה את ירושלים כמרכז עתיר סורות. רוח טהורה, הקור הירושלמי האחיד, עולה מכוון מסגד עומר. בצהריים, כשפינס מגיע אל הספרייה לצורך עבודתו כמדריך, משתלט על ההר קול המואזין הבא מן העיר. אם היו לבחור התרגשויות סנטימנטליות בשל המראות והקולות, הן שככו זה מכבר. במאבק, כמו במאבק, אין מקום להתרפקויות. בין הלימודים לעבודות המזדמנות, לעיסוקים הפוליטיים, אין למעשה זמן גם לאהבת נשים.

ההכרזה על פתיחת המאבק האישי שלו התרחשה שבוע לפני שהתגייס לצה"ל. הוא כתב לראש אכ"א שהוא רוצה להמנע משרות בשטחים. "קיבלתי סרוב אלגנטי". שבועיים אחרי הגיוס כבר רותק לבסיס למשך שבועיים. נערך לו משפט על סרוב לנסוע לטיול ברמת־הגולן במסגרת סידרת חינוך. "היה לי ברור שאם אני רוצה לשמור על מצפוני, אני חייב לסרב לפקודה". אחרי תקופת האימונים בנגב – יורי פינס היה תותחן טנק מצטיין – זומן למפקד גייסות השריון. "הוא אמר לי, בסדר. אתה לא תשרת בגדה, בבקעה או ברמה, אבל אתה תשרת בלבנון. צחקתי".

איך הגעת לכלא בפעם הראשונה?

"או, זה היה משעשע. שלחו את היחידה ללבנון, ואותי אפילו לא ביקשו להצטרף. פשוט השאירו אותי במחנה לצורך משפט. כל־כך היה ברור לכולם שאסרב. כשהגעתי למשפט אמרתי: רגע, על מה אתם שופטים אותי, הרי לא קיבלתי עדיין שום פקודה? זה קצת בלבל אותם. עברו כמה ימים טובים עד שזומנתי שוב לשמפט, הפעם בפני המח"ט. נשלחתי לכלא שש ל־35 יום".

איך הרגשת שם?

"נחמד. למדתי ערבית. קראתי הרבה. באתי לכלא עם תיקים עמוסים בספרים. הסוהרים לא ידעו מה לעשות בהם. בדפי ההדרכה שלהם מצויין מה עושים עם סיגריות, סמים, טרנזיסטור. לא ספרים. התנאים בכלא הם רק קצת יותר גרועים מתנאי טירונות. לפעמים אפילו קצת יותר טובים. מה המערכת הצבאית יכולה כבר לעשות לבן־אדם? לגרום לו לקום כל בוקר בחמש? אז התרגלתי לזה. כשיצאתי מן הכלא נשפטתי שוב ל־35 יום. הפעם, לשם גיוון בכלא שבע. מפקד האוגדה קרא לי בהתלהבות להצטרף אליו ואל החיילים בלבנון. קראתי לו להצטרף אלי בישראל. בכל המשפטים היה ברור מראש מה יהיה התהליך ומה יהיה גזר הדין".

כמו ברוסיה...

"קודם כל אל תגידי רוסיה. זה פוגע בי. אני לא רוסי, אני אוקראיני. רוסיה היא רק חלק מבריה"מ. זאת טעות מעליבה שהרבה ישראלים עושים. ובאשר להליכים המשפטיים בבריה"מ, אני לא יודע, לא נתקלתי שם במערכת המשפטית".

לא שרתת בלבנון, אבל היית עציר בלבנון. איך זה קרה?

"בפעם השלישית רצו שלטונות הצבא להתחכם. הם החליטו שאבלה את תקופת המעצר בלבנון. אבל החברים שלי הודיעו על כך לטלוויזיה ותוך 24 שעות הייתי כבר בישראל".

כל הדברים האלה נחשבים בדרך כלל לגורמי סבל. אצלך זה נשמע כמו ספארי לא מסוכן מדי ובהרבה מקרים משעשע. אמא שלך, הנוטה אל הימין מאז עלתה לארץ, לא בכתה כשראתה אותך מאחורי הסורגים? יש משהו שיכול לשבור אותך?

"הממסד לא יכול לשבור אותי. אולי, אני לא בטוח, הייתי עלול להשתגע אם היו מכניסים אותי לכלא ואוסרים עלי לכתוב או לקרוא, או לשוחח עם אחרים. אבל אני לא צופה שזה יקרה. בסך הכל אני מודה לשלטונות הצבא. שיפרתי את רמת ההשכלה שלי בתקופות הכלא וגם אחריהן. למדתי באוניברסיטה הפתוחה קורסים על יוון הקלאסית, ירושלים לדורותיה, פסיכולוגיה חברתית. קראתי

(המשך בעמוד 41)

לשנות אותו עכשיו? זה נראה מטופש

ד"ר רעיה פינס, אמא של יורי, נירולוגית, עובדת כרופאה כללית במרפאת קופת־חולים בבית־שמש.

איך את מרגישה כשיש לך בן קומוניסט?

"בהתחלה התייחסתי לזה כמו לבדיחה מתמשכת. אחר כך ראיתי שהוא מקבל במפלגה יחס טוב, כי הוא כשרוני ואינטליגנט וגם בא משם. האמת? לא חלמתי בחלום הכי שחור שלי שיקרה דבר כזה. אבל קיבלתי. מה לעשות. בסך־הכל את הרי יודעת מה אמא רוצה הכי הרבה בשביל הבן שלה – שיהיה בריא".

וכשהבן מופיע בכותרות העיתון?

"זה בעצם המשך הגיוני לעיסוק שלו, חוץ מזה אנחנו בארץ. כאן זה דמוקרטיה. רק טבעי שהוא משיג מה שהוא רוצה".

מה הוא רוצה?

"אני לא יכולה לחלוק עימו את כל הענותיו. זה המשך טבעי למשחק שהחל בו".

אילו היית יכולה, היית רוצה לשנות את הכיוון של המשחק?

"לשנות אותו עכשיו? זה נראה לי קצת מטופש. אני מקווה שהחיים ישנו את דעותיו".

לשנות קדעות שלו?

"לא. לדעות של אמת. שוויון זה טוב, זכויות אדם זה נשמע טוב ויפה. אבל תלוי מאיזו תחתית את מתחילה לדבר על זה. אם הבסיס הוא מרקס, אז אני כבר יודעת מה מתפתח מזה".

יורי אומר שאת נוטה ימינה.

"אני נגד כל קיצוניות. מה זה ימינה, שמאלה. כשהכדור פוגע בלב או בכבד זה לא משנה באיזה צד הם מונחים".

את מרוצה ממדינת ישראל?

"לא, אני לא כל־כך טיפשה. אבל למה באתי לכאן? כי זאת מדינה יהודית. לחיות אורח, אפשר. אפילו להיות אורח כבוד. אבל אורח לכל החיים? אם בבית שלי יש תור בתיקרה, אז או שאני משלימה עם זה, או שאני מתקנת אותו. אבל אני לא בורחת להתארח בארמון של השכן".

מה הרגשת כשיורי היה בכלא הצבאי?

"שום דבר. כל הסיפור הזה של הכלא נשמע לי מצחיק, כי אני יודעת מה זה כלא ברוסיה, אי אפשר להשוות".

לא היה כל הזמן שבו חששת לו בגלל הפעילות הפוליטית שלו?

"בהתחלה חששתי, כשהצטרף לרק"ח. היה לי לא נוח. עכשיו, ברוך־השם, אני רגועה. רק"ח לא תומך במחבלים".

מאת נילי פרידלנדר
צילם שמואל רחמני
בשיתוף רשות שמורות הטבע

ישנים בשמורת נחל תנינים: לא רק הם ניגשים לבריכות הדגים.

4. אל הנחל והחוף

יגאל ליבנה מקיבוץ מעגן מיכאל יכעס מאוד אם כל עם ישראל יבוא לטייל רק בשבילים שבין הבריכות, לראות את עופות המים: אנפות אפורות עומדות דום כמו בציור יפני, תמירונים מדדים ברגליהם הארוכות והדקיקות, ושלדגים עלנלים וגוצים עם מקור גדול, שעומדים על הקנים ואורבים לטרף, ופתאום חותכים את האוויר במעוף טורקיזי שאין דומה לו מיופיו.

אבל אם המטיילים שיבואו לנחל תנינים – היחיד בנחלי החוף שיש לו פרצוף של נחל זורם לים – לא יצטופפו בחניון ובחורשת האקליפטוסים אלא יטיילו באחו לאורך הנחל, אל החוף, כי אז מצפה להם טיול קל ומקסים. רק כאן עוד יש דבר כזה. וכשמגיעים אחרי שני קילומטרים, מהחניון אל כפר הדייגים של תושבי ג'יסר זרקא, יש הרגשה שהגענו אל מקום אקזוטי לחוף האוקינוס השקט.

כמובן שזה טיול ליום צח ובהיר, וצריך להצטייד בזוג נעלי התעמלות רזרביות ואולי גם במגבת, כי במהלכו חוצים את הנחל במים, ליד שני חצאי גשר תורכי עתיק שניבנה לכבוד הקיסר וילהלם ירום הודו שבא לארץ ישראל בסוף המאה הקודמת.

נחל זורם, אחו ירקרק מימין וכלניות משמאל, זה מה שיש כאן, בין מעגן מיכאל לג'יסר זרקא, הגשר ובעברית: הגשר הכחול. כפר של אפריקנים שהתיישבו בביצות וגם עזרו לייבש אותן בשנים 1922־1950.

תנינים כבר אין בנחל וגם לא ג'מוסים, תואי המים. אבל יש שחפים, דגים, וסרטנים, ודייגים שמשליכים רשתות באוויר והרגשה של קצת אפריקה וים סוף במרכז הארץ, בין בנימינה לזכרון יעקב, ממערב לכביש המהיר.

הבאים מתל־אביב יורדים מהכביש המהיר במחלף קיסריה, פונים ימינה ומיד שמאלה, נוסעים צפונה עוד כתשעה ק"מ, חוצים את פסי הרכבת מול חוטם הכרמל ופונים שמאלה, בין הבננות, לכיוון קיבוץ מעגן מיכאל. חולפים בגשר מעל לכביש המהיר חיפה־ת"א ומיד אחריו שמאלה, לשביל המוליך דרומה למגרש החנייה וחורשת האקליפטוסים בפתח שמורת נחל תנינים.

כאן חונים והולכים על דרך כורכר. יש פנייה ימינה לשביל מסודר ומשולט בין בריכות הדגים של הקיבוץ. כדי להנות מהטיול מומלץ לא לפנות כאן, אלא ללכת שמאלה על הגשר הרומי העתיק מעל הנחל הזורם. עכשיו שוחים פה שמפנונים גדולים, דגים עם פנים של בולדוגים משופמים. בגליל מעשנים אותם ומוכרים את בשרם כמעדן למבינים.

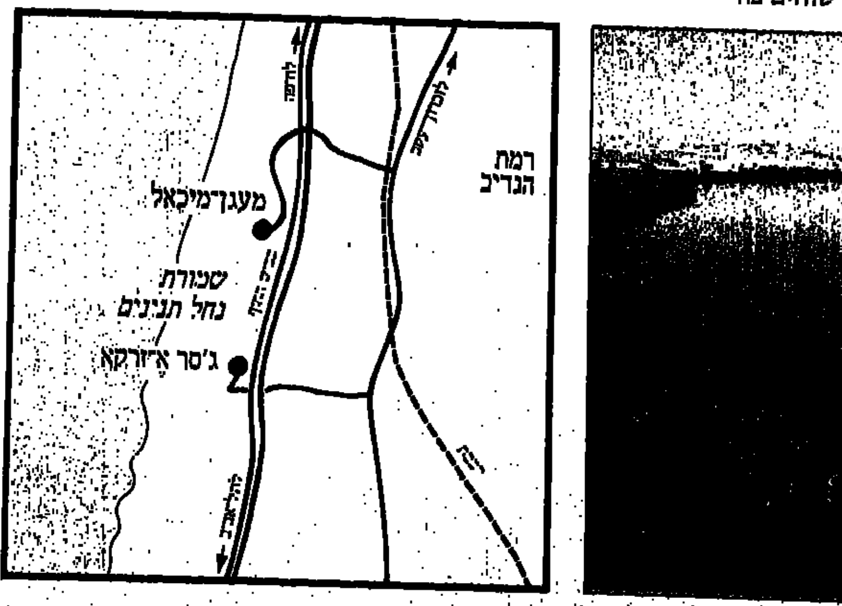
מצידנו, שישארו במים, ואנחנו נלך על הדרך הפונה ימינה לכיוון הים.

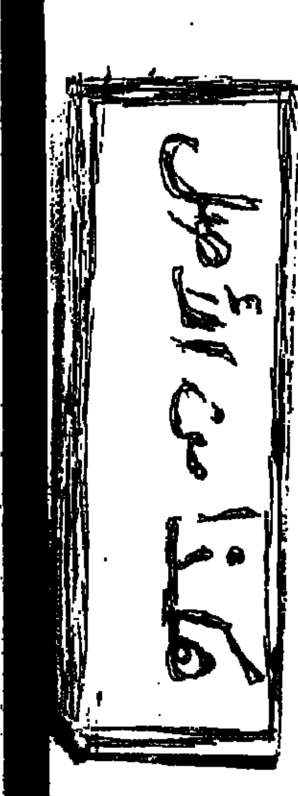
כאן מתחיל הטיול האמיתי, שלא מומלץ לנערות יחידות אלא לחבורה או לכל המשפחה. הולכים לאורך הנחל, אל החוף. מטיילים באחו שלמרבה הצער אינו כלול עדיין בשמורת הטבע, ולכן לא פלא שפה ושם רואים מכונית שקועה בנחל או מזבלה מגעילה. כשתטיילו כאן ותיראו את השלדגים, הגדולים והגמדיים, ואת הכלניות, תבינו למה צריך להילחם על זכותו של הנחל האחרון לחיות את חייו בלי שיזהמו את מימיו הזורמים, ולא יהפכו אותו לתעלת ביוב ואת הגדה הדרומית למזבלה.

הולכים כשני ק"מ עד הגשר והחוף. ממשיכים עד כפר הדייגים, שבעיניים בלתי רומנטיות ייראה כאוסף של צריפים ופחונים. לעלות על התל משמאל שבו שכנה העיר המצרית העתיקה קרוקודילופוליס. יורדים וחוצים את הנחל במים מהתל לכיוון צפון, ורואים אי, וממשיכים על החוף ונכנסים ימינה, מזרחה, לעבר בריכות הדגים בתחומי מעגן מיכאל. הולכים רק במסלול המשולט המחזיר אותנו אל פתח השמורה.

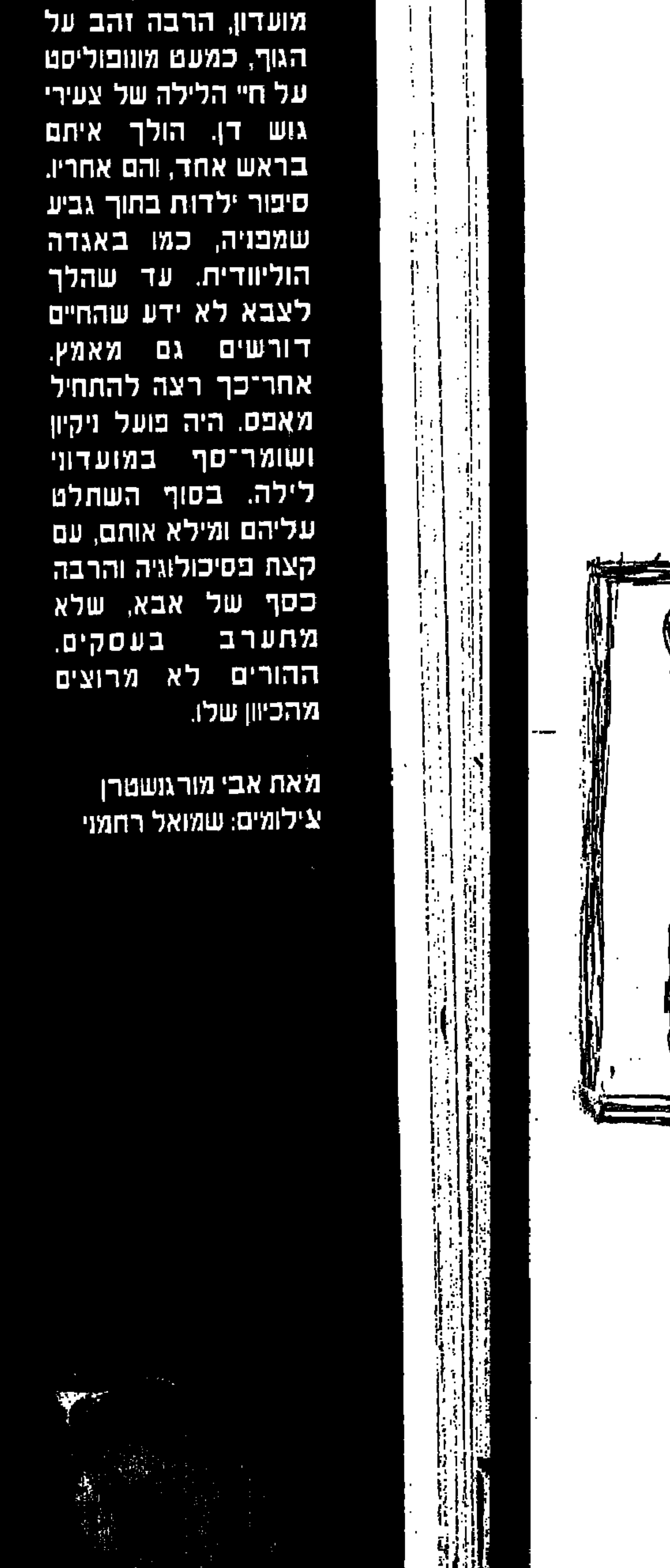
זהו טיול קל, קצר ומהנה. אם באים בשני כלי־רכב, אפשר להקפיץ רכב אחד לקיסריה, וללכת דרומה מתל תנינים כשלושה ק"מ נוספים לאורך החוף והמיפרצים עד קיסריה. בקטע האחרון רואים את הקשתות המפוארות של אמת־המים הרומית שהוליכה את מי המעיינות מסינדיאנה לקיסריה. ביום בהיר בחורף, תענוג לטייל לאורך הים הכחול.

זוג סיקסקים על שפת הנחל.

ילד שמנת

איציק אבנרי, בן 25, בעל דיסקוטקים גדולים, בולע מועדון אחר מועדון, הרבה זהב על הגוף, כמעט מונופוליסט על חיי הלילה של צעירי גוש דן. הולך איתם בראש אחד, והם אחריו. סיפור ילדות בתוך גביע שמפניה, כמו באגדה הוליוודית. עד שהלך לצבא לא ידע שהחיים דורשים גם מאמץ. אחר־כך רצה להתחיל מאפס. היה פועל ניקיון ושומר־סף במועדוני לילה. בסוף השתלט עליהם ומילא אותם, עם קצת פסיכולוגיה והרבה כסף של אבא, שלא מתערב בעסקים. ההורים לא מרוצים מהכיוון שלו.

מאת אבי מורגנשטרן

צילומים: שמואל רחמני

קצת לפני שחרורו מצה"ל, לקח יוסף אבנרי את בנו איציק לשיחה על עתידו של הבן. האב הבהיר שהכל בלונדון כבר מסודר וממתין לו. דירה מרווחת, מכונית מפוארת ומזומנים ללא הגבלה. איציק היה צריך רק לומר כן, לקחת את הכרטיס ולנסוע ללמוד בלונדון משפט בינלאומי, לשמח את לב הוריו. אבל הוא לא רצה. האב היה בהלם. „איפה טעינו”, חזרו ההורים ושאלו את עצמם.

איציק עזב את הבית המפואר שבו התגוררה המשפחה במושב תלמי־מנשה, ובמקום ללונדון יצא לתל־אביב. ושם התחיל, לדבריו, מאפס. היה פועל ניקיון במועדון התיאטרון, ואחר־כך שומר־סף. והיום? – תתחילו לספור: הוא הבעלים של דיסקוטק קולנוע "דן", של "פינגווין", "קלאס איי", "מועדון תרבות", "סוואטו", ואפילו של "מועדון התיאטרון". למעשה, מלבד הסינרמה, הוא היום מונופוליסט על חיי הלילה של הנוער המקומי בתל־אביב. לא מכבר פלש גם להרצליה ופתח שם מועדון ענק ל־2500 איש בשם "טאץ'דאון". לא שם מקרי. אבנרי פשוט השאיר את כל מתחריו מאחור, והוא רק בן 25.

נכון לעכשיו מתגורר איציק אבנרי בדירת שני חדרים ברמת־גן. את החווילה שלו בהרצליה פיתוח השאיר בהשגחת הגנן המטפל גם בגן־החיות הקטן שבחצר: שני טווסים, ארבעה תוכים, כלבים, קוף וסנאי. לדירתו הרמת־גנית נטל תוכי אחד, נודניק שצועק כל הזמן „שלום”, ואקווריום שממוקם בשירותים. אבנרי שומר על קלאסה גם במקומות האינטימיים. במרכז הסלון האקוסטי ניצב מסך וידיאו ענק. בפינה – בר משקאות. על הקירות כמה ציורי שמן, ועל גופו של בעל־הבית הרבה זהב. שתי שרשראות כבדות על הצוואר ואחת על היד. הוא מתיישב על השולחן. אוסף את הרגליים פנימה.

איציק אבנרי. ילד שגדל בעולם שכולו טוב. עד שהלך לצבא לא ידע שהחיים דורשים לפעמים גם מאמץ. הכיר רק פינוק. כשהוא מתאר את הילדות שלו, בהנאה, זה נשמע כמו סיפור הוליוודי נוסח בוורלי־הילס. „הייתי ילד שמנת, גדלתי בבית שתלוש לגמרי מהמציאות. חיינו כמו על פלנטה אחרת. וזה התחיל כבר בבוקר, ברגע שהייתי פוקח את עיני. מיד היתה מגיעה משרתת ושואלת אותי לאיזו טמפרטורה לחמם את מי הבריכה, מה אני רוצה לארוחת הבוקר, מה אלבש, איזה צבע גרביים. גדלתי בחממה. הבית, למעשה, היה סירה. 20 חדרים, מרתפי יין, סאונות, משטחי דשא, מגרשי טניס. בקיצור – משהו שהוא מעבר לדימיון”.

האמת היא שרק בגיל 11 החל לחיות בתוך כוסית שמפניה. לפני־כן היה אביו של איציק איש עמל, שהבן היה צריך לעזור לו לסחוב מריצות עמוסות מלט. המשפחה התגוררה בתלמי־מנשה. אחרי־כן ירדו לאילת. כשחזרו משם כבר היה אביו לאחד האנשים העשירים בישראל. איציק לא זוכר את עצמו נוסע באוטובוס, למשל. היה נהג פרטי שהסיע

(המשך בעמוד הבא)

איציק אבנרי: „אמרתי לאבא: אני חלק מההשקעה שלך. תראה אותי כמו מניה”.

(המשך מהעמוד הקודם)

אותו מבית־הספר ובחזרה. המחיר ששילם על כך היה העדר חברים. „היו לי קשיי הסתגלות בחברה. בעייה ביצירת קשר עם אנשים מחוץ לבית. התרגלתי לומר לאנשים מה לעשות. היה לי קשה להבין שלאנשים אחרים חסר כסף, שהם חושבים פעמיים אם לקנות בגד כזה או אחר. סנוב? לא הייתי סנוב, להפך. גם עם בנות לא היו לי בעיות".

הוא מציג קלטת וידיאו שהקליטה הטלוויזיה הישראלית ומתארת את אביו ואת הטירה המשפחתית בתלמי־מנשה, סרט שלפי בקשת אביו לא הוקרן מעולם. איציק עוצר את הסרט באחד החדרים המפוארים: „אתה רואה? פה היו חגיגות שלמות. עשיתי חיים משוגעים עם בנות. איתן אף פעם לא היתה לי בעייה. כולן רצו אחרי המכונית שלנו. לפעמים היו לי שלוש חברות ויותר בעת ובעונה אחת. די השתוללתי בעניין הזה". עכשיו הוא מחייך.

אביו יוסף היה בתחילת שנות ה־70 הקבלן הכי "כבד" באילת. בזמן מלחמת יום־כיפור, כשערבים לא הורשו להיכנס לעיר, הוא הזמין שני מטוסים עמוסים פועלים מיוון ותורכיה כדי שישלימו את העבודות שעסק בהן באותה עת. באילת לא ישכחו את טקס הבר־מצווה שעשו שם לאיציק אבנרי. לא היה בעיר אולם שיהיה מסוגל לקלוט את כל המוזמנים, אז ערכו את החגיגה על חוף הים, והיא נמשכה שבוע שלם. „אי־אפשר לתאר מה שהלך שם. אבא מימן לאנשים טיסות מחו"ל כדי שיגיעו ארצה לבר־מצווה שלי. כל אילת היתה שם. האוכל היה יכול להספיק לכמה חודשים. כבשים על האש, סלטים בכמויות אדירות, שמפניה שנשפכה כמו מים. אפילו התיירים שעברו בחוף נכנסו לאכול. זה היה שבוע מטורף".

אבל איציק אומר שהחיים הזוהרים, הנוצצים ובעיקר הבלתי־מוגבלים בכסף החלו לאט־לאט להימאס עליו. החברים שאיתם יצא לבלות נכנסו למירוץ: מי ינהג במכונית היקרה ביותר, מי ילבש את הבגדים המפוארים ביותר. „בעצם החיים האלה די משעממים. כל יום יוצאים לבלות בתל־אביב, מוציאים סכומי כסף גדולים. הכל היה בנוי על 'שואו־אוף'. כמה שיש לך יותר, אתה שווה יותר".

בצבא הוא שרת בבסיס של חיל האוויר, אבל המשיך להתגורר בבית. המשפחה מכרה את הטירה. אפילו להם היה קשה להחזיק בה. גם החלו רינונים ורכילויות. האב החליט שהבית פשוט לא מתאים למנטליות הישראלית.

כשאיציק היה בצבא החלו אצלו מחשבות על העתיד. האפשרות הקלה והטבעית ביותר היתה לבחור במסלול שההורים היתוו בשבילו. לימודים בלונדון, חיים ובילויים בחוג הסילון. אבל הוא רצה לנסות להיות עצמאי, ללכת בדרך משלו, לא להיות „הבן של".

„התחלתי לשאול את עצמי מה אתה שווה. מי אתה בעצם, איציק אבנרי. הגיע הזמן לעמוד על הרגליים לבד, בלי העזרה והפינוק של ההורים. אף פעם לא לקחו כמני כסף. הייתי ה'בן של השריף'. באילת הייתי נוסע חינם במוניות, אוכל חינם במסעדות. רציתי סוף־סוף לצאת לעולם האמיתי. למרות שכל השנים היה לי טוב, החלטתי שהגיע הזמן לנחות על הקרקע. ההורים ישבו איתי לשיחה והודיעו לי שאני הולך ללמוד משפט בינלאומי בלונדון. הם, כמובן, כבר הכינו הכל. אמרתי להם לא. הם היו כהלם מוחלט. זו היתה הפעם ראשונה שהתמרדתי. הרמתי את נס המרד". הודעה שעל־אף הביטחה ניכרת בה נימה פתאטית כלשהי. את גירסת איציק להכרזת העצמאות קיבלו בבית בצורה קשה. האמא נתקפה בהתקפי בכי, האב היה מרים את קולו. החלו להשמע משפטים בנוסח „איפה טעינו, מה עשינו רע. זה מה שאתה מעולל לנו אחרי כל מה שהשקענו בך?". אבנרי, כבר אז עם חוש מצויין לעסקים, הושיב את אביו בסלון והסביר לו את צעדיו המתוכננים בדרך כלכלית טהורה: „תראה, אבא", אמר לו, „אתה איש עסקים מצליח. אני חלק מההשקעה שלך. תראה אותי כמנייה. פעם היא למעלה – ופעם למטה. כרגע המנייה בשפל. אבל בעתיד אני מבטיח לך שהיא תעלה".

למה בעצם לא הלכת ללמוד?

אבנרי: „לא רציתי ללמוד, כי יש לי הרבה חברים בני טובים שהלכו ללמוד בדיוק כמו שאמא ואבא ביקשו מהם. הם קיבלו תעודה, אבל לא עושים איתה שום דבר. עם תעודה מהאוניברסיטה אי־אפשר ללכת לקנות בסופרמרקט. לא ככה?".

כדי לא להכניס את הבית לאווירת משבר שכר איציק דירה בתל־אביב: „שם הרגשתי כמו אדם חדש. אחד שלא מכירים אותו. זה נתן לי 'בום' מסויים, אבל הבנתי שזה מה שאני רוצה. סגרתי את ברז הזהב של ההורים. פתאום עליתי לאוטובוס, פתאום התחלתי לחשב לפני כל קניה כמה אני יכול להוציא. אני שהייתי רגיל לקנות רק בחנויות היקרות של כיכר המדינה, התחלתי לחפש חנויות זולות. הכסף קיבל משמעות אחרת. נקודת הפתיחה שלי בתל־אביב לא רק שלא היתה צעד קדימה אלא שני צעדים אחורה. בשבילי כל זה היה חדש. הייתי בהלם מוחלט. עד אז חייתי לוקסוס".

איציק „ירד אל העם". בערבים הסתובב במקומות הבילוי המכונים "אין". תחילת שנות ה־80' הביאה לישראל מוסיקה ואופנות של הפוסט־פאנק והניו־ווייב. „הגעתי ל'מועדון התיאטרון'. גיליתי שם אווירה מאוד מגניבה. אמרתי לעצמי: יאללה, איציק, הלוואי עלייך מקום כזה. ואז התעוררתי. חשבתי לעצמי שבעצם, הרי אין לי שום בעייה לרכוש את המועדון. אם ארצה בכך, אבא יקנה לי. אבל מיד חזרתי להבטחה המקורית שנתתי לעצמי. איציק – מהיום אתה עושה הכל בכוחות עצמך".

איציק אבנרי: „אני דווקא מאד בורגני. רציתי להוכיח שאני יכול לעשות כסף בלי עזרה, והרבה".

הוא שאל את בעל הבית אם יש לו עבודה בשבילו. היתה עבודה. פועל ניקיון. כך התחיל. הילד שהיה מתעורר בבוקר לתוך בריכה מחוממת החל שטף רצפות, ניקה מאפרות, נשא למטבח כוסות מרוקנות. „לא הרגשתי עם זה הכי טוב. ברור. אבל בהתחלה אף אחד לא הכיר אותי, ולא היתה לי מחוייבות למעמד", הוא מספר בטון סטייל הנסיך אנדרו. „לפעמים הגיעו לשם חבר'ה שהכירו אותי מתלמי־מנשה וראשון־לציון, והם היו המומים. נשארו עם פה פעור. מה אתה עושה פה? אתה – שוטף כוסות? אבל אני אהבתי את העניין, כי זו היתה הפעם הראשונה שעבדתי והרווחתי כסף. הביתה הייתי מגיע בסופי שבוע. ההורים לא ידעו במה אני עובד. רק שמעו שזה קשור למועדון לילה. הם היו מבואסים מזה".

למה בעצם לא ביקשת מאביך לקנות לך את המועדון – וזהו? אתה הרי לא סוציאליסט־יטרי שפתאום גילה את אבא־הקפיטליסט ומרד בערכיו?

אבנרי: „נכון, אני לא סוציאליסט. רחוק מזה. אני דווקא מאוד בורגני. אבל כנראה שיש לי אותו אופי כמו לאבא שלי. גם אבא רצה להוכיח לכולם שהוא מסוגל להגיע רחוק ולעשות הרבה כסף. הבית שהיה לנו בתלמי־מנשה בא בעצם להראות כמה הוא גדול. גם אני רציתי להוכיח שאיציק יכול לעשות כסף – לבד, בלי עזרה – והרבה".

הוא החל לעבוד בשתי משמרות ונהפך גם לשוער המועדון. באותה תקופה החלו להקות ישראליות לחפש לעצמן מועדונים להופיע בהם. איציק היה בשבילן כמו נושא כלים. היה פותח למענן את המועדון בשעות הקטנות של הלילה, סוחב ציוד, עוזר בסאונד ובתאורה. מנהלי המקום ראו שהוא משקיע הרבה עבודה ואהבו את זה. סמכו עליו. בשלב מסויים החל לנהל את המועדון: „'מועדון התיאטרון' התחיל להיות מזוהה עם איציק אבנרי", הוא אומר, בהנאה גלוייה. להקות כמו "ליפסטיק", "כרומוזום", "קילר הלוהטת" הביאו למקום קהל אוהד, אפילו פנאטי.

אחרי שנה וחצי איציק הרגיש שהגיע הזמן לצעד נוסף קדימה. למזלו בדיוק אז הסתיים חוזה השכירות של מנהלי המקום. „הם לא היו יותר בעניין של המועדון. הלכתי אל הבעלים. בעזרת דורו אלהרר, ידיד שלי, שכרתי את המועדון. בסך הכל זו לא היתה השקעה גדולה. רק לקנות ציוד חדש, ומשקאות. ההורים, שראו שאני שוקע עמוק לתוך חיי הלילה, ניסו להתערב. הם נהגו לבקר כ'מועדון התיאטרון' לפני שנים, בימים הראשונים, כשהופיעו שם 'רביעיית מועדון התיאטרון' ושאר האמנים הידועים של התקופה. הם רצו להחזיר את הסגנון של המקום למה שהיה אז. אבל אני סרבתי. מי שלא הולך קדימה, הולך אחורה, לא? ככה זה בחיים".

אבנרי החליט אז, כדבריו, „לעצב את הנוער התל־אביבי": „בהחלט ראיתי עצמי כ'מעצב האופנה החדשה של הניו־ווייב בתל־אביב'. הכנסתי למועדון תצוגה של חגורות שחורות עם ניטים ושאר אביזרים משוגעים. יצרתי דברים חדשים לגמרי". אבל הנוער, מתברר, לא בדיוק נדלק. ברגע שנפתח "פינגווין" עברו אוהדי ואנשי להקות ה"ניו־וייב" למועדון החדש.

אבנרי למד שלמציאות טמפרטורה שונה מזו של המים הצלולים בבריכה המחוממת. „הרגשתי פגוע, אפילו נבגד. כל הלהקות שעזרתי להן בתחילת בדרך וסחבתי בשבילן ציוד עזבו אותי, דווקא לאחר שהמקום היה שלי. איך הם יכלו לעולל לי את זה? כנראה שהייתי נאיבי". עכשיו הוא כבר לא נאיבי. בעצם מאותו רגע נהפך, הוא אומר, ל„כריש עסקים", בולע מועדון אחר מועדון.

הימים הראשונים לפעילות "פינגווין" הכניסו את איציק ליאוש. תחילה חשב להרים ידיים, אבל אבא שלו נכנס לתמונה. יחד עם דורו אלהרר החליטו להפוך את "מועדון התיאטרון" למשהו שונה, יותר נוסטלגי, יותר מרובע, מקום מיפגש לאנשים מבוגרים. במקום פורטיס ושולץ באו מתי כספי והדודאים, את "ליפסטיק" החליפו איציק בךנר ואלכס אנסקי בערבי ראיונות. את הווליום הנפלא שעבר על רציבלים גבוהים החליפה רקדנית בטן עם מוסיקה מזרחית.

האב והבן שיתפו פעולה, אלא שאידיליה לא

(המשך בעמוד 42)

אני מתעב אנשים שמוכנים לעשות הכל בשביל כסף

בנימין זיגל: אף פעם לא פחדתי מחיצים.

אני לא קורא בלשים ולא צופה בסדרות. על שוטרים וחוקרים, שתוך כמה דקות מצליחים לפענח את הפרשיות המסובכות ביותר. אני ממעט ללכת לתיאטרון ולקולנוע; לא מסוגל לראות סרטים והצגות, שחקנים שמנסים לחקות את הדרמות שאני ראיתי במציאות, בלי משהו, בלי כיסוי.

לפעמים עוברת שנה מבלי שאלך לקולנוע, ואלמלא אשתי, לא הייתי הולך בכלל. לא מכבר ראיתי את „שתי אצבעות מצידון" ונהניתי, אבל הרגיז אותי שמופיע שם סגן־אלוף שעונד הפוך את האותות. אני דייקן, דברים כאלה מפריעים לי. בטלוויזיה אני רואה חדשות, סרטים הסטוריים וסרטי טבע. אנחנו יושבים בבית או בנופש.

אני אוהב לטייל, לשהות בטבע, לשבת בשדה, ביער, על שפת ים, אגם או נחל. בבית הבראה, אחרי יום אני משתגע, לא יכול לנוח. מעדיף להקים אוהל ולבלות עם המשפחה וידידים במקום מבודד, להנות מהשקט ומהנוף, לטייל בסביבה, לראות עתיקות ולדוג. מוציא רגים לארוחת בוקר, צהרים וערב, מנקה ומכין ואשתי מטגנת אותם, באים ידידים להתארח וכולם נהנים. אני מרבה לצלול, באילת, כשפך הירדן, בחופי הים התיכון. צלילה בשבילי זה כיף אמיתי. פעם האצילים היו יוצאים לצייד, לא כדי לצוד בשר אלא בשביל הכיף של הצייד. אני עוסק בצייד תת־ימי. צולל בלי בלונים. עם בלונים זה לא ספורט. אני צולל עם שנורקל ויש לי בערך דקה לרדת, לחפש את הדג, להפתיע אותו, לירות בו, להוציאו ולעלות למעלה. גם

כשאתה טרוד ומתוח, בעת הצלילה – אתה מוכרח לסגור את הכל ולהתרכז במה שאתה עושה כי אתה נלחם על קיומך. בשבילי, צלילה זה הרפיית המתח, ניתוק מהבעיות. והנה, פה תלויים דגים שתפסתי וייבשתי ופה, במסגרת, השיניים של דג שנשך אותי,

שטח פרטי

בנימין זיגל

קצין משטרה בדימוס

פרש מהמשטרה לא מכבר לאחר 37 שנות שירות. גר בבית בנוה מגן. נשוי, אב לשתי בנות, סב לחמישה נכדים. נולד בגליציה ב־1922, שרת בצבא הפולני, עלה ב־1948, עו"ד במקצועו. הקים את היחידה לחקירות הונאה, התפרסם בחקירת עבירות של „צווארון לבן". כיום מרצה באוניברסיטת ת"א, במכון לקרימינולוגיה של הפקולטה למשפטים.

אבל בסופו של דבר, אני אכלתי אותו.

כשעבדתי – היה לי מעט זמן לקרוא. עכשיו אני קורא ספר שיצא באנגליה, בפולנית, ספר הסטורי, כביכול, על יהודי פולני פרו־רוסי. ספר מלא שקרים. פה ושם אני חוטף איזה ספר על עתיקות, הסטוריה, או גיאוגרפיה של ארץ־ישראל. כיוון שלא למדתי בארץ, יש לי חור בנושאים האלה. והם מעניינים אותי מאד.

עתונים אני קורא מקיר לקיר, למרות שאני יודע שלא תמיד אפשר, על סמך נתונים המופיעים באמצעי התקשורת, להוציא מסקנות. בעבודתי התנסתי בכך שלא פעם עתונאים מביאים עובדות לא מדוייקות, מוגזמות, לפעמים מוסיפים פרטים דמיוניים, שמקורם בהערכות ובספקולציות של העתונאי. כמובן שאני קורא ועוקב אחרי החקירות שמתנהלות עכשיו, ויש לי דיעה עליהן, אבל זה רק דיעה.

בהתחלה התגעגעתי מאד למשטרה. למולי היה

לא מכבר ראיתי את „שתי אצבעות מצידון" ונהניתי, אבל הרגיז אותי שמופיע שם סגן־אלוף שעונד הפוך את האותות. אני דייקן, דברים כאלה מפריעים לי.

היה מישהו שהצליח „לסדר" אותך? אלה שיצאו נגדי בסידרה של השמצות. אחר־כך הסתבר שזה שקר ואנשים הובאו למשפט, אבל זו נחמה פורתא.

מי סידר אותך מחוץ לעבודה? כשבנינו את הבית, זה שעשה את החלונות – פשט את הרגל, והאיש שבנה את המדרגות – נעלם לכמה שבועות ועיכב את העבודה.

פרצו פעם לביתך? בדירה הקודמת ניסו.

אתה חושב שיעזו לפרוץ לביתך בידיעה שזה ביתו של זיגל? לא חושב, אלא אם מדובר בנקמה. גנב שבדק את השטח יודע שחבל על המאמץ, אין מה לקחת. חוץ מזה, הסיכוי שלו לצאת מכאן קטן ביותר, אם אני בבית.

הבית שלך מוגן באמצעים מתוחכמים? בין השאר.

על מה קשה לך לסלוח? אני לא שומר טינה, לא יודע להיות ברוגז. קשה לי לסלוח לאנשים שמנצלים אחרים ומופיעים כטלית שכולה תכלת.

מה מעצבן אותך? כשאנשים זורקים לכלוך למקומות ציבוריים.

מה אתה מתעב? אנשים שמוכנים לעשות הכל בשביל כסף.

מה התכונה המאפיינת אותך? בלתי מתפשר ועומד על עקרונות.

מה אנשים אוהבים אצלך? שאני אומר את האמת בפנים, גם אם בהתחלה הם חושבים שזה לא סימפטי.

מה מקור החוזק שלך? אני עקשן, ואם אני יודע שזהו־זה, אני יודע לעמוד על כך.

במה אתה גאה? שע"י עבודתי גרמתי לשינוי של כמה ערכים, נורמות וכללים ובכך הבאתי תועלת לציבור.

איזו מוסיקה אתה אוהב? שירה עממית, שירי ארץ־ישראל־יפה – להקשיב ולשיר – וחזנות.

מי הצייר האהוב עליך? מילה. אוהב את הסגנון והנושאים שלו. אינני מבין ואינני אוהב ציור מופשט.

מה ישראלי בעיניך? פתוח, אומר בפנים מה שהוא חושב, אמיץ ויחד עם זה לא אוהב לשלם מיסים.

מה רצית להיות בילדותך? חלמתי להיות קצין בצבא, אבל ידעתי שזה חלום שלא ניתן להגשים ובתור מקצוע חשבתי על הנדסה אלקטרונית.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? בגיל 14 למדתי בעיירה אחרת ופעם, כשהלכתי לתחנת הרכבת, התנפלו עלי ילדים, זרקו עלי אבנים וצעקו שמות גנאי ליהודי. הייתי חזק ויכולתי לפרק אותם, אבל דמעות חנקו אותי ולא הגבתי.

איזו אשה יפה בעיניך? על עקב נמוך ובלי צבע, בלי איפור, טבעית.

אילו יכולת, מה היית רוצה לשנות בעצמך? אולי להיות פחות קשוח.

אתה חושב לכתוב ספר על עבודתך? אני כותב.

מה אתה רוצה להיות כשתגדל? אולי חבר כנסת. אבל כיוון שזה תלוי במפלגות ולא בבחירות אישיות, נראה שסיכויי אינם גדולים.

לי מעבר נוח. מהיחידה להונאות עברתי לתפקיד נשיא בית דין למשמעת, ומבחינת מתח, זה היה 90 אחוז הורדת פרופיל. רק היום אני יודע להעריך איזו מעמסה ומתח היו כרוכים בתפקיד הקודם. זו היתה עבודה כפויית טובה. כשמדובר בהונאות של צווארון לבן, אפילו אנשים ישרים, שלכאורה צריכים להיות מרוצים שיש מי שעוסק בביעור החמץ, לא מודים לך, גם אם תפסת את הגנב אצלם.

אינני מתגעגע לכוח שהיה לי. כוח אף פעם לא קסם לי. קסמה לי העובדה שיכולתי לנסות ולמנוע עוול. היום אני לא מעורב בעשייה. אני מתראיין ומרצה על חקירות של עבירות צווארון לבן, אירגון שקירות, שוחד מידות וכדומה. על זה אפשר לדבר יותר מאשר על יציאת מצרים. פרט להרצאותי באוניברסיטה (במכון לקרימינולוגיה), אני מרצה בהתנדבות, לפעמים פעמיים ביום. הפנסיה מספיקה לי לחיות. יש אנשים שנהנים מלצבור כסף, אחרים נהנים לעזור. אני נהנה שאני יכול לעשות משהו שהוא תועלת לציבור.

אני רואה בעבודה שליחות. במשטרה צריך 30 שנות שירות על מנת לצאת עם מקסימום פנסיה. לי

הנה, פה תלויים דגים שתפסתי וייבשתי ופה, במסגרת, השיניים של דג שנשך אותי, אבל בסופו של דבר, אני אכלתי אותו.

בגיל 55, היה מספיק ותק לצאת לפנסיה מלאה, ועם השם זיגל, יכולתי, כעורך דין, להתפרנס בכבוד. היו מקבלים אותי גם למישרות אחרות במוסדות ממלכתיים. העבודה במשטרה לא היתה סוגה בשושנים, היתה כרוכה במתח בלתי פוסק ובשעות רבות מחוץ לבית. יש אנשים הנאבקים על 36 שעות עבודה לשבוע. אני לפעמים הייתי עובד 36 שעות רצוף, ואחרי 4־5 שעות שינה ממשיך, וכך לפעמים במשך חודשים.

כשאתה במשטרה כי האמנת בזה שליחות. אני מקווה שאוכל עוד לתרום לציבור במסגרות ציבוריות שונות, התחום של עוקצנות רחב מאד. זה יכול

להיות במסגרת שינוי חוקים, למשל. הכי קל לא לשנות. עשיה תמיד קשורה עם חצים. על מנת לשנות, צריך מישהו שיהיה מוכן שכל החצים יופנו אליו. לזה אני מוכן. אף פעם לא פחדתי מחצים. כשעושים משהו, לא לכל אחד זה טוב. וגם מי שזה לטובתו, לא תמיד מבין זאת.

מציק לי, למשל, שבתי המשפט סתומים, אבל כשדיברתי בהרצאה על הפרקליטות, הובנתי לא נכון. גם בתי, עורכת־דין, עשתה את הסטאז' בפרקליטות. עבדתי עם פרקליטות רבות בשיתוף פעולה למופת ובהבנה מלאה. הן עזרו לי ואני עזרתי להן. יש הרבה פרקליטות מעולות, חרוצות, המשקיעות מעל ומעבר למרות המיגבלות של הריונות, ילדים קטנים וכדומה. כשצריך, הן נשארות במשרד הרבה אחרי שעות העבודה, שלא לדבר על לקיחת תיקים הביתה ועבודה לפעמים עד אור הבוקר. אבל המנגנון, בגלל חוסר תקציבים ומיגבלות של תקנים, הוא חסר אונים לנוכח מה שקורה. ואת זה צריך לשנות.

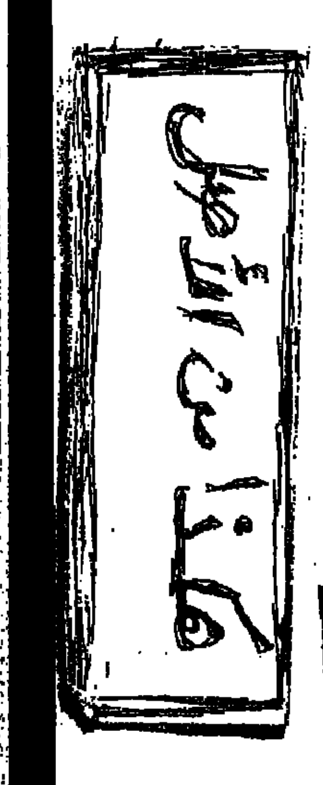
כשמדובר בהונאות של צווארון לבן, אפילו אנשים ישרים, שלכאורה צריכים להיות מרוצים שיש מי שעוסק בביעור החמץ, לא מודים לך, גם אם תפסת את הגנב אצלם.

עכשיו אני בפנסיה אבל כמעט שאין לי זמן פנוי. עוד לא גמרתי אפילו את הדברים שתיכננתי לעשות, דברים שחיכו במשך שנים. בבית ובגינה אנחנו עושים הכל לבד. אין עוזרת ולא גנן, לא אינסטלטור ולא חשמלאי. גם את הבית תיכננו בעצמנו. אחר־כך נתנו לארכיטקט כדי שיכין תכנית פורמלית להגשה. בנינו בלי השגחת ארכיטקט ובלי קבלן. לקחנו קבלני מישנה ופועלים שכירים שביצעו את העבודה בהשגחתנו. דברים רבים עשיתי לבד. ההבדל במחיר הוא עצום. למשל הפטיו. רצינו פטיו בתוך הבית. אחרי שבררנו כמה זה צריך לעלות, החלטנו לעשות זאת לבד. אפילו את הצמחים לא קנינו, לקחנו ייחורים מפה ומשם ותראה איך הכל נקלט. אשתי מומחית לזה.

את האח והארובה התקנתי בעצמי, ואני אוסף בסביבה עצים להסקה ומייבש אותם. גם את תיקרת העץ בכניסה עשיתי בעצמי, קניתי עץ, ניסרתי, צבעתי והתקנתי. כל התאורה בחוץ זה הרכבות שלי, מחלקי פלורסצנטים ישנים. השולחנות הקטנים בבית, השולחנות בגינה, הספסלים המרוצפים, הפרגולה הזאת, גם הגריל שמאחורי הבית, הריצוף, הכל עבודה עצמית. את הנברשת שבגינה עשיתי ממיטה ישנה, את שולחן הפינג־פונג מצאתי זרוק, קצת שבור. תיקנתי, צבעתי, ועכשיו יש שולחן מצויין גמרי. פעם אני משחק בחצר סידרתי מקלחת, כשחוזרים מהים אפשר להישטף בחוץ ולא להיכנס הביתה עם החול. הגינה, זו אהבה שלי עוד מחו"ל.

כבר כשהייתי ילד ביקשתי שיתנו לי ערוגה רק בשביל עצמי. יש דשא ופרחים, פלפל חריף, נענע, שיח פטל ו־20 עצי פרי. שלוש שנים אנחנו פה וכבר אוכלים פירות מהחצר.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

תנופה חדשה לאירגון הישן

באולם הכינוסים של הקונגרס העולמי למחשבה מרחיקת־לכת התכנסו כ־100 נציגי המחשבה המרחיקת־לכת כדי לדון בבעיות הדחופות של העולם. לרשותם עמדו תקציבים גדולים, כראוי לבעיות גדולות. על סדר היום היו הנושאים הבאים: האכזריות, העבדות, שיעבוד ילדים וילדות, ונייר מכתבים.

הנשיאות פתחה בהקרנת סרט שהגיע ממחנה לחינוך־מחדש בוייטנאם. היה מזעזע. אחרי־כן שמעו דו"ח מיהודה ושומרון על כריתת ראשי בנות שהתנשקו. היה מחריד. אחרי־כן תיארו מומחים ילדים שחורים המועסקים ללא זכויות במיכרות זהב בדרום־אפריקה. היה לא נעים. אחרי־כן אמר הנשיא שהוחלט לשנות את צבע נייר המכתבים מירוק בלבד לירוק ואפור, ואחרי־כן ניתנה רשות הדיבור למתכנסים. הם נרשמו לשאת דברם לפי הסדר.

הראשון אמר: למה ירוק ואפור? מדוע לשנות? ירוק היה טוב, ומה יעשו בכל הניירות שכבר מודפסים בירוק?

השני אמר: אם לשנות, אז למה רק את הצבע? הגיע זמן שכל העיצוב יהיה שונה, כי כמו שזה נראה עכשיו, האירגון למלחמה באכזריות, העבדות ושיעבוד ילדים וילדות לא מושך צעירים. לצעירים יש טעם שונה. לאחותו יש בוטיק והיא אומרת שאם אמא נכנסת לחנות, הבת לא תיכנס אליה לעולם.

השלישי אמר שהרעיון להחליף מירוק לירוק ואפור הוא מצויין, מצויין, ומזמן הוא כבר חשב על זה. לדעתו יש לשבח את הנשיאות על שהעלתה את הרעיון.

הרביעי הציע הצעה. למה לא להצביע? כל מי שרוצה יציע שני צבעים או יותר, ויצביעו, ולפי הצבעים שיזכו במספר הקולות הגבוה ביותר ידפיסו את נייר המכתבים.

"לאו" – זעק נציג אחר ללא קבלת רשות הדיבור, מפני שלא יכול היה עוד להכיל את העצור בתוכו נוכח המתרחש: "לא, זה בלתי־אפשרי, כל הדיון הזה. מה אתם מדברים? הצבעה?! צבעים?! שינויים?! זה אסור לפי התקנון. אין הצבעה ללא נוכחות מלאה של הוועד הפועל, ושניים מחברי הוועד הפועל נמצאים בסיור בבתי־הסוהר של איראן. איך אפשר לדבר על שינוי בנייר המכתבים במצב כזה?"

כאן קמה סערת־רוחות עצומה. הצירים קמו וצעקו בהתרגשות, ורבו ביניהם על הצעות הפשרה השונות שהעלו.

הדיונים נמשכו כשלושה ימים, והיה זה אחד הכינוסים הסוערים ביותר של האירגון למלחמה באכזריות, עבדות ושיעבוד ילדים וילדות מזה שנים.

בסוף נקבע שהנשיאות תעביר את הנושא לבעל מקצוע, גרפיקאי, והחלטתו הסופית ידונו בכינוס הבא, כדי להציע שינויים.

111 קמ"ש לאן?

בתוך מכונית שנוסעת 140 קמ"ש אני יושב לי, וחושב על מהפכת ה־111. 111 קמ"ש התירו במבצע־נסיוני לנסיעה בארץ שלי, ואחרי־כן ביטלו, ואולי שוב יתירו. בכל אופן מחסום ה־90 נפרץ לראשונה בתולדות התחבורה, והעתיד כולו פתוח, עד מהירות האור.

ואילו עבדכם, הקטן באלפי ישראל, נוסע לו 140 קמ"ש בכביש מרומא לפגישה בטוסקאנה, ולא מגיע לשום מקום.

עוברת שעה במהירות של 140, ותעבור עוד שעה ועוד שעה ועוד עד שאגיע. איזה אידיוט אחד ברא את איטליה גדולה מדי. מגף. למה לא מספיק נעל שלושת־רבעי? סנדל? כפכף? אני מתגעגע לארץ הקטנה שלי, הנוחה, ארץ־כיס, שבתוך שעה אתה מגיע בה לכל מקום, אפילו במהירות־זחילה של 90 קמ"ש.

איזו ארץ נפלאה עזבתי, שבה נסיעה של שלוש שעות נחשבת למבצע שלא יוצאים אליו בלי ציוד מתאים.

לא סובל ארצות גדולות. 90 קמ"ש ומגיעים יותר טוב מ־111 קמ"ש בתוך העיר, ו־160 באוטוסטראדה, ולא מגיעים לשום מקום.

■■■

רק לקראת סיום הקטע הזה עולה בדעתי שמישהו יכול לפרש אותו לא נכון. כאילו בגלל שאני מדבר בשבחי ארץ קטנה, אני חושב שצריך לוותר על שטחים. לא. היא קטנה וצעירה גם עם המגרש המכונה יהודה ושומרון.

יא אללה איתכם. כבר אי־אפשר אפילו לכתוב קטע על 111 קמ"ש בלי להכנס לפוליטיקה?

פינת השלולית

פעם אחת, לפני שנים הרבה, עשיתי עבודה על ההומור באמנות. זו היתה מלאכה מתישה ודלת־סיכויים. אני זוכר שפישפשתי בשתי אנציקלופדיות עבות לאמנות בספריית המוזיאון בתל־אביב, ובאות H מצאתי "הומניזם" ואחרי־כך ישר "הונים" – ושום הומור ביניהם.

בסוף דגתי ודליתי משהו מכאן ומשם. אמנות בכלל, גיליתי בצער, היא עניין הלוקח את עצמו ברצינות, ורצינות, לדעת אמנים, איננה מתיישבת עם הומור. כן־במקום החלטתי להקדיש את חיי לציור ציורים ענקיים ומצחיקים, אבל כמו רוב הרעיונות שלי – גם זה גווע ונדחה לאחר סקיצות אחדות.

לכן כליכך שמחתי לשמוע על הפיסלון שצילומו מובא כאן, והוא מוצג בתערוכה "כיבר חיות עתיק יומין" במוזיאון רוקפלר בירושלים. יפה, מהו? זוג צפרדעים מאוהבות למדי, ברונזה, תסליה, יוון, התקופה הגיאומטרית, 700 לפני הסילווסטר הראשון, דהיינו לפני 2687 שנים.

שתי הצפרדעים הללו, אגב, הן בין עשרת הפסלים שמילדנברג, האספן, אוהב ביותר מתוך 400 החיות העתיקות שבאוסף שלו.

מאיר עוזיאל

האיש שהלך עם הבנק

(המשך מעמוד 8)

שנה מאוחר יותר הוא בא לוועדה וביקש העלאה ריאלית של כעשרים אחוזים. חברי הוועדה התווכחו איתו וטענו שלא ייתכן שלכל העובדים יקפיאו את השכר ורק לו יעלו. גם במקרה הזה הצליח יפת להעביר את דרישתו.

בתחילת השבוע החליט בנק ישראל להעמיק את בדיקתו בענין תנאי הפרישה של ארנסט יפת והשכר של הצמרת הניהולית של הבנק, כדי שיוכל לנקוט עמדה. אחד הדברים שייבדקו על־ידי בנק־ישראל, נוגע ליו"ר הוועדה המרכזת, יוסי פקר. פקר, לפי אחת הגירסאות, היה האיש ש"בישל" את כל נושא השכר יחד עם יפת, מאחורי הקלעים, ועוד לפני הדיון בוועדה. אותה גירסה טוענת שפקר היה מציג לוועדה את הנושא כחתום, והיה מבקש את אישורם לעניין.

אלא שלפקר היו עוד עניינים לדון בהם עם יו"ר הדירקטוריון ומנכ"ל בנק־לאומי. הוא, למשל, קיווה שבנק לאומי ייכנס להשקעות משותפות עם "דנות", כגון הקמת בנק משותף להשקעות (עיסקה שהוקפאה כש"דנות" רכשה את הבנק הבינלאומי), רכישת מפעל "קרגל" ומפעלים עתירי־ידע נוספים. הם השתתפו גם במימון הפרוייקט הכושל של רשת המקומונים "רחוב ראשי". הוא גם הצליח בכך. וכך, בשעה שפקר היה זה שצריך להכריע מה יהיה שכרו של יפת, היה יפת צריך לקבל הכרעות עסקיות שנגעו ליוסי פקר. היום בנק לאומי הוא הנושה הגדול ביותר של "דנות" – 32 מיליון דולר.

יוסי פקר: "כמו שנהגתי בעבר, כך גם עתה – אני אמנע מכל תגובה. אני לא אגרר לשום שיחה שיש בה משום מסירת מידע על הנעשה במועצת־המנהלים. כל מה שעשיתי, עשיתי מטעם מועצת־המנהלים, וזה הגוף היחידי שלו אני חייב הסבר. בכל הדברים שהצגת בהקשר של 'דנות' יש הרבה אי־דיוקים, בלשון המעטה. מלעיזים למיניהם יגידו את אשר יגידו. אני לא אגיב. אני מקווה, בשבילך, שאת מסתמכת על דברים שאמרו, ושאת יודעת מה יכול לקרות מפרסום הדברים".

מיכה אפרתי: "כשנכנסתי לדירקטוריון קיבלתי על עצמי את חובת הסודיות ואינני מתכוון להפר אותה".

השאלה המהותית יותר, היא: איפה היו יתר חברי מועצת המנהלים. מה היתה תגובתם על ההחלטות שקיבלו שלושת חבריהם, שמונו על־ידם לתפקידם, ולפיכך היו חייבים להם דיווח מלא. אחרי הכל, בתקופה שעליה אנחנו מדברים, כיהנו בדירקטוריון נוסף לשלושת חברי הוועדה המרכזת גם הפרדסן בן־עזר, התעשיין אלי הורוביץ, פרופסור איתן ברגלס (היום יו"ר דירקטוריון בנק־הפועלים), עו"ד אמנון גולדנברג וארנסט ווק. כיצד סמכו החברים הללו את ידם על משכורות כפי שנקבעו בוועדה המרכזת? כיצד אישרו הם את תנאי הפרישה של יפת?

גם בנושא זה ישנן כמה גירסאות. גירסה אחת אומרת: כל החלטה הנוגעת לשכרו של יפת, שלא לדבר על העקרונות שנקבעו בוועדה, הובאה לאישור הדירקטוריון. פרופסור ברגלס, כמו גם עו"ד אמנון גולדנברג, טוענים: "להד"ם. הדירקטוריון מעולם לא דן בשכרו של יפת ושל הבכירים בבנק. מעולם לא נמסרה לנו אינפורמציה על דיוני הוועדה, ולפיכך מעולם לא ידענו באילו סכומים מדובר".

דובר הבנק אומר: "פעולות הדירקטוריון והוועדות היו לפי ההוראות הקיימות. כל נושא שדרש ריווח – דווח".

גם אם החלטות הוועדה המרכזת בדבר שכרו של יפת לא הובאו מעולם לדירקטוריון, כל מי שרצה לדעת יכול היה לברר את הפרטים בקלות רבה. פשוט היה צריך לבקש. איש מחברי הדירקטוריון לא ניצל זכות זו. בבחינת מה שלא יודעים לא יכול להזיק. חוץ מאשר לבנק, כמובן.

ואיפה היה אריה דולצין, נציג בעל המניות הגדול ביותר – ההסתדרות הציונית? יש להם מאה מניות הצבעה מיוחדות שמקנות להם שליטה בבנק. הוא אינו חבר הדירקטוריון אבל מוזמן להשתתף בכל הישיבות ולדעתו יש משקל רב בקבלת ההחלטות. (תגובת דולצין, ראה מסגרת).

קשה להאמין שהאנשים שהיו אמורים לקבל החלטות לגבי הבנק הגדול במדינה מתבטאים בפרשה זו בנוסח: "לא ידעתי; לא ראיתי; לא הייתי מודע לחומרת הבעיה; סמכנו על חברי הוועדה המרכזת; בדיעבד, כמובן שאני מצטער שלא בדקנו את הנושא".

דובר בנק לאומי, גדעון זיסקינד, אומר בתשובה לשאלה שאיש מחברי הנהלת הבנק לא ידע מהם ההסדרים הכספיים שנעשו עם ארנסט יפת משום שלא היה זה מתפקידה של הנהלת הבנק. נושא זה הוא בתחום טיפולו של הדירקטוריון.

ו"ההגיגה" הזאת נמשכה שנים. גם אחרי מפולת מניות הבנקים ודו"ח בייסקי. אנשים איבדו את רכושם במפולת מניות הבנקים. טרגדיות נוראות. חסכונות שנרכשו בעמל רב ירדו לטמיון. וארנסט יפת המשיך לקבל את סכומי העתק מן הבנק, עטופים בכל אמצעי הזהירות האפשריים. איש לא ידע, איש לא ראה, איש לא שמע. חוץ מחברי הוועדה המרכזת.

יעל פז־מלמד

אריה דולצין (מימין) ועו"ד אמנון גולדנברג: לא ידענו באיזה סכומים מדובר. (צילום: ראובן קסטרו)

יפת: חסוך ממני את המבוכה הזאת

שני נהגים היו לארנסט יפת בשנים האחרונות. אחד מהם בלונדון. השני לא מוכן לדבר. בשום אופן. גם לא ששמו יתפרסם. עדיין מפחדים. בועד הארצי של עובדי בנק לאומי אומרים: "הם חוששים. הם ראו אורח חיים מסויים ואינם רוצים לדבר עליו. יש גם עניין של נאמנות לתפקיד. הם היו צמודים אליו לתחת הרבה שנים, עשו בשבילו גם עבודות אישיות".

מנולוג של לואי רוט, יו"ר הועד: "הבעיה איננה יפת. הבעיה היא ששומדים על הכל באיטול. העובדה שהפרטים חסויים מוכיחה שזה רק קצה הקרחון. כשפורסם שיפת מקבל חמישה מיליון דולר פיצויים, חשבנו שזה השיא, עכשיו גם זה מתגמד לעומת הפנסיה. זה מוזר שהוא מקבל גם פיצויים וגם פנסיה. ההסדרים הקיימים בבנק לאומי קובעים שדבר כזה הוא בלתי אפשרי. אדם יכול לבחור בין פנסיה לפיצויים, לא שניהם. אלא אם כן הוא מחליט לעשות מאזן בין הסכומים המגיעים לו. אם יפת עשה מאזן – אז מה הסכום הסופי שנקבע לו? נבקש להפגש עם (המנכ"ל) איזנהורן, נבקש להגיב; אם כולם יושבים בשקט מעניין כמה הם מקבלים.

"יפת חי כל השנים בכדור אחר לגמרי. הוא בנה לו היכל בקומה הרביעית עם מעלית נפרדת, מטבח נפרד, אפילו מערכת נפרדת של מיזוג אוויר, שפעלה בין עציצים ענקיים. הוא יכול היה לעשות את זה כי כולם העריצו אותו. מה זה העריצו – הערצה עיוורת. בגלל זה בא עכשיו השוק הגדול. אני לא בשוק כי לא הערצתי. זה עניין של השקפת חיים אחרת. הוא היה איש משפיע, דיקטטור בוזז, צבר המון כוח. הוא היה הכנסת, בית המשפט, המנכ"ל והבוס של הבנק. הוא איש שמשדר יראת כבוד. איינהורן לא כזה. אין לו אותה 'קלאסה'. יפת היה איש מאופק, תמיד עם הסיגר שלו, ועם הבוסית. אפילו כשהתפרצנו למשרד שלו הוא היה מאופק. אבל מה, עכשיו אנחנו יודעים שהוא גם היה רודף בצע".

ארנסט יפת, האם אינך מעוניין, עדיין, להגיב על הדברים המושמעים כנגדך?

יפת: "אני מודה לך מאוד, אבל אני סבור שזה יהיה נכון מצידי להמשיך בשתיקתי. יש לי מצפון נקי; אני לא צריך לעמוד כנגדם; לא אגיב על הדברים אלא בעיתוי שייראה לי נכון. לא אדברו עשיתי זאת מאז ה־11 במאי, אני מתכונן להמשיך בזה, ודומה שזה הצד הנכון מבחינתי".

למרות שאתה מוצג באופן עקבי כאדם תאב־בצע?

יפת: "אחרי 46 שנות קריירה, אינני חושב ששמי הטוב מוטל בספק".

אבל הסכומים...

יפת: "אנא, חסוך ממני את המבוכה הזאת". הרי אתה יודע שזכרונו של הציבור קצר.

יפת: "עברתי כל־כך הרבה, שאפשר להניח שאני יודע. נדמה לי, מאידך, שזה עניינו של הבנק לתגן על ה־Former Executive Director (המנהל הכללי לשעבר) שלו. אני, אישית, לא מוכן להכנס לדיונים על המתפרסם לגבי".

הדברים המתפרסמים מפתיעים אותך?

יפת: "אתה יודע, יש סיפור על אדם אחד שחזה את מלחמת העולם הראשונה והלך והתריע מפניה באוזני חבריו. כשפרצה המלחמה באו אליו החברים ומצאו אותו מדוכא מאוד. שאלו אותו: מדוע אתה מדוכא? הרי התברר שצדקת. ענה האיש: ידעתי תמיד, אבל לא רציתי להאמין. זהו גם מצבי. ברור שאינני יכול להתלהב מן המתרחש, אבל עברתי הרבה ואינני מגיב עדיין".

זאיר לפיד

בת של גזבר

עדנה שביט, במאית, מחנכת דור חדש של שחקנים, סולדת מהתיאטרון הישראלי. כל החיים בוררת ומנפה כדי להגיע לקו הנקי. בגיל 30 הרגישה אבדון. בגיל 40 החלה להבין את ההומור. בגיל 52, עם בעל צעיר ממנה ב־17 שנה, היא מרגישה שכל האופציות פתוחות. דרמטית בדיוק לפי המידה. תמיד במצב של שפיות. הפסימיזם הוליד הנאה. נשאר רק לצחוק על הכל. שום דבר כבר לא מספיק חמור.

מאת בילי מוסקונה־לרמן
צילומים: שמואל רחמני

"נית, רק נניח שבא לך פתאום לרצוח את שני הילדים הקטנים שלך, אהה?..." עדנה שביט מתמתחת, ומצמצמת את העיניים, "אבל לא תעיזי, כי הרי את בחורה מבית טוב, נכון?" את המשפט השני היא כבר לא לוחשת. היא כמעט צועקת; ואז, מזדקפת פתאום, מציתה סיגריה, מתרווחת בכורסה, וממשיכה בקול רגוע לגמרי: "בשביל זה, בדיוק בשביל זה, את תלכי לראות תיאטרון."

קתרזיס, לפי שביט, יכול לבוא על סיפוקו רק מול הבמה. גילוי עריות, רצח ילד, רצח אב, ערעור המימסד – דברים איומים – רק התיאטרון נותן להם לגיטימציה, לתשוקות האיומות שאפילו החלומות מציבים להם גבולות. מכאן היא מגיעה לאני מאמין שלה על תורת התיאטרון. אין ערוב תחומים בין השחקן לתפקיד. הוא לא חייב להזדהות ולהחשף עד סוף רגשותיו. אפילו שחקן לא יוכל להתמודד עם חיטוטים בגילוי העריות הפרטי שלו. גם לו יש גבולות אדומים.

עדנה שביט, חמישים ושתיים, דרמטית בדיוק לפי המידה. טונים מתחלפים, עולים יורדים, פה פתוח, פה סגור, עיניים נדהמות, שואלות, רכות, תמהות, נסערות, מאד מחייכות. רקורד שמקיף עיסוק בקולנוע (כתבה תסריטים: איי לייק מייק, סלאח שבתי), ברדיו (שידרה, הגישה, ערכה תכניות), בביקורת ומעל כל התיאטרון. היתה שחקנית וגם במאית (חשמלית ושמה תשוקה, על קלות דעת וצביעות).

מונולוג: "תיאטרון צריך להתמודד עם קונפליקטים. סדר ואי סדר, יחיד מול חברה. ביסוד התיאטרון נעוץ האדם המורד. זה שמטיל ספק, ששואל שאלות. אלא שאנחנו חברה צרכנית של שאלות ותשובות קלות. חברה שרוצה מהר תשובות. שרוצה להציב דברים לתוך מסגרות, שלא רוצה להטיל ספק. קהל הולך לתיאטרון ושואל: מה זה רוצה להגיד. זה לא רוצה להגיד, זה רוצה לשאול. כל ההתכננות התיאטרונית היא התבוננות בחידת האדם. חידה שאולי אין לה פיתרון. בהצגה כמו 'הפיצוץ ברחוב אהלן', למשל, אנחנו מחפשים מוסר השכל. שואלים, מה זה אומר? זה לא אומר שום דבר. זה סיפור. מה פתאום מוסר השכל בתיאטרון? תיאטרון לא מחנך. תיאטרון נותן סוג של מבט. נותן זווית הסתכלות על יופי, מהות, מעביר תמונת מצב. לא יותר.

"התיאטרון הישראלי הוא תיאטרון רעיוני. יש תיזה וצריך לתקוף אותה, ואז או שהיא מוכיחה את עצמה או שמתבדה. אני טוענת בהכללה, וודאי שלא קראתי הכל במחזאות העברית, שהמאבק בתיזה אבוד מראש. אנחנו עם שכל כך צודק ומשוכנע במה שאומר שלא נוכל לייצג באמנות את הצד שמנגד. אנחנו עם שיודע. הידיעה יכולה להיות בצד הימני או השמאלי של המפה, באופטימי ובפסימי, אבל יודעים. וזאת נפיחות.

"את קוראת את התמונה של התיאטרון הקלאסי: החל בנקרופיליה וכלה בגילוי עריות. האם התיאטרון מטיף לזה? מחזאי לא צריך לנקוט עמדה. הוא צריך להעמיד שתי דעות אחת מול השנייה, לנגח אותן ולראות מה קורה. אבל החברה הישראלית לא מכירה את הסופיסטיקציה הזאת של הטלת ספק, של בריקת כל דבר לגופו, של לא להכניס דברים לתוך תבניות, של להיות במצב תמידי של נזילות. המישאלה הבסיסית שלי היא אנטי חד־משמעיות לכאן או לכאן. אני רוצה לראות חברה שעומדת מול עולם שנראה מסודר למופת ומנסה לשאול עליו שאלות, לקעקע אותו, להעיז למרוד בו."

קורה משהו בשטח הזה היום?

"לא יודעת מה קורה היום."

מה הניתוק הזה שלך?

"שנים על שנים לא קראתי יצירה שתתעסק באדם כיצור מורכב ואינטלקטואלי. התיאטרון במיטבו הולך ונעלם, ואני מתכוונת למחזאים, לסופרים, או לתרבות

(המשך בעמוד הבא)

עדנה שביט (למטה) וחניכות "בית־צבי" במחזה "ארבע נשים": מקדישה אותו לחברות שלה ולכל הכורגנות שתלקק את האצבעות בתענוג.

(המשך מהעמוד הקודם)

בכלל, שמתעסקים לא בסיווג וקיטלוג אלא בפתיחה, בפרוק. אין היום אדיפוס המלך, מדיאה, המלט. התרבות המערבית בורחת מהתמודדות עם השאלות המביכות. יש חיפוש אחרי פתרונות קלים. תרבות שיטחית שהמיצג שלה הוא אדם חד־מימדי. פעם, התיאטרון ענה על טענה אמנותית קיומית מהותית. היום, אנחנו מגייסים את התיאטרון כדי להביע מחאה חברתית או לצרכי בידור. אני לא מרירה ולא כואבת. אם ככה רוצים, זה בסדר."

שעתים עשרה בצהרים, יום שלישי, אוניברסיטת תל אביב, שעור בחוג לתיאטרון. שעורי הבית הם: חיקוי לדמות צבעונית.

תלמידה אחת אומרת: "יש לי בעיה בלהיכנס למצב ריגשי של מישהו אחר."

עדנה שביט: "זה כל המקצוע, להציג דמות אחרת שלא קשורה לתסביכים שלכם. תעשו את זה בלי להבין. אני רוצה חיקוי טכני מדוקדק."

התלמידים משחקים את הדמויות שבחרו. מפעילים טייפ, מקשיבים רקע, סוגרים את הטייפ וחוזרים על הטכסט. שביט מקשיבה להם בריכוז. פה ושם עולה לה חיוך שמקורו בדיבור פנימי שלה עם עצמה.

"תקשיב רגע", היא אומרת לבחור בן עשרים־וארבע, מגולח עם עגיל באוזן, "אני מקווה

שכשתגיע ל'המלט' לא תעשה לו את העוול הזה שעשית עכשיו. מה אתה מרגיש?"

תלמיד: "כאב."

עדנה: "כאב זו מלה שעוברת לסוחר. אין לה שום תפעום. מאד קל לדבר על כאב."

היא עוברת ממנו לתלמידה: "מאיפה הוצאת את הקול?"

תלמידה: "אני מרגישה את איזור המפשעה."

עדנה: "אתם נדרשים להיות זריזים, קולטים מציאויות, ומגיבים מהר. זה תרגיל לפרידה מן האני. אנחנו לא מעניינים. האני שלנו נשאר בצד, אירוני, ניסתר. הדבר שעומד על הבמה הוא ישות אחרת."

כבר עשרים וחמש שנה היא מורה. משרה מלאה באוניברסיטה, בחוג לתיאטרון.

עדנה: "כל שנה אני מקבלת כיתה חידתית. צריכה להפשיר אותם, להכיר אותם, להבין אותם. אף פעם לא יכולה להפעיל את הדיסציפלינות של שנת הלימודים הקודמת. מבחינתי, החוכמה הגדולה של ללמד כלי להשתעמם היא להגיע אל גבול אי־הידיעה שלי. זה מתחיל להיות מעניין ברגע שאתה מבין שהם יכולים ללמד אותך משהו, ואתה יכול להתפתח איתם. חשוב להבין את השפה שהם מדברים, הקוד שלהם. אני משקיעה בזה מאמץ. לשנה אל"ף הם מגיעים ילדים בוסר. באים מהצבא מכווצים, מבויישים, ניכלמים. הם רבו בבית כי הלכו ללמוד מקצוע בלי תכלי'ס. ברגע שהם מגיעים הם מותקפים במאות מושגים אקדמיים חדשים להם. והם עצמם רואים את עצמם כאנשים בעיתיים ומשדרים את הרצון שיטפלו בהם.

"מה זה בדיוק לעלות על הבמה ולשחק מישהו אחר? במלים אחרות זה לחפש זהות. זאת בעייה פסיכולוגית. האנשים באים ללמוד תיאטרון עם חסר. הם רואים סביבם את החברים שלהם שממשיכים את מורשת האבות, אחד לומד רפואה ושני משפטים, ורק הם אבודים בתוך עצמם. ואז אני באה. אני לא פסיכולוגית ולא מעוניינת לטפל בבעיות האישיות. הם מושכים כל הזמן לכיוון הבעיתיות שלהם. רוצים לקבל ממני מהר את מילוי החסר, ולי אין כלום לתת להם. אני יכולה רק ללמד אותם מקצוע עם קשי טכני עצום.

"מיתוס הכישרון הוא מאלוהים ומסתכם אולי בחמישה אחוז. השאר זה עבודה קשה. סטניסלבסקי אמר שכישרון שווה דימיון ודימיון זה דבר שפורח כשיש לך חוש מציאות חזק. ברגע שאתה נטוע במציאות אתה יכול להרשות לעצמך להמריא. אתה לא מעיז להמריא ממקום רופף, רק ממקום בטוח, כשאתה יודע בדיוק לאן תיפול. זה לעומת הפנטזיה ממנה צומחת האילוזיה שבה יש סיכון עצום.

"וכך אני עובדת איתם מנקודת מוצא של חיבה. יודעת שמתעסקת בחומר שביר. היו הרבה מיקרים שבעית הזהות היתה כל־כך חזקה עד שגבלה במחלת נפש. היו גם מקרים של אישפוז. אלה לא יהיו אמנים. אמנים נטועים במציאות, גם אם היא מוסווית. אתה צריך להסיט את הווילון כדי לראות. הדרך לווילון וההסטה גם היא דורשת כוח. ישנם כאלה שהפידבק שהם מקבלים מהווילון המוסט הוא כל־כך קשה וחריף, שהם מיד בורחים לעולם אילוזיוני. הם מטבעם נרקיסיסטים. באים מתפיסה אגוצנטרית בסיסית. דבר ראשון צריך להסביר להם שבתיאטרון הם משרתים מציאות אחרת.

"בנוסף לכך הם באים עם כל הדעות הקדומות שאפשר להעלות על הדעת. מה זה טוב, רע, יפה או מכוער. אתה מבקש מהם לתאר את 'המלט' והם מתארים לך נסיך. זאת האסוציאציה שלהם. שקספיר לעומת זאת מתאר מאד במדוייק את המלט. בגלל שרוצה שנפסיק להתיחס למציאות אילוזיונית ונתחיל להבין שגם בתוך גוש בשר שמן, מזיע, אסתמטי, יכולה להסתתר בעייה מורכבת."

גרי בילו מ"בית צבי" ביקש ממנה לביים מחזה עם התלמידות הבוגרות, "ארבע נשים" שכתבה פאם גימס ותרגמה תרצה אתר. עוסק במורכבויות הדקות של יחסי נשים. שביט שונאת את המחזה. בשבילה זוהי תיזה ברורה של נשים מקופחות, זנוחות. "בולשיט חיצוני טיפשי". קלישאות איומות, פלקאטיות, לא מתמודדות. לכן חתכה כל מה שלא ניראה לה. התרחקה ממה שהיא קוראת וולגריות. אחרי שעתיים של חזרות אינטנסיביות ("תדברי מהמועקה, מה עם המועקה שלך?", היא תופסת לאחת את הבטן), הבנות מבקשות רקה הפסקה. "השלפוחיות שלכן מסמורטטות", היא צורחת בחיבה עמוקה, "אתן סתם בנות עשירות, זה מה שאתן, טפו, גועל נפש."

את המחזה היא מקדישה לחברות שלה ולכל הכורגננות שתלקק את האצבעות בתענוג. כשמדובר בחברות שלה, הכוונה למושג שתיפקד באינטנסיביות בשנות השישים. היא סופרת אצבעות: עדה עוז, לביאה הנן, טלילה בן־זכאי, אורה הגדולה. לא מצליחה להיזכר בשום פנים ואופן בשם המישפחה שלה. "חבורת נשים עם הרבה צחוקים, השתוללויות, וכל הדברים הדקים, את יודעת. באותה תקופה התגרשתי וגם הייתי חולה, ומצידן היתה תמיד דאגה שיהיה מרק חם בבית. היתה השקעה בחברות הזאת, הרבה עבודה, לא רק כיף."

מערכת היחסים עם חבורת הנשים הזאת מזינה אותה. היא מעבירה לשחקניות את החום, האינטימיות, סוג של הגינות, סוג של חוסן, רוחב־לב, חסר, נדירות. כל המשקע שנשאר מהחבורה ההיא. ועדנה לא סנטימנטלית כלפי נוסטלגיות. היא גרה ביפו העתיקה, מול רן כן־אמוץ. כששכב בבית חולים שלחה לו מברק:

"שש חתיכות חיפשו אותך." שמעה שחזר הביתה, אבל תיכנס אליו כשיסתדר לה. בעצם, שום דבר כבר לא כמו פעם, היא אומרת, כי "כל ארץ־ישראל השתנתה, יש טלוויזיה, אנשים עובדים קשה בשביל הלחם, נורא קשה לצאת מהבית, כל־כך נעים פה."

הבית, קומפלקס יפהפה של חדרים מכיוונים לא־צפויים, כולל בתוכו ילד שלה, עודד (11), ובעל. יורם גל הוא בן שלושים־וארבע, צעיר ממנה. "היה לי בעל מבוגר ממני בשבע־עשרה שנה והיום יש לי בעל שצעיר ממני בשבע־עשרה שנה. אני קובעת לי את גבולות הרדיוס שלי." היא לא עונה על השאלות הזעיר־בורגניות המתבקשות ממערכת החיים הזאת, מעמידה חומות גבוהות סביב כל מה שנוגע להתרחשויות בתוך הבית. מרתקות ככל שיהיו – הן נישארות מחוץ לתחום העין הציבורית. יש רגישויות וצריך להתחשב בהן.

את הזעמות האישיות שלה, שביט מוכנה להשיר, לאט, אבל ביסודיות. יחד איתם מתנפץ המיתוס של האשה הבעייתית, המופרעת, האקסטרווגנטית. רומנים מסעירים, אורגיות, התנסויות מוזרות, הרבה אלכוהול. שביט מודה שעבודה קשה לבנות את המיתוס הזה, "ושום כתבה מתורבנת לא תצליח להרוס אותו." יחד עם זה היא מצטטת בלחש, שישאר רק ביני לבינה, את סילווי קשת שאמרה לה פעם: "את יודעת במה אני חושדת בך – שתבושי לך חתיכת נבלה שכמותך – שאת בעצם טובת לב." עד לפני שלוש שנים לערך עוד ראיינה "את כולם" בגלי צה"ל. מכירה את המרייה על בורייה, מכל הכיוונים. עכשיו לקחה פסק־זמן כי לא היה כדאי לה כלכלית. יחד עם זה היא נישארת עם הרגשה, כמעט לגבי כל דבר, שהדברים תמיד קיימים. מחכים לה. אם תרצה תוכל לחזור.

תי שבנתה אותה ברדיו היתה הדה בושם, דווקא בציונים שהדביקה לה כמו "חסרת ד־עה" או "פרימיטיבית מתחנחנת". לפי שביט, בושם העלתה אותה לרמת התודעה הציבורית. "כשאני כבר לא טרחתי לקרוא אותה, היו מצטטים לי אותה, בחיי בני אני נשבעת."

הרבה השמצות פרועות עברה בחייה. "ההתחלה היתה בתיאטרון 'זירה', כשהייתי צעירה. התקופה היתה של אמצע שנות החמישים. אז עוד הייתי אחת מחיפה, לא מצוייה בתל־אביב. אחת לחודש היו שופכים עלינו קיתונות של שופכין, על כמה אנחנו שווים, ואיך אנחנו ניראים. אני עוד הייתי אידיאליסטית, ראיתי תקווה בתיאטרון הנסיוני, באוונגרד. צחקתי. מאז ההומור הוא בשבילי הגנה. אני לא צינית סארקאסטית. אני אידיאליסטית רומנטית. אני חיה צוחקת. הכל מצחיק. אם היה לא מצחיק, אז באמת אפשר היה ללכת פה ובכיוב הראשון להתחיל לשחות. מוכרחים לצחוק. זה לא חשוב הכל. אסור להיות מנופח, להשתמש בז'ארגון וללכת בעולם כאילו הגעת לדרגת החשיבות.

"בגיל 15–16 הבנתי את הבעייתיות של הז'ארגון ההתישבותי־ציוני. מושגים שחונכתי עליהם. פתאום המושג להגשים ניראה לי פרובלמטי. התחלתי לראות את הניפוח. כשנסעתי לארה"ב וראיתי שנער־מעלית מתואר שם כ'עובד־טרנספורטציה', נקעה נפשי מהז'ארגון המקצועי. אמרתי: יופי, זה לא יגיע לארץ. היום אתה פותח כאן עיתון ורואה את שיא הניפוח. כל אחד והתואר שלו. זה קשקוש בחחת הכל. מה הדאווין שלהם? עכשיו אני חיה בעולם אקדימי ותופסת את עצמי פתאום, אם לא מקפידה, שותה בזרם. פולטת ביטויים כמו: 'תביא את הקוריקולום־ויטה שלך' או 'סוציו־אקונומי'. קוריקולום־ויטה זה תולדות חיים. לא יותר לא פחות. אני תופסת את עצמי חיה בתוך הצפרדע הזאת. פתאום גם אני התנפחתי, התמלאתי אויר עד שכבר אי אפשר לנשום. נשאר רק לצחוק על הכל. שום דבר לא מספיק חמור. ראש אני תופסת עם החברים שלי בשוק הפשפשים על קפה־שחור וש־בש בשמש."

מאיפה צמחו הקטעים האנטי־בורגניים שהיו לך לכל אורך החיים?

עדנה: "יש פואמה קטנה יפהפיה של בודלר. הוא משחק שח־מט עם השטן. מי שמנצח, לו הנשמה. בודלר מפסיד, השטן לוקח לו את הנשמה, ונותן לו פיצוי קטן בתמורה, שלא ישתעמם אף פעם. הולך בודלר לחדרו, כורע לפני הצלב ומתפלל: תעשה שהשטן יקיים את הבטחתו. אני חייבת לעצמי את חובת ההתנסות. אני

(המשך בעמוד 41)

לאכול בחוץ

בוקרשט, רומנית מהודרת

תקנו אותי אם אני טועה: "בוקרשט" (ת"א, שדרות חן 52) היא המסעדה הרומנית המפוארת ביותר שאתה מוצא במקומותינו. רחבת ידיים, מקושטת, שולחנות כסויי־מפות ערוכים בקפדנות, הכל סדור ומבהיק. כבר היו במקום הזה כמה מסעדות, של המזרח־הרחוק והמזרח־הקרוב. לגמו כאן הרבה מרק וואן־טאן, אחר כך מרק עדשים, עכשיו צ'ורבה. ומי מנהל את המסעדה החדשה אם לא ארון מרקו, שהיינו פוגשים אותו כ"תיים" של רחוב דיזנגוף. ועכשיו הוא כאן, בשדרות חן, חולש על מסעדה מהודרת ורחבת־ידיים.

בששי־שבת בערב, "בוקרשט" זה מקום צפוף מאד, שמח, עם יבבת כנור צועני, עם שמחת אקורדיון חמרים ומה לא. ה"רומנים" אוכלים, שמחים, ולא שוכחים את השתייה. אז אם אתה רוצה לאכול בניחותא, בלי מהומה יתרה, ושיהיה לך די מקום למרפקים – לך לאכול שם בימים אחרים. ולפני שאתה מתיישב אל השולחן, ערוך סיור קצר מול הדלפק, לקבל קצת רעיונות ויזואליים. תפגוש שם את סלט האיקרה, את החצילים הצרובים־מעוכים, את דג ה"ספניול" שהוא קרפיון ברוטב שום, את הפלפלים הקלויים־מוחמצים, את דג המטיאס המעוטר בבצלים, והרשימה עדיין רק בתחילתה.

מתיישבים. מקבלים סלסלת לחם טרי וצלחת עם "חמוצים" רומניים – כרוב שנכבש בעדינות רבה, כנ"ל עגבניה ומלפפונים כבושים במלח שלא המתינו במימיהם עת רבה מדי. מה לשתות? שפריץ, כמובן. לשם כך אפשר להזמין יין מקומי ובקבוק סודה. מהדרין מזמינים יין רומני ממש (16 שקל בקבוק). ליין הרומני הלבן שאתה מקבל ב"בוקרשט" קוראים "טמיואסה". זהו יין זהבהב, עם נטייה בולטת למתיקות, מסוג היינות המעמידים פני חף־מפשע, אך כעבור זמן לא רב, אחרי כוס או שתיים, הם "נכנסים" לך לראש ולרגליים.

סלט החצילים הרומני היה טוב, הוכן בדיוק כמו שצריך, ללא תוספות ושרכים שלא־מן־העניין: קלו את החציל על האש, הוסיפו קורט שמן ומלח, חתכו ומעכו בעזרת סכין מעץ. טבחים רומנים טוענים כי אם אתה עושה זאת בסכין ממתכת כלשהי, מתווסף לסלט טעם מריר. סלט הגמבה והאיקרה היו לעניין. הגיע גם ככר קצוץ שהיה מעולה. לא התלהבנו מתבשיל הירקות (גיבץ'), שהיה מצודד כמראהו אך רפה־אונים כטעמו.

יין רומני לצד צלחת מטיאס משופעת בצל. למטה: חמוצים כבושים בעדינות.
(צילום: שמואל רחמני)

את הצ'ורבה ב"בוקרשט" מגישים בכמה צורות – עם כדורי בשר, עם נתח בשר שפונדרה, עם עצמות בשר בקר, או עם ראש של דג. את הצ'ורבה שלנו הזמנו עם נתח שפונדרה. עם המרק הגיעה גם קערית ובה חצאי לימונים. מתוך נסיון, יודעים במטבח של המסעדה הזו כי לקוחות רבים, שאינם רומנים "גועיים", נרתעים לפעמים מהחמיצות של המרק והם מעדיפים לקבוע את מידתה בעצמם. לשם־כך קערת הלימונים. אנחנו לחצנו חצי־לימון למרק שלנו עד שהגיע לדרגת החמיצות הרחכיכה עלינו. מרק לא רע. נתח השפונדרה שנח בתוכו, היה נדיב בכמותו וטוב באיכותו.

להמשך הארוחה הזמנו "גריל מעורב". קיבלנו סכינים משוננים ופלאטה, ועליה מבחר בשרים על האש: אומצת בקר, כליות, מומיצה (שקדי גרון בהמה), מטיטה (קבב רומני). הבשר היה טוב וטעים, מעדן של ממש. באותו מבחר בשרים על האש היתה המומיצה – עשוייה לעילא ולעילא. גלילי הקבב היו בעלי קוטר מרשים, עשויים מבשר טוב. אנחנו היינו מעדיפים אותם קצת יותר פיקנטיים, קצת יותר עסיסיים.

קינחנו בבקלאווה רומנית וברובוש. הבקלאווה היתה לטעמנו: לא נוטפת שומן מתקתק ולא מתוקה יתר על המידה. הרובוש, עוגת שכבות של בצק ושוקולד, עשתה רושם על עוגה ביתית. מי שאוהב סוג כזה של עוגות ודאי יהנה.

בהשוואה להידורה ולרמתה "בוקרשט" היא מסעדה לגמרי לא יקרה. מנות ראשונות: 3 שקל. מרק צ'ורבה עשיר: 3 שקל. גריל מעורב: 25 שקל לסועד. שלושה גלילי קבב עם טוגני תפודים: 9 שקל. מנה אחרונה: 4 שקל. בלילות ה"שמח" – ששי ושבת – יש תוספת מסויימת למחירים הנזכרים.

רשמנו לעצמנו לטעום בביקורנו הבא מדגיה של מסעדה זו, ממרק השעועית ומבשר חוט־השדרה.

מאו"ל

בין סינדבאד למדונה

שרות "גאמא"
צילומים: "גאמא".

מורה הנבוכים העדכני והלוהט ביותר בין מעצבי־האופנה הפריסאים הפונים לקהל הצעיר, מי שיצירותיו נחטפות עתה בעיר האורות כבאגטים טריים – הוא רפיק, אלז'ירי צעיר, בקושי בן 23, שסגנונו הפרוע והאוונגרדי מוגדר כ„תערובת מטורפת של תלבושות סינדבאד המלח ובגדי מדונה". נא להכיר.

מבחר מיצירות רפיק לחורף 86־'87. עירוב של הרפתקנות עם „זוהר" מהסוג הנוצץ, הגס והבוטה ביותר. את האבזרים והתכשיטים מעצבת אחותו, סברינה.

בן 23 בלבד, רפיק הוא אחד ממעצבי האופנה הלוהטים ביותר בפאריס של חורף 86־'87, והבגדים שהוא יוצר נחטפים כבאגטים טריים בעיקר על־ידי מה שקרוי בפאריס the young rock set, הדור היותר צעיר, עכשווי (ובעל הכסף) של צרכני האופנה.

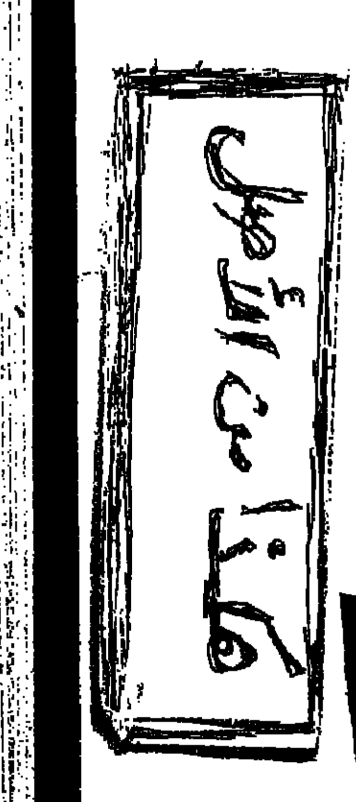
בנם של אב אלז'ירי ואם צרפתיה, רפיק הגיע לצרפת מאלז'יר בשנת 1970. לאחר שנזרק מביה"ס תיכון נרשם למכללה לעיצוב אופנה, עף גם משם אחרי כשנה והחליט לפתוח חברת־עיצוב משלו, פרוייקט שהתגשם ב־1982. כשנה הראשונה עסק בעיקר ברכישת בגדים מיד־שנייה, פרימת התפרים, גזירתם ועיצובם מחדש, בסגנון פרוע. בין היתר נהג להסיר בריי־ריפוד מספות ישנות ולהופכם לשמלות.

היום קהל־היעד שלו הם צרכני הרוק הכבד של פאריס. את התצוגה הראשונה מיצירותיו ערך כג'ונוויל־להיפונט האופנתי, ואחר־כך הציג באולמי מופעים וקונצרטים, לפני ואחרי המוסיקה. לא עבר זמן רב עד שבעליו של אחד הבוטיקים האוונגרדים (והיקרים) ביותר בפאריס, the creator's studio, שם עליו עין והזמינו למכור אצלו את עיצוביו יחד עם יצירותיהם של עוד כמה מעצבים צעירים ומתחילים – אך „בעלי עתיד" – שבגילויים הוא מתמחה. ניתנה לו יד חופשית להשתולל כחפצו, וכמהרה קנה לו רפיק שם ומעמד שאיפשרו לו לפתוח בוטיק משל עצמו (rue sainte croix de la bretonnerie), ברובע מרה.

רפיק מצהיר שסגנונו אינו מושפע משום סגנון מוכר, ואכן רוב יצירותיו מוחתמות בחותם אישי מובהק שקשה למצוא לו „אבות" או חיקויים, לטוב ולרע, משהו שבין „אופנת סינדבד המלח" עם השפעות מזרחיות בצבעים חמים ועזים לבין סגנון מדונה, עירוב של הרפתקנות עם „זוהר" מהסוג הנוצץ והבוטה ביותר.

הוא מרבה להשתמש בצמר וג'רסי בצד הרבה אריגים טבעיים, ומחיריו (עדיין) נחשבים סבירים, בהשוואה לרמות המחירים המקובלות בפאריס (בין 200 לאלפיים פרנק, תלוי בבגד). את האבזרים והתכשיטים המתלווים לבגדים ונמכרים עמם מעצבת אחותו הצעירה של רפיק, סברינה.

בשנתיים האחרונות נהפך רפיק לאחד המעצבים הצעירים היותר נמכרים, מדוברים ומצליחים בצרפת. עסקיו התרחבו והוא נאלץ למסור חלק מהעבודות ל„קבלני־משנה", מה שלדבריו דווקא לא כל־כך משמח אותו. „לדעתי על המעצב לעקוב באופן אישי אחר כל שלב ושלב בעבודה, עד לתפר האחרון, כדי שמי שרוכש את הבגדים יוכל לחוש באהבה ובמחשבה שהושקעו בהם ובעונג הרב שהם גרמו לי". נאום רפיק ונאנח, נאנח שוב ופורץ בצחוק רק בדרך אל הבנק.

מהפכן בכלוב

(המשך מעמוד 20)

פילוסופיה סינית. מאז המשיכה הגדולה שלי לסין. לא, אין לי מלה רעה לומר על צה"ל. וכקשר לאמא, אמא ודמעות? לא, לא. לפני שהתגייסתי היא אמרה לי שאם אלך לכלא, שלא אחזור הביתה. אבל זה השתנה, כמובן. אתה שובר את הסביבה במקום שהיא תשבור אותך. זה מה שמאו־צה־טונג אמר על אינטראקציה חברתית".

טוב הוא צוחק. נדמה כאילו יש לו ראייה יתרה של האלמנטים הפחות נעימים בחיים. מעין נקודת מבט שמתחלת בכאן ועכשיו, לטובת רצינותו של איזה עתיד טוב יותר. ופינס מאמין בעתיד טוב יותר. בהתאם לעקרונות הדיאלקטיקה המארקסיסטית, קודם צריך שיהיה רע. קודם הקאפיטליזם יאסוף כוח, אחר־כך יכסה הקומוניזם את הארץ. "העתיד הוא ארום", הוא אומר, כצפוי. ואם בדרך תהא שפיכות דמים, ייכלו עמים מן הארץ. זה יהיה חבל, אבל הראייה ההסטורית של הדברים יודעת להתעלם מן השלבים הלא נעימים בדרך אל המטרה.

השלבים הלא־נעימים נראים עליו, לפעמים, כהרפתקה מצודדת. ברחבת "פורום", אולם מרכזי בקומפלקס בנייני מדעי־הרוח, הוא פוגש בחברים מקמפו"ס וועד הסטודנטים הערביים. נדמה שהוא צוהל, כשג'אבר עסאקלה (חבר, שותף לדירה בבית הכרם, מנהיג הסטודנטים הערביים בקמפוס) מראה לו את כתב התלונה שקיבל ממזכירות ועדת המשמעת של האוניברסיטה. "ציפינו לזה", אומר יורי, כאותו הרפתקן שידע על המפל במורד הנהר ועכשיו, כשנד המים מאיים לבלוע אותו, סוף־סוף יש לשריריו ותושייתו כר פעולה. שבעה כתבי תלונה, בתוכם זה של יורי ("לפי מה שכתוב כאן לפחות שרפנו את האוניברסיטה") נשלחו לסטודנטים, אשר לקחו חלק בעצרת אבל, לאחר מה שפינס מכנה "רצח הסטודנטים באוניברסיטת ביר זית", לפני כמה שבועות.

אחר־כך, על הדשא המואר בשמש קמצנית, מבשר פינס לעוברים על פניו: "קיבלנו כתבי תלונה". פניו זורחים. "עכשיו יהיה אקשן", הוא אומר. "נחתים מרצים וסטודנטים על עצומה הקוראת להמנע מהרחקתנו מן האוניברסיטה. נערוך הפגנות. אם נורחק, ואני לא מאמין שנורחק, יהיו כאן הפגנות שהאוניברסיטה עוד לא ידעה".

לפני ששמע הרצאה אחת באוניברסיטה, כבר השתתף בשנה שעברה בהפגנות נגד העלאת שכר הלימוד, כפעיל במטה המאבק של הסתדרות הסטודנטים. כיום הוא עוסק גם ובעיקר בנושאים נוספים. בדף הקורא לסטודנטים להצטרף לתנועת השמאל הסטודנטיאלי כתוב, בין השאר: "התנועה קוראת לך להאבק נגד הגזענות בתנועה יהודית־ערבית מלוכדת... להאבק נגד הפגיעה הממושכת בסטודנטים... בתנועה אשר הצטיינה במאבק מיליטנטי ובלתי מתפשר נגד הכניעה וההתקפלות של הסתדרות הסטודנטים... תנועה המאמינה בזכות שני העמים להתקיים זה לצד זה במדינותיהם העצמאיות – ישראל ופלסטין". ובשולי הדף כתוב: "למה אתם מחכים?"

כמה סטודנטים יש בתנועה שלכם היום?

"קשה למנות. אנחנו בתהליך של התגבשות עכשיו".

נראה שכולם באים לדבר איתך בנושאי הפעילות שלכם. כאילו דרוש אישור שלך. אתה מנהיג התנועה? יו"ר קמפו"ס?

"או לא. תשמעי, אין אצלנו תפקידים. זה גוף שמורכב מכל מי שמוכן לקבל את המצע ולפעול. אני נציג קמפו"ס באסיפה הכללית של הסתדרות הסטודנטים. אנחנו גוף הומוגני, קל לנו לגבש פשרות. לפי השיטה שלנו נמנעת השתלטות של קבוצות. יש ויכוחים רק על טאקטיקה".

זה מה שתהיה כשתהיה גדול, פוליטיקאי?

"היעוד שלי ודאי פוליטי, אני מקווה שהפעילות שלי תשנה דברים בישראל. אני לא אומר שאהיה פונקציונר מפלגתי, אני חושב על קריירה אקדמאית, אבל הפוליטיקה תעסיק אותי. מעבר לזה אני מקווה להשיג דוקטורט בנושא סין ולהקלט כאן כמרצה. אני הרבה יותר מעוניין להתפרסם כסינולוג מאשר כחבר כנסת".

אלא אם ועדות המשמעת יחליטו אחרת.

"כן, אז זאת באמת תהיה בעיה, אבל אני אפתור אותה. אלמד בעצמי. אסע לחו"ל להשלים את לימודי".

למוסקווה?

"אולי. אם כי בתחום שלי עדיף ללמוד במזרח אסיה באמת".

למה בעצם אתה נשאר כאן? לא היה לך קל יותר להיות קומוניסט בבריה"מ?

"אני נשאר בישראל הודות לזה שאני חבר מפלגה. כחבר מפלגה יש לי מחויבות לחברה הישראלית. אני מרגיש חובה להלחם במקום שהמלחמה קשה יותר. חובתי המוסרית היא להשאר פה".

גם אנטולי שצ'רנסקי נשאר כאן. אלא שהוא מכבב אחרת ממך בכותרות. מה אתה חושב עליו.

"מה אני חושב עליו? אני סולד ממנו. יש שימוש גס ועיוותים מתמידים כאשר מנסים להציג את האנשים האלה כגיבורים. שצ'רנסקי הרי פשוט הואשם כמרגל בבריה"מ. קוזנייצוב ומנדלביץ' פשוט חטפו מטוס. אני לא צריך להגיד לך מה אני חושב על מעשה כזה".

את לא בעד פעילות גסה, אלימה?

"ודאי שלא. בתחילת דצמבר, כשערכנו את עצרת האבל שלנו, לא היתה לנו שום כוונה לצעוק. התכוונו להשמיע מנגינות אבל ולשאת מודעות אבל והזדהות. בלי פוליטיקה. הבטחנו לשלטונות האוניברסיטה שברגע שפעילותנו תפריע ברחבת פורום, נעבור בשקט לרחבת מרכז הסטודנט".

ומה קרה?

"מיד כשהתחלנו, הופיעה קבוצה של אנשי הימין שהחלה לצעוק. נמנענו מכל גילוי של אלימות, למרות שזאת היתה פרובוקציה גסה. רק אחרי נציגי הימין שלפנו אנחנו את הסיסמאות הפוליטיות. המשטרה טוענת שהזהירו אותנו, אבל היה שם רעש כליכך גדול, ששני רימוני הגז שניזרקו הפתיעו אותנו. נסוגונו לכל עבר. בעיקר לתוך הספריה, אבל גם היא מלאה עשן. אני עשיתי טעות. רצתי לאורך המסדרון לכיוון הספריה ובלעתי בדרך הרבה עשן. הרגשתי מחנק, צריבה בעיניים, בחילה. שלושה מאיתנו ניזקקו לטיפול כהרסה".

זה נשמע כמו תאור קרב.

"כן. אבל אנחנו לא רצינו בזה. לא נשקפה שום סכנה לפעילות הסדירה של האוניברסיטה. עכשיו אם הם חושבים שבהרחקה שלנו יפתרו לעצמם את הבעיה, הם טועים. אנחנו לא גוף פוליטי של אדם אחר".

הטלפון שלו עסוק עד שעות הלילה המאוחרות מאד. תמיד יש לסכם על דרך פעולה, נקודת מפגש, מקום להצבת שולחנות ההחתמה. כשהוא מרפה לרגע מן הפעילות הפוליטית, כשהוא לא שומע הרצאת מבוא לבודהיזם, הוא קורא את "סובייטסקי ספורט", עיתון יומי המגיע אליו מדי בוקר. שם נמצאת לו כל האינפורמציה על "דינאמו קייב", קבוצת העל בכדורגל העולמי. פינס אוהד נילהב שלה.

מוסיקה? תרבות? קולנוע? הוא מתגעגע אליהם, אך לא בישראל. "בבריה"מ יש הרבה יותר הערכה לתרבות הקלאסית. אני מאד לא אוהב את הריקנות התרבותית שזורמת אלי מן הטלוויזיה והקולנוע כאן. יש סרטים מעולים שמתים תוך יומיים, ואחרים, רמבו למשל, מציגים שבועות. רמה פרימיטיבית. אני לא חושב שחברה שמציגה את הצד שכנגד בדמות חצי חיה חצי אדם, תוכל להתפתח".

אתה מתגעגע גם לנוף של ברית־המועצות?

"אני מתגעגע במיוחד לקייב. אסור לשכוח שזאת המולדת שלי. ואני מתגעגע גם לטבע, לנוף, למרחבים. הרי כאן אני תמיד בכלוב. נוסע 60 ק"מ לכל צד והמדינה נגמרת. אני מתגעגע גם לחברים. אני משער שבעתיד הלא רחוק אבקר בבריה"מ".

תלמה אדמון

בת של גזבר

(המשך מעמוד 36)

יותר מידי אוונטוריסטית. מפחדת משיעמום פחד מוות. פעם נסעתי למזרח הרחוק, בחורה לבד, כשעוד לא היה אופנתי. עברתי הרפתקאות מסמרות שיער. לפני שנסעתי אמרו לי רק לא לאכול את כל המאכלים מהשוק. אנחנו לא יכולים לעכל את זה. הייתי בשוק, ראיתי את כל הג'וקים, נמלים, נחשים, עקרבים, ואמרתי לעצמי, מה אני לא אטעם? הרי תובת ההתנסות עלי. אחר־כך חליתי אנושות.

"אבל מאז שקיים הבית ביפו, משישים ותשע, ירד יצר ההרפתקנות שלי בשבעים ותמישה אחוז. שבעים וחמש אחוז מהחיים שלי היום זאת הבורגנות בהתגלמותה. סדר־יום קבוע, נוחיות, הולכים לישון מוקדם, לא משתוללים, דואגים שהדברים ייעשו, יטופלו. אחרי עודד, הבן שלי, לא מסכנים שום דבר. עד שיילך לצבא אני כאן, משענת קנה איתן. עשרים אחוז מהחיים שלי מעוגנים באוניברסיטה. שם יש הרפתקה. שם הדברים אפשריים. חמישה אחוז הם נעלמים (חפשי אותם, נראה אם תמצאי). מוכרחים להשאיר דברים בחוסר ביטחון מסויים. אחרת אני אשתעמם. הכל על־בטוח, הכל על־המוכן – זה אסור. מוכרחים להשאיר משהו בספק".

אז בסך־הכל, מה שמובילים אותך זה חוט שדרה מוצק, ביטחון, שפיות?

"אני חיה עם הידיעה שיכול להיות שאף אחד לא ירים אותי אם אפול. מקטנות חינכו אותי לעצמאות, לעמוד בשרות עצמי, לעבודה קשה, ולאפשרות של בדידות. משם יש פחדים. אבל אני לא יכולה, גם בגלל החינוך שקיבלתי, לשקוע בתוך הכיף של הפחדים. לא מרשה לעצמי. יפילו אותי דברים חיצוניים, אבל אני לא אפיל את עצמי מתוך רצון להתבוסס באפלה. אני לא מפונקת, והמחיר שאני משלמת הוא שאני לא יכולה לשקוע באפלה המיסטית. הנירוונות התמוססו לטובת המפוכחות. כשעודד נולד היו לי תקופות קשות. לא ידעתי שום דבר על סטוץ משפחתי. לא ידעתי שילדים בוכים בלילה. הייתי במצב כספי איום. יש דברים שלא רוצה לזכור. מפנימה, מדחיקה, מגלידה. עכשיו אני צריכה כל בוקר לקום ולדאוג שהכל יהיה בסדר. אני צריכה להיות תמיד במצב של שפיות. בחרתי את התפקיד של אחת ששומעת בעיות של אחרים, שומעת ולא משמיעה. חונכתי לקחת אחריות על חובות קטנים ולא נעימים. אני הראשונה בבראנז'ה ששילמתי מס־הכנסה כדין. מה לעשות? גדלתי בבית ירוקטי מאד. אני בת של גיזבר".

יש מסקנות מההתנסויות?

"מגיל עשרים־וחמש אני זוכרת הרגשה של חוסר תקווה. בגיל שלושים – אכזרון. בגיל ארבעים התחלתי להבין את ההומור. עכשיו, בגיל חמישים ושתיים, אני מרגישה שכל האופציות פתוחות. אתה לומר שכל מצב קשה הוא בר־חלוף. השפיות שלי נוצרה כשהבנתי חווייתית שאין בעצם תקווה. מתוך הפסימיות הזאת נולדה ההנאה. אני בוררת, כל החיים בוררת ומנפה כדי להגיע לקו הנקי. גיזלה אנסקי – אמא של אלכס, אשה נהדרת; מפוארת ואיומה – שלחה לי גלויה מאמריקה: עדנה, אהבה זה לא כמו כסף. כמה שנותנים יותר יש יותר".

אחרי שני קמפרי וויסקי אחד יש רגע קצר וחולף של גילוי־לב קטן. היא מדברת על הפריווילגיה שאנשים מרשים לעצמם להעלב ולהיפגע. היא הרי משלמת מחיר כבד על הרגישות הזאת, על הפגיעות העצומה שלה שדורשת הליכה של אחרים סביבה על קצות האצבעות. שביט מכירה את עצמה ומעידה שהיא לא מתמסרת. מגייסת את כל ערי־המקלט שלה כדי להישרד ולא להיפגע. ההתמסרות שלה מתבטאת במכסימום עבודה בתיאטרון. והתיאטרון הרי הוא לא החיים. התיאטרון הוא מיקציה.

שביט, אגב, תישרד מחייכת.

יש לך מעידות, התחלקויות, משהו?

"כמובן. יש לי לפעמים שפעת. היית מאמינה?"

בילי מוסקונה־לרמן

ילד שמנת

(המשך מעמוד 26)

היתה שם. הבן מתרץ כיום את חילוקי־הדיעות בהפרש הגילים: לכל אחד מהם, הוא אומר, היה ראש אחר לגמרי. „הוא התחיל להגיד לי – אני כבר ביליתי במועדוני־לילה לפני שאתה נולדת. הוא רצה לנהל את המקום יחד איתי, יותר נכון – 'כאילו' איתי. למעשה הוא רצה להיות קרוב ולפקח עלי. כשהיינו נפגשים במשרד תמיד היו ויכוחים על טורים גבוהים. לאט־לאט נוצר בינינו ניתוק גמור. הוא רצה ללכת לכיוון של ערבי מוסיקה ברזילית. אני רציתי ללכת על דיסקו. הבנתי ששנינו יחד לא יכולים לנהל את המקום. אמרתי לאבא – או אתה או אני. אם אתה נשאר – אני הולך. הוא הבין שלבד, העסק הזה לא בשבילו. אחרי ארבעה חודשים הוא עזב".

אבנרי שוב נשאר לבד. והפעם ידע בדיוק מי קהל היעד שלו. בני־נוער מה„פרובינציות": בת־ים, חולון, רעננה, ראשון־לציון והרצליה. כדי להחזיר את החבר'ה האלה למועדון שהורקן השתמש בשיטה מקורית. היה יורד, למשל, ל"חוף הגולשים" בבת־ים. הוא היה אז בן 21. נהג להתיישב ליד חבר'ה צעירים, לפתוח איתם בשיחות. קלט מי הטיפוסים הדומיננטים ביניהם, „המנהיגים", כדבריו: „לכל חבורה יש מנהיג, זה ברור. הייתי מזמין אותו לבוא למועדון בחינם, והוא כבר הביא את השאר. לא שיחקתי אותה כמו מנהלים מבוגרים שיושבים למעלה ורחוקים ממה שקורה במקום שלהם. אני הייתי רוקד איתם, צוחק איתם. בסוף הערב פותח שמפניה חינם, בכייף. הם היו נגנבים מזה שבעל המועדון רוקד ומסתלבט איתם. אחרי חודש, כבר אי־אפשר היה לזוז ברחוב. המועדון היה מפוצץ".

איציק מצא את דרכו אל לב הקליינטים שלו, וגם אל כיסיהם. לדעתו הכל עניין של פסיכולוגיה. צריך רק לדעת על איזה מיתרים לפרוט. „כשאתה עובד עם צעירים אתה חייב לעבוד לפי הראש שלהם. קלטתי, לדוגמה שהם אוהבים לטפח את הופעתם החיצונית בצורה אובססיווית ממש, שאחרי כל ריקוד הם רצים לשרותים לבדוק ששום שערה לא זזה ממקומה... אז ציפיתי את הקירות של המועדון במראות. אתה יודע מה הלך שם? כולם רקדו לבד והסתכלו על עצמם במראה. אף אחד לא רקד עם בן־זוג". האם ניכרת בקולו נימה קטנה של התנשאות? יתכן. איציק שוב החל להאמין שהוא מעצב הנוער התל־אביבי של שנות ה־80'.

„אבל אם אתה רוצה להיות מעצב, אתה חייב שתהיה לך גישה לחומר־הגלם. בני־העשרה הם חומר־גלם מצויין. הלכתי בכיוון פסיכולוגי. עשיתי רשימות של כל בני הנוער שבאים למקום. לקחתי את תאריכי־הלידה שלהם, ובכל שבוע סלחתי לילידי השבוע כרטיסי־ברכה, הזמנתי בשבילם עוגות, נתתי להם בסוף הערב במועדון עט עם הקדשה שלי. זה עשה להם את השבוע. הם הופתעו ושמחו. זה קהל שאוהב לבזבז כסף, בעיקר משום שהוא אינו עובד בשביל להשיג אותו. נתתי לנוער מה שהוא רוצה: מוסיקה מחרישת־אוזניים ומקום שאפשר ללבוש בו בגדים משונעים". הורים רבים שמרו איתו על קשרים, ביקשו ממנו שידאג שהילד יגיע הביתה בזמן. „יצרתי הבורה של בני־נוער שפשוט הלכו אחרי". על המשפט האחרון הוא חוזר בתדירות גבוהה. „זה נהפך למעין תנועת נוער", הוא מסכם.

אחרי שנה של מועדון מפוצץ בבני־נוער התחיל איציק להרגיש שהעסק קטן עליו. „הבנתי שהנוער הוא צרכן נפלא של בידור. בכסף שהרווחתי פתחתי שני מועדונים נוספים ברחוב יורדי הסירה בת"א. 'קלאס איי', ו'מועדון תרבות'. מהערב הראשון הרחוב היה מפוצץ. כולם באו לשם בעקבות איציק. הבנתי שבהור שכבר בילה אצלי תקופה מסויימת כ'מועדון התיאטרון', צריך שינוי. מה גם שבמשך הזמן מופיע שם גם האח הקטן שלו ורוקד לידו, וזה לא נעים. או בני ה־16 נשארו ב'מועדון התיאטרון', ול'קלאס איי' התחילו להגיע חבר'ה בני 18 ו־20, גם איתם המשכתי לעבוד צמוד. כשעשיתי ערב תספורות או תצוגת אופנה השתמשתי בדוגמנים מהקהל, לא בדוגמנים מקצועיים. בני־הנוער זה קהל נאמן שלא נגמר לעולם. תמיד יש חדשים".

עם המועדונים הנוספים גדל גם התיאבון. קולנוע "דן", שנפתח כאחת התקוות הגדולות של הרוק בתל־אביב, נקלע אחרי עזיבתו של שוקי וייס לבעיות ניהול קשות. הבעלים נכנסו לחובות. אבנרי ידע שזה עניין של זמן עד שיבקשו ממנו לקנות את המקום, וזה קרה מהר יותר משחשב. „בתחילה היססתי, בגלל המצב הקשה של המקום, אבל אמרתי לעצמי – איציק, לך על זה! אחרי שבועיים גם המקום הזה היה מפוצץ".

אחרי ש"ליקוויד" נסגר, נותר רק ה"פינגווין" בדרכו של איציק למונופול, ואת "פינגווין" הוא רצה יותר מאשר את כל האחרים. בעיקר ביקש „לסגור חשבון" עם המועדון שהפיל אותו על הפנים בתחילת דרכו. „אמרתי לעצמי – כל אחד בא יומו. פורטיס וחבריו באו לארץ ושאלו איפה אפשר להופיע. התברר להם שאני הבעלים של כל המועדונים בעיר. כשהם באו אלי לשיחה, הרגשתי שאני סוגר חשבון ישן. אמרתי להם: ככה עזבתם אותי לפני שנים? ופורטיס ענה שהוא לא ידע שנפגעתי כל כך, והוא לא התכוון. לא שמרתי להם טינה אבל השיחה הזו היוותה בשבילי פיצוי. נתתי להם להופיע".

היום הוא יושב על מכרה זהב. כל המועדונים שבבעלותו מלאים בבני־נוער שרוקדים לצלילי דיסקו. אופנה מוסיקלית חדשה הוא לא הביא. להיפך. אם היתה בעבר תקווה שתל־אביב אולי תהפוך פעם למרכז המקומי של רוק או גל חדש, היום נדמה שאין לכך סיכוי. בתחום הזה שורר שיממון מוסיקלי מוחלט, ולאבנרי יש חלק לא קטן בשיממון הזה. הוא הרי הבוס, במקום "מינימאל קומפקט", "שריקבק", "טוקסידו־מון", "בהאוס", פיטר האמיל ואחרים שנהגו להופיע לפנים ב"דן" וב"פינגווין", אבנרי מביא מחלות מוסיקליות כמו הזמרת סיניטה ושאר „תופעות" מזיקות.

מבחינתו של איציק, הכסף מדבר. יש לו גם מועדון בשם "סוואטו", מקום מפגש לחובבי מוסיקת רגאיי ומוסיקה שחורה בכלל. אין ספק שהוא הצליח להוכיח שהוא יכול גם לבד, אבל לא יזיק להזכיר שיתרונו הגדול ביותר היה העדר מוחלט של פחד מנפילה. ברקע תמיד היתה קיימת האפשרות לחזור לארץ הפלאות המשפחתית. אבנרי מצידו אומר ש„לא הגב הכלכלי המשפחתי בנה אותי, אלא היכולת לתפוס מה הולך בשוק".

את חיי הלילה הוא אוהב מאוד. קם בתשע בבוקר והולך לישון לא לפני ארבע. לא מפריעה לו הרכילות המסתובבת סביבו, גם אם היא לפעמים מרושעת. להיפך. כמו כל דבר אחר, הוא מתרגם אותה כחלק בלתי־נפרד של ההצלחה. „בהתחלה נפגעתי מזה. הייתי המום. אבל עכשיו ברור לי שמרכלים עלי בגלל שאני חזק. זה סימן טוב. אם לא מרכלים עליך – אתה לא בעניינים".

לא שוחק אותך לעבוד עם אותו קהל, באותה אווירה, בכל ערב?

אבנרי: „נכון, יש בכך שחיקה עצומה. אני מתחיל את יום העבודה כשאחרים הולכים לישון, והולך לישון כשאדם נורמלי קם לעבוד. לכן גם אין לי ברגע חברה קבועה. אני כבר לא רוקד איתם. זה נמאס עלי, וגם עברתי כבר את גיל 20. עכשיו אני מנהל את הדברים מלמעלה, אבל עדיין יודע מתי להיות ליד. אני מתכנן לגמור עם המועדונים בעוד שנתיים, ואז להתפנות להקים משפחה. אני בטוח שאהיה נשוי לפני גיל 30".

מהיכן נמע הדחף הזה, לרכוש את רוב המועדונים בת"א? התאווה לכסף, לכוח והשפעה?

אבנרי: „זה טבעי ואנושי. כל אדם שואף ליותר. אתה מגיע למקום מסויים, נשאר בו שמן־מה, מרגיש שבע וחש שאתה צריך להמשיך ללכת. אני לא אוהב לדרוך במקום. כמו אבא שלי, תמיד אני שואף ליותר. גם מבחינה כספית. בהחלט. אבל הכסף אינו הכל. דווקא משום שמעולם לא חסר לי כסף, אין לו משמעות גדולה בעיני. הכסף הוא רק חלק קטן בעניין".

אז מה מריין אותך?

אבנרי: „אופי אימפריאליסטי".

אומרים עליו שהכסף באמת לא משחק אצלו. שהוא יודע לחלק כספים בנדיבות. גם עובדיו מספרים כך. הוא כמעט אף פעם לא מרים את קולו, הם אומרים, מדבר כלחש, בקול רוגע ומתון. יש מהם שסיפרו אפילו שאבנרי לפעמים נאיבי בענייני כספים, שאנשים שמתיימרים להיות חברים שלו מנצלים זאת. אותו זה לא מטריד במיוחד. בסוף, הוא אומר, הוא מגלה „מי חבר אמיתי ומי עלוקה מוצצת דולרים".

כבר עכשיו הוא דואג לאפיקי השקעה חדשים. הפעם הפקות ללהקות דיסקו וותיקות כמו "סאנטה אזמרלדה", "שאלאמר" ו"ארפג'יו" שאותה הביא לארץ בחשאי להקלטות באולפנים מקומיים. אבנרי קנה את הזכויות שלהן ומכין עצמו לכיבוש אירופה. אולי גם ארה"ב.

„אני כבר מחכה לרגע הזה שבו אוכל להיות המפיק של הלהקות. אני אוכל להרשות לעצמי לנסוע לחו"ל. לראות עולם".

אתה לא מתכוון לומר שסיפספת עד היום איזו מדינה?

אבנרי: „לא, הייתי כמעט בכל פינה בעולם, אבל זה היה בעיקר בילוי ליד שולחן הימורים. עכשיו זה יהיה אחרת".

ההורים, אגב, עדיין לא מרוצים מהבחירה של בנם בדרכו, אבל בלית־ברירה משלימים עם מה שיש. „החלום שלי הוא לגדל משפחה גדולה, ושלילדים שלי לא יהיו בעיות כלכליות. שזה לא יטריד אותם. אבל אני מקווה שגם אדע להסתכל על החיים בדרך שונה מזו של הורי. האמת היא שלא נותרו לי הרבה דברים לחלום עליהם. בעצם, יש לי הכל". ואם הוא מתכוון לכסף, הוא צודק.

אבי מורגנשטרן

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 9 ל־15 בינואר

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
שעות הבוקר טובות ביותר לביצוע עבודה. מצב הרוח האופטימי נמשך, אבל רצוי להקפיד על מנוחה מספקת כדי לא לפגוע בבריאות. לאחר שתסיימו את העבודות השגרתיות, יהיו לכם רעיונות חדשים, ותיטיבו לבטאם.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
השבוע הדגש הוא על פעילויות לשעות הפנאי, אבל בתחום הרומנטי עלולות לצוץ שאלות שלא יימצאו להן פתרונות [illegible] מחוץ ממה שיש לכם, וזו בעיית. עכשיו הזמן להשתמש לחסוך כסף.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
מבול של אורחים עלול לשבש את שגרת היומיום בבית, השבוע עדיף לנהל את ענייני החברה במקומות בילוי הנמצאים הרחק מהבית. צעירים עלולים להיכנס לעימותים עם ההורים. יש עכשיו נטייה למעשי שטות.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
אתם מדברים השבוע גלויות, אך הסובבים אתכם אינם נוטים לגלות את הקלפים. זוהי תקופה של מזל, אך לא כדאי לסמוך על אנשים. אתם נוטים לדחות עצה שתשמעו בימים אלה – אבל לפתוח [illegible] אוזן.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
אתם צריכים להישמר מפני בזבוזים, וכן מפני הצעות מפוקפקות בתחום הפיננסי. ידידים יעניקו לכם תמיכה, אך בכל זאת לא רצוי לגלות סודות כמוסים. אתם מרבים להתלבט, אך בסוף תגיעו להחלטה.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
[illegible] בילויים סוערים צפויים השבוע, אך תצטרכו לעשות מאמץ לפעול בשיתוף פעולה עם מישהו קרוב. כן מומלץ להשגיח על נושא האשראי. הסובבים אתכם עסוקים בבעיות שלהם, וכדאי להתחשב בהם.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
יש לכם עכשיו הזדמנות טובה לתת ביטוי לרגשותיכם – אל תרחיקו את הקרובים אליכם. העקרון המנחה צריך להיות פתיחות בחיים האישיים, וזהירות בחיי העסקים. השתמשו בשעות הפנאי [illegible]

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
חיי החברה מוצלחים בימים אלה וכך גם העסקים, אך מוטב לא לערבב בין השניים. בשעות הערב כדאי לשמור על הבריאות. אם פגישה אחת אינה עולה כמצופה, אין זאת סיבה לשרוף את כל הגשרים ולהשתולל.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
בתחום הרומנטי העניינים מתנהלים על הצד הטוב ביותר, אך בתחום הקריירה מוטב לדחות צעדים. אם יש לכם בעייה וחברים מציעים לכם פתרונות קיצוניים – הדרך הטובה ביותר עוברת בדיוק באמצע.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
הפרעות עלולות לצוץ גם בעבודה וגם בבית. שותפים, לעומת־זאת, עובדים עכשיו בהרמוניה ומשיגים הישגים. זה לא זמן טוב לטיולים ולנסיעות, כדאי להשקיע עוד מחשבה בפרוייקט לפני שמבקשים עצות.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
הכסף בא והולך בימים אלה. עכשיו כדאי יותר לעסוק בפעילות יצירתית ובבילוי, במקום לטפל בענייני עסקים. גישתכם לגבי בזבוזים והוצאות אינה עקבית השבוע – רצוי לבחון היטב את סדר העדיפויות.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
הרמוניה מוחלטת שוררת בין בני הזוג, וזה זמן מצויין ליציאות משותפות. לעומת זאת, בין שותפים עלולה להתגלע מחלוקת. הסובבים אתכם אינם יודעים למה לצפות מכם – אתם שובבים ושמרניים כאחד.

פנטהאוז

יגאל לב

העורב

נכנס הביתה באותו צעד מוזר שלו כאילו הוא מחליק על הריצפה. שולח רגל אחת קדימה, מניח לה לרחף קמעה באוויר ורק אז הוא מציב אותה על הריצפה ומרים את השניה. לפעמים הוא עומד ברגליים כמעט צמודות, עד שלגליה נדמה שמיד יתחיל לנתר.

עכשיו היא מבינה מדוע הילוכו של יהושפט שלומציון, השכן מהקומה השביעית, מזכיר לה את ניתור העורב. כמו עורב גם הוא תמיד חנוט באיזה בגד שחור, חליפה דהוייה שהוא לובש כבר שנים רבות. שומר על שלמותה ונקיונה כמו ג'נטלמן, אבל היא כבר בלוייה במקצת. כמו העורב הוא מנסה לפסוע וקוף, רציני, ואחר־כך מנתר על שתי רגליו, צובר מהירות, כאילו עוד רגע ימריא מן החלון וירחף החוצה. החיזיון המטורף הזה איננו מרפה ממנה.

אורי סיפר לה כי האגדה הערבית אומרת שהעורב רכש את דרך ניתורו המוזרה ואת תנועותיו המגוחכות בשל קנאה – הקנאה שלו בנשר ובטווס. תחילה ניסה לחקות את הילוכו המהדס, הזוהר והצבעוני של הטווס. כשנואש מכך החליט לנסות לחקות את דרך מעופו של הנשר. סופו שאיבד את כשרון ההליכה הפשוט וגם מעופו שוב איננו תקין.

בכל פעם שארון שלומציון עולה למרומי הפנטהאוז כדי „להתייעץ עם הארון העורך־הדין בדבר הזכויות שנגזלו ממני", נופלת על גליה קדרות, תחושה של איזה סוף מתקרב. כאילו באמת היה השכן מין עורב המבשר את קץ הימים. יתכן שזה בגלל תחושת הבדידות האיומה המוקרנת ממנו, בדידותו של אדם שיצא זה עתה לגמלאות וטרם התאושש מההלם.

לגליה הנושא הזה של יציאה לגימלאות עדיין נראה ערטילאי. אורי עצמאי, ולכן לא יהיה עליו לצאת לפנסיה בעל־כורחו כשיגיע לגיל 65. היא עצמה עדיין מתייחסת לגיל 65 כאל משהו רחוק ולא כל־כך מציאותי, אם כי בסתר ליבה היא יודעת, ואף אמרה לאורי, „שאת לא מספיקה לסובב את הראש וכבר השנים חלפו מתחת לאפך".

★

ארון שלומציון סרב לצאת לגימלאות, גליה לא נאלצה לאמץ את דמיונה כדי לראות אותו נאחז באצבעות מעוותות בכסא שהיה שמור לו במשרד, אי־שם בעיריית תל־אביב, ואילו המנגנון חובט באצבעותיו, מכה בהן כדי שאחיזת העווית שלו תרפה והוא יעזוב את הכסא.

זמן רב התייחס לידיעה הברורה שיום אחד ייאלץ לפנות את השולחן, לצרור את ספריו, להיפרד מהכסא, מהטלפון, מהחדר הקטן ששלושים שנה נכנס אליו בכל בוקר באופן אוטומטי כמו שמתייחס אדם להודעה שחלה בסרטן וימיו ספורים. דוחה את הידיעה, משום שלא יצר כלים כדי להתמודד איתה.

המוזרות שלו החלה לבלוט עוד בתקופת החופשה שלפני הפרישה. אז החל להתפקח. מחר, כשיקום בבוקר, לא יהיה לו לאן ללכת. והוא אוהב את מעגל השיגרה שלו, שזמן רב כל־כך שימש תריס בפני השנים החולפות. בכל יום הוא הולך למשרד שלו בבניין העיריה, עולה במעלית, נכנס לחדרו, מסיר את הז'קט ותולה אותו על קולב, מוציא מתיק הפלסטיק את שני הסנדוויצ'ים שהכינה אשתו, אחד עם דג מלוח ושני עם ריבה, פותח אותם תמיד בתנועה שיש בה תקווה – אולי, אולי פעם אחת אשתו תפתיע אותו ותשנה את התפריט הקבוע. אבל היא מעולם לא עשתה זאת. התקווה הזו שלו היתה אחד מסימני הזיקנה הראשונים.

התיקים המשרדיים בצבעי ירוק־כחול־אדום. ארונות הברזל שבתחילה נצצו כפלדה, כמו עיניו שפעם היו צעירות, ועם הזמן קיבלו צבע אפור וקודר בגוון החלודה שהתגנב, עם הגיל, גם לעיניו. הטלפונים. שיחות המסדרון. המזנון. הפקידים החדשים. הבוסים, אדוני השררה, שבכל שנה נראו בעיניו יותר ויותר צעירים.

★

זהו היה המעגל של חייו. כל עוד היה סגור בו – הזמן כמו קפא מלכת. הרי במשרד בעצם אין חשיבות לגיל. הוא התחיל לעבוד בעירייה כשהיה כבן שלושים. אז מה זה משנה אם היום הוא בן 65, אם במשך כל השנים הארוכות הללו עשה כמעט אותם דברים? השיגרה היא ידיד, וגליה – שכל ימיה ראתה בשיגרה אוייב – נדהמה מהפולחן שעשה השכן מהקומה השביעית סביב השיגרה המקודשת שלו.

עולה כדי להתייעץ עם אורי איך אפשר לנסות לשכנע אותם, שם במשרד, שהוא יכול וצריך להמשיך לעבוד. עוד חצי שנה. לפחות שלושה חודשים. כאילו לזמן הקצר הזה יש בכלל משמעות.

הוא חושש מהלא־כלום שממתין לו בבית. הדירה בקומה השביעית, דירה חמימה ומרוהטת בביתיות נעימה ופשוטה, נהפכה בעיניו לכלוב שיסגור עליו כבית־כלא. בעצמו אמר לאורי: „עד עכשיו הבית היה בשבילי מאסר עם יחס מיוחד. מעכשיו אפילו היחס המיוחד הזה, כלומר היכולת לקום בבוקר ולצאת מהבית למשרד, נלקח ממני".

מכאן בא גם דימוי העורב. הוא הפסיק ללכת כאדם הפוסע בבטחון אל מקום העבודה הממתין לו, אך עדיין לא סיגל לעצמו את ההליכה המתונה, השלווה של אדם שבעצם אין לו לאן ללכת.

★

בלילה, כאשר ישבו בסלון החם, מתבוננים אל החורף התל־אביבי שבחוץ, דיברו אורי וגליה על כך שבחברה שלנו טרם למדו להכין אנשים לקראת היציאה לגימלאות. לתת להם ייעוץ מקצועי של פסיכולוגים, ללמד אותם לא לפחד מן הפנאי הצפוי להם אלא להנות ממנו. הצרפתי חולם על הביקתה הקטנה שתמתין לו כשיפרוש לגימלאות, ביקתה עם חלקת דשא ליד נחל קטן שבו יוכל לדוג דגים. האנגלי חולם על המועדון שיקלוט את גופו העייף בכורסאות עמוקות, על עבודה בגינת ביתו, על האפשרות לפתח את כשרון הציור שאולי חבוי בו. גם הישראלי צריך ללמוד לא לפחד מהיציאה לגימלאות אלא לצפות לה כשם שמצפים להרפתקה חדשה.

וגליה אמרהו „הצרה היא שבני דורו של ארון שלומציון ואולי גם מי שצעירים ממנו, חונכו שהבטלה היא אם כל חטאת. ולכן, מי שיוצא לגימלאות חש עצמו כמי שחוצה את שערי החטא. שוב אין הוא נחוץ. הוא בקושי נסבל".

„כך או כך", אמרה לאורי, „אתה מוכרח למצוא לו משהו לפני שהוא ישתגע. זה בכלל לא משנה שבני הדור שלו לא הוכנו ליציאה אל התקופה החדשה, צריך לחסוך ממנו את המשבר הזה".

אורי סידר לו עבודה בבנק. אחראי על בטחון. דומה שארון שלומציון זכה לחיים חדשים. שוב יש לו בשביל מה לקום בבוקר, וצעדיו חזרו להיות כשהיו לפני־כן, הצעדים הבטוחים של תרנגול היודע כי הלול ממתין לו. לא עוד כמו עורב שאיבד את דרכו.

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 2.1.52 – 9.1.52. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

השבוע לפני 35 שנה

75 מעצורי ההפגנה נכלאו בג'למי

75 מעצורי ירושלים, מבין 308 איש שנעצרו אחר ההתנגשויות ליד בנין הכנסת אתמול, בעת הדיון על השילומים מגרמניה - הובאו בשעה 11 לפה"צ למשטרת יגור שנקראה פעם משטרת ג'למי.

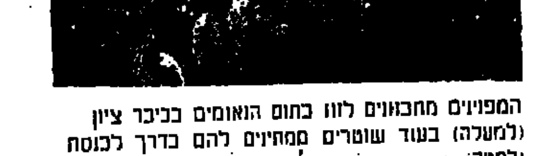
העצורים הובאו ב-3 אוטובוסים "אגד" בליווי 4 ג'יפים של המשטרה. בפנים האוטובוסים שמרו 7 שוטרים מזויינים.

לפי הוראת המטה הארצי של המשטרה התחילו בשעה 5 בבוקר להכין את מחנה המעצר לקבלת העצורים. למקום הובאה תגבורת של שוטרים מכביבות חיפה ותחנת בית ליד ועד שעה 10 הוכן המחנה לתפקידו.

לשוטרים שהופקדו על מחנה המעצר, חולקו ההוראות הבאות:

א) אסור לשוטר לנגוע בגופו של עציר אלא אם יותקף. ב) אסור לשוטר לדבר לעציר, לעגות לו או להכנס אתו לשיחה, פרט למתן פקודות. ג) כל עציר שיתלונן על שוטר, תלונתו תועבר לקצין הממונה. ד) אם אסיר יתקומם, תנקוט המשטרה במערכה נגדו בלבד ולא נגד אסירים אחרים בסביבתו.

העצורים נראו עייפים והיו ביניהם כאלה שהיו לבושים בבגדי עבודה או נשאו תיקים בידיהם, סימן שטרם הספיקו ללכת הביתה מעבודתם. בין העצורים גם חייל אחד, בנו של קצין משטרה.

המפגינים מתכוננים לזוז בתום הנאומים בכיכר ציון (למעלה) בעוד שוטרים ממתינים להם בדרך לכנסת (למטה)

40 מיליון ל"י – להעלאת השכר

ב-40 מיליון ל"י תסתכם העלאת השכר היסודי ותיקון האינדכס לכ-200 אלף עובדים במדינה - אם תאושר הצעת מרכז מפא"י, שנתקבלה כבר על־ידי המחלקה לאיגוד מקצועי של הועה"פ ההסתדרותי.

מליאת הועה"פ היתה צריכה לאשר החלטה זו, אולם ברגע האחרון נדחתה הישיבה לפי תביעת חברי מפא"י. שר האוצר עדיין מתנגד בתוקף להחלטת מרכז מפא"י להעלאת השכר. הוא סבור, כי במקרה של קבלתה לא יוכל לעמוד בהתחייבותו שלא לחדפיס שטרות כסף חדשים.

הועה"פ של העובד הציוני יתכנס בשבת. העובד הציוני תומך בתיקון הבסיס לחישוב תוספת היוקר ל-800 פרוטה, אולם מתנגד להעלאת השכר היסודי לפי הצעת מפא"י.

השינויים ב"קול ישראל" – מ-13 בינואר

החל מה-13 בינואר יחולו שינויים יסודיים בתכניות ובשידורים של "קול ישראל" – הודיע הבוקר מר מ. פרלמן, מנהל שירותי המודיעין, שקיבל לידו זמנית את הנהלת "קול ישראל".

תכניות כבדות לא ישודרו במשך תקופה מסויימת ובשעות הערב יתקיימו רק שידורים לבידור. צה"ל העמיד לרשות "קול ישראל" את משדריו ובקרוב אפשר יהיה לקיים תכנית מקבילה על נושאים שונים המעניינים רק חוג מצומצם של מאזינים.

התכנון ב"קול ישראל" יתחלק לשלוש מחלקות: מוסיקה, חדשות ורפורטג'ה ותכנית כללית שתכלול שיחות, מערכונים וכו', כל התכנון יתרכז בירושלים ...

סבלים, שוטפי כלים ודוורים...

סטודנט ישראלי אחד, המסיים השנה את לימודיו בפקולטה למשפטים בלונדון, עובד כסבל בתחנת הרכבת, 2 אחרים רוחצים כלים במסעדות ואילו 15 נוספים סיימו זה עתה עבודה זמנית כעוזרים לדוורים בעונת חג המולד, כשיש עבודה מרובה בדואר הבריטי.

כל אלה ורבים אחרים קיבלו אמנם הקצבות בלירות שטרלינג להמשך לימודיהם אך זה חדשים אחדים לא הועבר להם כסף.

רבים מהם הולכים בלתי מגולחים, מגודלי זקן, רעבים ללחם ממש ועוברים כל בוקר מרחקים עצומים דרך לונדון רבתי כדי להגיע מבתיהם לאוניברסיטאות ולשמוע הרצאות.

למרות כל המאמצים של הצירות הישראלית בלונדון טרם נענה האוצר ועדיין לא העביר כספים. מצב הסטודנטים נעשה חמור ביותר.

הקלות בשימוש חשמל ממחר

הקלות נוספות בשימוש בחשמל, ייכנסו לתוקפן החל ממחר או מחרתיים.

בוטלו: כל ההגבלות על שימוש ...

"מעש" חידש הופעתו

הבוקר הודבקו ברחובות ירושלים עלוני "מעש" בהוצאת מפלגתו החדשה של ד"ר שייב "איתנים" ובהם יוצאת המפלגה נגד השילומים וקוראת את הציבור למחות נגד העברת גופות הגרמנים משרונה לקבורה על הר ציון.

שערורית סילוף התנ"ך – לדיון ברבנות

